CİLT : 3 YASAMA YILI : 1

DANIŞMA MECLİSİ TUTANAK DERGİSİ

44 ncü Birleşim

25 Ocak 1982 Pazartesi

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
I. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ	114
II. — BAŞKANLIK DİVANININ GENEL KURULA SUNUŞLARI	138,184
1. — Başbakanlığın, Cezaların İnfazı Hakkında 12 . 7 . 1965 gün ve 647 sayılı Kanuna Bir Ek Madde İlavesine Dair Kanun Tasarısının yeniden incelenmek üzere geri verilmesine dair tezkeresi. (3/77)	138
2. — Başkanlığın, 1982 Mali Yılı Bütçe Kanunu Tasarısının Danışma Meclisi Genel Kurulunda görüşülmesinde, 29 Ocak 1982 Cuma günkü Programa, bir sonraki günde bulunan «Maliye Bakanlığı ve Gelir Bütçesi»nin ilave edilmesine, vakit kalırsa «Bütçe Kanunu Tasarısının maddelerinin okunup ve oylanması» işlemine aynı gün devam edilmesine dair tezkeresi. (3/78)	138:139
3. — Yurt dışında görevleri başında şehit olan Türk Diplomatlarının ölmez hatıraları için saygı duruşu.	184
III. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER	114,139,184
1. — 1982 Mali Yılı Bütçe Kanunu Tasarısı ve Bütçe - Plan Komisyonu Raporu. (1/74) (S. Sayısı : 4)	114,139,184
A) ULAŞTIRMA BAKANLIĞI BÜTÇESİ	114
2. — Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü 1982 Mali Yılı Bütçe Kanunu Tasarısı ve Bütçe - Plan Komisyonu Raporu. (1/102) (Raporun Başkanlığa geliş tarihi : 11.1.1982) (S. Sayısı : 32)	114:138,185:186
B) DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI BÜTÇESİ	139:183,184

I. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Bu Birleşim üç oturum yapan Genel Kurulda :

1982 Mali Yılı Bütçe Kanunu Tasarısı üzerindeki görüşmelere devam olunarak;

İstanbul Üniversitesi,
İstanbul Teknik Üniversitesi,
Ege Üniversitesi,
Ankara Üniversitesi,
Hacettepe Üniversitesi,
İktisadi ve Ticari İlimler Akademileri,
Çukurova Üniversitesi,
Diyarbakır Üniversitesi,
Cumhuriyet Üniversitesi,
19 Mayıs Üniversitesi,
Bursa Üniversitesi,
Fırat Üniversitesi,
Anadolu Üniversitesi,
Atatürk Üniversitesi,
İnönü Üniversitesi,
Selçuk Üniversitesi,
Karadeniz Teknik Üniversitesi,
Kayseri Üniversitesi,
Boğaziçi Üniversitesi,

Orta Doğu Teknik Üniversitesi 1982 Mali Yılı Bütçe Kanunu Tasarılarının bölüm ve maddeleri onaylandı, tümü açık oya sunuldu, oyların ayrımı sonucunda kabul edildikleri bildirildi.

25 Ocak 1982 Pazartesi günü saat 10.00'da toplanmak üzere Birleşime saat 18.05'te son verildi.

Fenni İSLİMYELİ
Başkan
Başkanvekili

İmren AYKUT — Kâtip Üye
Kamer GENÇ — Kâtip Üye

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati : 10.00

BAŞKAN : Başkanvekili M. Vefik KİTAPÇIGİL

KÂTİP ÜYELER : Evliya PARLAK, Mehmet PAMAK

BAŞKAN — Değerli üyeler; Danışma Meclisimizin 44 ncü Birleşimini açıyorum.

Çoğunluğumuz vardır, görüşmelere başlıyoruz.

III. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER

1. — 1982 Mali Yılı Bütçe Kanunu Tasarısı ve Bütçe - Plan Komisyonu Raporu. (1/74) (S. Sayısı : 4) (1)

A) ULAŞTIRMA BAKANLIĞI BÜTÇESİ

2. — Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü 1982 Mali Yılı Bütçe Kanunu Tasarısı ve Bütçe - Plan Komisyonu Raporu. (1/102) (Raporun Başkanlığa geliş tarihi : 11 . 1 . 1982) (S. Sayısı : 32)

---

(1) 4 S. Sayılı Basmayazı, 14 . 1 . 1982 tarihli 33 ncü Birleşim Tutanağına eklidir.

BAŞKAN — Değerli üyeler;

Bugün gündemimizde Ulaştırma Bakanlığı Bütçesi ve Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü Bütçesi görüşülecektir.

Bu bütçeler üzerinde söz isteyen sayın üyelerin isimlerini okutuyorum:

Sayın Teoman Özalp, Feridun Güray, Halil Erdoğan Gürel, Yılmaz Özman.

Sayın Özalp, buyurun efendim.

TEOMAN ÖZALP — Sayın Başkan, Danışma Meclisinin sayın üyeleri, Sayın Bakan ve Ulaştırma Bakanlığının sayın mensupları;

Bütçe konuşmaları süresinde, denizcilik konularımızı dile getirmek istediğimde gerçekten kararsızlığa düştüm. Konuyu acaba Denizcilik Müsteşarlığımızın veya Devlet Planlama Teşkilatının bağlı bulunduğu Başbakanlık Bütçesinde mi ele alacaktım, yoksa denizcilikle ilgili büyük kuruluşlarımızın, limanlarımız işletmeciliğinin çoğunun bağlı bulunduğu veya denizcilik sorunlarımızın büyük bir kısmının ele alındığı Ulaştırma Bakanlığı Bütçesinde mi ele alacaktım?

En az 35 yıldan beri ilgilendiğim denizcilik konularında, özellikle ülkemiz denizciliğinin sorunlarında yeterli bir bilgiye sahip olduğuma inanmaktayım. Buna rağmen, denizciliğimizin hangi sorumlu Devlet kuruluşumuzda daha ağırlıklı olarak tartışılabileceği gerektiğinde kararsızlığa düştüm. Bu da, ülkemizde denizcilik konularımızın gerçek sorumluluğunu taşıyan Devlet kuruluşumuzun kesinlikle belli olmadığını ve ülkemiz ekonomisi için çok önemli olan bu konunun hâlâ değişik sahipleri arasında sallandığını gösterir.

Denizcilik konularımızın birden fazla yetkili kuruluşun elinde olduğu bilinmektedir. Bu nedenle gerçek sorumlusunun kim olduğu bilinmemektedir.

Yabancı ülkeler denizciliğinin bizi gittikçe neden aştığının belirgin bir nedeni de budur.

Dünya nüfusunun hızla artmakta ve buna paralel olarak karalardaki enerji rezervleriyle gıda kaynaklarının gittikçe azalmakta olması, ülkeleri denizlerde çare aramaya yöneltmiştir. Denize verilen bu önem artarken, denizcilik teknolojisinde gelişmeler olmuş ve yeni bilim dalları oluşmuştur. Bunun yanında bugün dünya ticaretinin % 80'inin deniz yolundan yapılmakta olduğu ve bu oranın daha uzun yıllar değişmeyeceği bilinmektedir.

Tüm dünya, gittikçe denizlere yönelirken, dörtte üçü denizlerle çevrilmiş olan, sahillerinin boyu 8 500 kilometreye ulaşan, coğrafi durumu nedeniyle Karadenizin kapısına hâkim, stratejik önemi olan ülkemizin denizciliğe önem vermemesi düşünülemez. Yeter ki, Türkiye ticaretinin % 92'si deniz yolundan yapılmakta ve bu taşımacılığın ancak % 25'i kendi gemilerimizle karşılanabilmektedir. Bu da, yabancı bayraklı gemilere yılda döviz olarak yaklaşık bir milyar dolar navlun ödememizi gerektirmektedir.

Dış ödemeler dengesi yönünden ekonomimize petrol ürünleri ve gübre alımlarından sonra en büyük etkiyi yabancı gemilere döviz olarak ödediğimiz navlun yapmaktadır. Türkiye'nin başlattığı ihracat seferberliğinin başarısını sürdürebilmesi, mallarımızın pazarlarına kısa zamanda devamlı olarak ve ucuz yollarla eriştirilebilmesine bağlıdır. Bu da deniz ticaret filomuzun uluslararası düzeye erişmesiyle sağlanabilir. Dış ticarette yeterli pazarlama ve zamanlama ancak hızlı ve ucuz taşımakla sağlanabilmektedir. Deniz ticaret filomuzun gelişmesi ülkemizi taşıtan ekonomi düzeyinden çıkarıp, taşıyan ekonomi düzeyine erişecektir.

Filomuzun bugünkü durumu ve dünyadaki yeri konusunda kısa bir bilgi vermek isterim.

Türk denizciliğine ciddi önem verilmesi, plan dönemine geçişimizden sonra başlamış ve her devre sonu hedeflerin gerisinde kalınmıştır veya plan sayılarına ulaşılmış; ancak, gelişme oranının önceden tahmin edilen dünya ölçülerinin çok altında kaldığı görülmüştür. 1977 yılında alım ve satımımızın ancak % 20'si 1.6 milyon ton tutan filomuzla taşınırken, 1978'de başlayan Dördüncü Beş Yıllık Planımız der ki, «Filo, 1983'te 2,6 milyon tona ulaşacak ve taşımacılığımızın yaklaşık % 50'sini yapabilecektir». Bugün, 1982 başında 2,6 milyon tonu aşmış olup, ancak ülke taşımacılığının % 25'ini yüklenebilmektedir. Yanılgı, denizciliğin gelişmesini yalnız filo tonajının artmasına bağlamakta ve dünyadaki diğer gelişmeleri (Denizcilik konusundaki gelişmeleri) yeterince izleyememektedir. Bugün yaklaşık 2.6 milyon tonluk filomuzda, dünyada Kıbrıs Rum kesimi filosunun da gerisinde, 32 ile 34 ncü sıralardayız.

Dünyada gemi sahibi 141 ülkeden 1 milyon tonu aşan; yani «Denizcilikle uğraşır» diyebileceğimiz ülke sayısı 50 kadardır. Yunanistan'ın Yunan bayraklı gemileri tonajı toplamı, filomuzun 22 katıdır. Yabancı bayrakla gemi çalıştıran Yunanlı armatörlerin bir o kadar daha gemisi vardır. Bu ülkenin navlun geliri tüm dış satımını karşılayacak niteliktedir. İlk 30 ülke arasında gelişmiş ülkeler olarak bilinen ülkelerden sadece 11-12 tane vardır. Türkiye, dünyadaki tarihsel denizcilik itibarına dönebilmek zorundadır. Bu da iyi işletilebilen güçlü bir filo ile olur ve tüm dünya denizciliğinde bayrak koşturarak değerlenir.

Filonun tonajı, içeride gemi üretimi ve dışarıdan gemi ithaliyle gelişmektedir. Planlı kalkınma devresine geçtikten bugüne kadar geçen yaklaşık 20 yılda gemi inşaat endüstrimiz güçlü bir aşama göstermiş, Türkiye tartışılmaz gemi inşa edebilir bir ülke düzeyine yükselmiştir. Pendik Tersanesinin çalışmaya başlaması ve Tuzla özel sektör tersanelerinin düzenli bir çalışma temposuna girmesiyle bugün dahi

yabancı ülkelere gemi yapabilen tersanelerimiz yılda 1 milyon ton inşa kapasitesine erişebileceklerdir.

Açık söylüyorum. Türk gemi inşaatı endüstrisi bundan sonra kendisine yardım etmek istemeyenleri değil, kendisini yıkmak isteyenleri dahi ezip geçecek güce gelmek üzeredir. («Bravo» sesleri, alkışlar)

12 Eylül 1980'den sonra alınmaya başlanan ve gittikçe geliştirilen teşvik tedbirleri için, denizcilerin ilgililere teşekkür etmeleri gerekir. İçeride gemi inşaatını bürokratik formalitelerden arındırdığımız zaman, Türkiye dünyanın gemi inşa eden ülkeleri arasında hak edeceği yeri alacaktır. İlgililerden bu hızı durdurmaya neden olabilecek teknik veya idari bir hata yapmamalarını özellikle rica ederim.

Dünya gemi inşacı ülkelerinin son sıralamasına bakarak, yıllardan beri rakip kabul etmeyen Japonya'dan sonra ilk 5 sırayı Güney Kore, Brezilya, İspanya, Tayvan ve Romanya almaktadır.

Değerli üyeler;

Müsaadenizle soruyorum. Bu ülkelerden hangisi Türkiye'den çok ilerideydir?.. 20 yıl evvel Türkiye'ye mavna siparişi konularını düşünen Romanya, bugün kendi tersanelerinde 2 milyon ton gemiyi siparişe bağlamıştır.

Çelik endüstrisinin en büyük müşterisi olan gemi inşaatı endüstrisi, çok geniş bir yan endüstriyi de beraber sürükler. Bugün yalnız Tuzla özel sektör tersaneleri bölgesi düzenli bir çalışma temposuna girdiğinde en az 10 bin işçiyi çalıştıracak, 40 bin kişiyi besleyebilecektir. Parelel gelişecek bir yan endüstrinin insan gücü, en az bu düzeyin üstüne çıkacaktır.

Dünyanın gidişi yanında bugüne kadar neden geri kaldığımız sorunlarının tartışılması ile kıymetli zamanınızı almak istemiyorum. Ülke ekonomisine büyük katkı yapabilecek bu gücün gelişmesinde huzurunuza getirilecek konularda yardımlarınızı bu nedenle, bir denizci olarak diliyorum.

Türk gemi inşaatı endüstrisi baltalanmamak koşuluyla gemi ithal edilerek filomuzun geliştirilmesine açık kalple taraftar olduğumu belirtmek isterim. Eğer tüm tersanelerimiz belirli bir devre için dolu ise veya istenilen gemi üstün bir teknolojiyi gerektiriyorsa, hazır gemi alarak filoyu bir an evvel güçlendirmenin faydası kesin olarak tartışılmamalıdır. Ancak, görebildiğim bazı sakıncaları belirtmeyi görev sayarım.

Dışarıda yaptırılacak yepyeni bir gemi, Türkiye'deki inşa bedelinden pahalıdır. Buna armatörlerin büyük bir çoğunluğu yanaşmaz. Ancak, erken hizmete girme yönünden sağlanabilecek bir kâr vardır ki, bürokratik formalitelerden arınmış, yardımcı endüstrisi gelişmiş bir Türk gemi inşaatı endüstrisi, bu zaman açığını kapatabilir. Armatöre cazip gelen, dışarıda çok ucuz olan yaşlı gemileri almaktır. Burada önemli bir konu, kullanılmış gemilerin yaş sınırlarının iyi saptanmasıdır. 30 Kasım 1981 tarihli Resmi Gazetede yayınlanmış 8/3891 sayılı Kararnameye göre, 16 yaşına kadar yaşlı gemiler satın alınabilecektir. Türk ticaret filosunun yaş ortalamasına göre çok aykırı görülmeyen bu değerin dünya ölçülerindeki yerine bakarsak, dışarıdan satın alınacak gemilerin ucuzluğunun nedeni anlaşılır. 15 yaşından genç ve yaşlı gemiler oranı ülkemizde en iyimser bir görüşle % 55 - % 45'tir. Dünyada bu oran % 80 - % 20'dir; yani 15 yaşından genç gemiler dünya ortalamasında % 80'dir. İsveç filosunda % 95 - % 5'dir ve çok yaşlı sayılan Yunan filosunda bile % 60 - % 40'tır.

Deniz kirliliği mevzuatını saptayan yeni uluslararası kurallar ve diğer işletmecilik rekabeti yüzünden yaşlı gemiler bir süre sonra işsiz kalabileceklerdir. Böyle gemiler kaçakçılık yapan veya hileli batışlara yönelen bazı Yunan armatörler iyi bir örnek değildirler. Nitekim, çoğu Türkiye'de inşa edilen ve genç gemilerden oluşan güvenli Yakın Sahil Filomuz bu yönden Akdeniz'de itibar kazanmış ve yük için en aranılır filo durumuna girmiştir.

Yabancı bayrakla çalışan Türk armatör gemilerinin nasıl alındığı konusunu bir kenara itip bunlara Türk Bayrağı verilmesi görüşündeyim. Ancak, çoğu yaşlı olan bu gemilerin 16 yaş kararından yararlanıp yeniden dışarıdan alınıyormuş gibi bedellerinin bu kez de döviz olarak ödenmesi yoluna gidilmemesi için, ilgililerin titizlik göstermesi gerektiğini hatırlatırım. «Genç gemi ekonomik gemidir» prensibi hiç bir zaman unutulmamalıdır. Ticaret filomuzun tonajını artıracağız diye rantabilitesini kaybetmiş olan veya kısa bir süre sonra kaybedecek olan hurda gemilere döviz ödemekte dikkatli davranmalıyız.

Gemi ve teçhizatının gümrüksüz gelişi armatör için bir tip Devlet sübvansiyonudur. Türk gemi inşaatı endüstrisini geliştirmek için Türkiyede gemi yaptıran armatör, yalnız ithal malzemesi nedeniyle bundan gemi bedelinin en fazla % 50'si oranında yararlanırken, dışarıdan eski gemi alan armatörün bundan % 100 oranında yararlanmasının adalet ölçüsü tartışılmalıdır.

Sonuçta, filomuzun kısa zamanda gelişmesi için taraftar olduğum gemi ithalinde yaş sınırının dokuz olarak sınırlanmasının her zaman teknik ve ekonomik tartışmasını yapabileceğimden, önermekteyim.

Denizcilik, gemi inşatı ile filosu ile, geniş kullanma alanı ile okulu ve uygulamalı eğitimiyle bir bütündür. Bu yapı bir bütün olarak düşünüldüğü sürece ülke ekonomisine çok önemli etki yapar.

Gelişmiş bir gemi inşaatı endüstrisinin desteklediği bir filonun, her yönü ile hazır olduğunu düşünelim. Bu filonun ekonomiye pozitif etkisi ancak aşağıdaki koşullarla gerçekleştirilebilir.

Bütün dünyada başarılı deniz işletmeciliği uluslararası uygulanan libere ticaret sistemleriyle oluşur. Demirperde ülkelerinin bile bu konuda zaman zaman libere yollar uyguladığı görülmektedir. Deniz işletmeciliğimize liberasyonun yerleştirilmesi, işletmeciliğin bürokratik formalitelerden arındırılması ve Devlet sektörü elinde bulunan filonun ortaklık kurularak zamanla halka açık anonim şirketlere devri gerekir.

Gemi işletmeciliği, özel ihtisası ve çabuk karar vermeyi gerektiren, çalıştırdığı personeli, çalıştığı oranda yararlandırmayı öngören bir işletmecilik dalıdır.

Gemicinin eğitimi çok önemli bir konudur. Bu konuda yeterli atılım yapılmadığından mevcut gemilerimizden çoğu eğitilmiş personel yokluğundan demirli ve bağlı bulunmakta, dünya piyasasına rekabet edememektedir. Bazı kurallar o kadar katıdır ki, acemi gemici bulunamadığından yerine usta gemici götürmek isteyen armatör sefer müsaadesi alamamaktadır.

Türk kaptan ve makinistlerinin çok cazip tekliflerle yabancı bayraklı gemilere kaçışı ayrı ve önemli bir sorundur.

Diğer yönden, eş boyut ve teçhizatlı yabancı gemilerin personel sayısına göre, gemilerimizde bir türlü değişmeyen kurallarla 1,5 katı fazla personel vardır.

Eskiden gemiler ömürlerinin % 35'ini seferde, % 65'ini limanlarda geçirirlerdi. Bugün bu oran tersine fazlasıyla dönmüş, gemi limanda sadece % 20 zaman harcamaktadır. (Yani Türkiye'de değil, yabancı limanlarda.) Yani, eskiden gemi, kazandığı paranın 2/3'sini hazırdan yerken, bugün 1/5'ini hazırdan yemektedir. Bu aşama genç ve modern geminin payı kadar limanların da payındadır.

BAŞKAN — Sayın Özalp, süreniz dolmak üzeredir. Rica edeyim.

TEOMAN ÖZALP — Başarılı bir deniz ulaştırması ve taşımacılığının en önemli faktörlerinden biri yeterli limanların varlığıdır. Gelişmemiş limanlarımızda yabancı gemilere bir yandan tıkanıklık cezası öderken, limanların çoğunun kara taşımacılığı ile bir koordinasyon halinde olmadığını söyleyebiliriz. Limanlarımız bölünerek, Denizcilik Bankası, Devlet Demiryolları, Kömür İşletmeleri, belediyeler, özel idareler tarafından işletildikleri bilinirken, limancılık işlerimizin tümünden hangi bakanlığın sorumlu olduğunu söylemek zordur.

Gelişmiş bir filo, tamir tersanesi olmadan bakım ve tutumu yapılamaz. Gemi inşa tersanesi ile tamir tersanesi ayrıdır. Gelişmiş tamir tersaneleri hem filoyu yaşatır, hem de sefer yapan yabancı gemilerin bakım ve tamirlerini yaparak döviz kazandırır. Gelişmekte olan yeni inşaat tersanelerimize paralel olarak yan endüstrinin ve tamir tersanelerimizin geliştirilmesi kısa zamanda planlanmalıdır. Türkiye'de inşa edilmekte olan gemilerin yabancı sınıflandırma kuruluşlarına klaslanması zorunluluğu son yıla kadar sürmüştür. 20 yılı bulan uzun çalışmalarla 1981 yılında milli sınıflandırma kuruluşumuza eşdeğerlik kazandıran Kanunun çıkmış olmasına rağmen, uygulamada bazı zorluklar devam etmektedir.

Yabancı denizlerde sefer yapan ülkelerin uluslararası konferans ve kurallara uymaları gerekir. Ülkemiz bu yönden de başarılı sayılamaz.

Türkiye için çok önemli saydığım denizcilik konularımızı değerli vaiktlerinizi alarak özetlemiş bulunuyorum. Açık kalple ifade etmek isterim ki; bütün iyi niyet ve çalışmalarına rağmen, Ulaştırma Bakanlığımız bugünkü kadrosu ile ve bugünkü Bütçesi ile bu büyük sorunun üstesinden gelecek güçte değildir. Değişik Devlet organlarına bölünmüş olan bu konunun gerçek sorumlusu ve sahibi kimdir? Sayın Bakan, acaba bu sorumu cevaplandırabilir misiniz?

Son bir yıl içerisinde denizcilik konularında biribirini izleyen teşvik önlemlerini ve diğer yapıcı kararları bazı tartışmalara açık olmak koşulu ile övmek gerekir. Denize gerçekte bağlı olduğuna inandığım Sayın denizci Başbakanımızın bu yöndeki çalışma ve çabalarına güvenimiz vardır. Ancak, çok iyi bilinir ki, kişiler geçicidir, temel kurallar esastır.

Ülkemizin kararlı, uzun vadeli, iyi planlanmış, bürokratik formalitelerden arınmış, ülke çıkarlarını en önde tutan, partiler üstü ve yasa niteliği taşıyabilecek gerçekçi bir denizcilik politikasına ihtiyacı

vardır. Beş yıllık kalkınma planları ancak bu politikanın uygulaması olarak başarılı olurlar bu politikanın uygulaması değişik kuruluşların elinden alınarak konuya sahip çıkabilecek tek bir organ tarafından yapılmalıdır. Geçmiş dönemlerde olduğu gibi, bir kimseye bakanlık sözü verildiği için bakanlık kurulması değil, ülke çıkarları gerektirdiği için denizcilik işleri bakanlığının kurulması gereklidir.

Ülkemiz 1982 Mali Yılı Bütçesinin sadece binde 7'si kadar tutan Ulaştırma Bakanlığının fakir Bütçesinin hayırlı olmasını dilerken, Yüce Atatürk'ün 1 Kasım 1937'de söylediği bir cümle üzerinde duracağım. Atatürk diyor ki:

«Denizciliği Türk'ün büyük milli ülküsü olarak düşünmeli ve onu az zamanda başarmalıyız.»

Soruyorum; bu direktif yerine getirilmiş midir? Cevabını kim verebilecektir?

Beni dinlemek lütfunda bulunduğunuz için sizlere teşekkür eder, saygılarımı sunarım. (Alkışlar).

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Özalp.

Sayın Güray, buyurun efendim.

S. FERİDUN GÜRAY — Sarfınazar ediyorum Sayın Başkan; konuşmayacağım.

BAŞKAN — Peki efendim.

Sayın Gürel, buyurunuz efendim.

HALİL ERDOĞAN GÜREL — Sayın Başkan, sayın üyeler, Sayın Ulaştırma Bakanımız ve mensupları;

Ulaştırma Bakanlığı Teşkilâtı içerisinde çalışan kuruluşlardan Denizcilik Bankası, Devlet Hava Meydanları İşletmeleri, PTT konuları başka memleketlerle mukayese edildiğinde bana daima heyecan vermiştir ve elimizden kaçırdığımız fırsatları okudukça büyük üzüntü içine düşmüşümdür. Bu üzüntülerimden birini dile getiren Sayın Teoman Özalp'a şükranlarımı ifade etmek isterim.

Muhterem arkadaşlarım;

Ulaştırma Bakanlığının Bütçesi münasebetiyle insanlık tarihi ile başlayan ve bugün önemi daha da artmış olan haberleşmeden ve haberleşmenin öneminden bahsetmek istiyorum.

İlk insanlar sesle, jestle, mimiklerle haberleşmeye başlamışlar, araya fiziki mesafe girince bu mesafeyi katetmek mecburiyetinde kalmışlardır. Daha sonraları güvercinler vasıtasıyla insanlarla motorlu vasıtalarla mektup göndererek bu ihtiyaçlarını karşılamaya başlamışlardır. Halen, Türkiyemizde ve dünyada mektupla haberleşme devam etmektedir.

Bununla beraber, tekniğin ilerlemesiyle önce 1850 yıllarında telgraf, daha sonra telefon, teleks, radyo, televizyon en modern araçlar arasına girmiş bulunmaktadır. Ekonomik gelişmede, milli savunmada, sosyal ve kültür seviyelerinin yükselmesinde telekominikasyon veya haberleşmenin inkâr edilmez ve vazgeçilmez rolü olduğu görülmüş bulunmaktadır.

Türkiye'de bu hizmeti bir iktisadi devlet teşekkülü olan PTT Genel Müdürlüğümüz müşkül şartlar altında yürütmektedir. 1855'de Telgraf Müdürlüğü, hemen hemen telgraf tarihi ile beraber kurulmuş ve gelişme göstermiştir; fakat başlangıçtaki bu tempo devam etmemiştir. Ancak, 1950'den sonra yeniden hız kazanmış bulunmaktadır.

Planlı dönemden sonra tespit ettiğimiz rakamlara göre % 10'luk artışlar kaydedildiği görülmektedir. Devlet Planlama Teşkilatının bir raporuna göre 1 nci ve 2 nci dönem planlarında hızlı artışlar kendini göstermiştir. Birinci Plan döneminde telekominikasyon yatırımları, İkinci Plan döneminde ise telekominikasyona dönük imalat yatırımları hız kazanmıştır. Üçüncü Plan döneminin son yıllarında bu artış azalmış bulunmaktadır.

PTT yatırımlarının % 95'i telekominikasyona yapılmaktadır. Buna rağmen iç açıcı noktada olmadığımızı ve diğer ülkelerle yapılan mukayeselerde gerilerde bulunduğumuzu tespit etmek mümkündür. Gelişmiş ülkelerde % 40, gelişmekte olan ülkelerde % 20 ve dünya ortalaması % 6 iken, Türkiye'de % 2,3 civarında insan başına düşmektedir.

Otomatikleşmede de pek ileride olduğumuz söylenemez. Gene Devlet Planlama Teşkilatının bir raporunda % 80.3 ile 13 ncü sırada olduğumuzu görüyoruz. 36 115 köyümüzün ancak % 21'i olan 7 500 köye manuel telefon bağlantısı yapılabilmiştir. Fazlaca insana, insan çalışmasına ve gayretine bağlı olan bu sistem, kalifiye eleman, eğitim vesaire gibi problemleri de beraberinde getiren ve bugün için demode olmuş bir sistemdir. En kısa zamanda terkedilme yoluna gidilmelidir.

Bütün yerleşim birimlerinde büyük talep vardır. Bazı yerlerde santral kapasitesi olsa dahi abone sayısı ile kapasite arasında bir boşluk bulunmaktadır. Bunun da imar planlamasıyla koordinasyonun yokluğundan ileri geldiği söylenmektedir.

Şebeke, kapasiteye rağmen geliştirilemediği için bütün yük mevcut şebekeye binmekte, numara düşmüyor dediğimiz beklemelere ve hele şehirlerarasında saatlerce zaman kaybına sebep olmaktadır. Buna

rağmen bağlantı tesis edilse dahi kaliteli ve rahat konuşma yapılamamaktadır.

Talebin karşılanabilmesi için 15 yıl içerisinde 1.300 milyarlık bir yatırım gerektiği; 11 milyon telefon ve 60 bin civarında teleks şebekesine ihtiyaç olduğu Devlet Planlama Teşkilatınca hesaplanmış bulunmaktadır.

Gene Beş Yıllık Plana göre haberleşme, yatırımda öncelikli sektör olarak kabul edilmiştir.

Sayın üyeler;

Esas bahsetmek istediğim konu telekstir. Teleks, bir daktilo makinesi gibi çalışan, karşılıklı ifadeleri kaydeden, üzerine yazan, anında teyid edilmiş mutabakat vasıtasıdır. Teleks, resmi makamlarca belge olarak da kabul edilmektedir. Hele ithalat ve ihracat yapıyorsanız asrın süratine uygun bir mukavele aracıdır. Mektup yazsanız geç kalırsınız. Telefon etseniz teyid mektubunu yazmanız icap eder ve ayrıca rahat konuşamadığınız gibi yanlış anlaşmalara da sebep olabilir.

Yurdumuzda 1951'de manuel santralli 1400 hat kapasiteli teleks 1974'te otomatik santrale dönüşünce talep artışı olmuş ve abone sayısı birdenbire 4 bine yükselmiştir. 1980'de ise, santral kapasitesi 7080 ve abone sayısı 6344 olup, sıra bekleyenler ise 8 binin üzerindedir. Buna rağmen kullanımda, «Ütilizasyon» denen verim düşük gözükmektedir. Yılda % 26.3'ü üç saatten az çalıştığı, % 38.7 si üç ile on saat arasında verimsiz çalıştığı tespit edilmiştir. Bir teleksin bugün için maliyeti, 1981 hesaplarına göre 5 bin Amerikan doları olarak belirlenmiştir.

1975'e kadar artan talep, bazı yabancı memleketlerde 1975 yılından sonra azalma eğilimi göstermiştir. Daha modern sistemlere geçildiğinden böyle olduğu ifade edilmektedir.

Dördüncü Beş Yıllık Planda 1517 numarada abone sayısının 13 bin 800 kent içi şebekesinin 2.3 milyona erişmesi hedef olarak alınmıştır. Telekominikasyon teçhizat ve tesisinin (% 80'i yurt içinde özel sektör ve PTT fabrikalarında imal edilmektedir. % 20'si yurt dışından ithal edilmekte olduğu raporlarda belirtilmiş olmakla beraber bu hedefe, Dördüncü Beş Yıllık Planın tespit ettiği hedefe ulaşacağından tereddütüm vardır. Hangi noktada olduğumuzu, ulaşıp ulaşamayacağımızı Sayın Bakan lütfederlerse memnun olacağım?

Bugün, il, ilçe, ve köy telefon istemektedir. Telefon uluslararası şebekeye bağlanmaktadır. Devir elektronik devridir. Dünya standartlarına uygun şebekeyi kuramazsak, irtibat zorlukları olacaktır. Bugün köy ve ilçelere kurduğumuz ve kuracağımız tesisler için tercih edilen teknoloji zamanın teknolojisine uymazsa değiştirmek gerekecektir. Bu çok masrafa mal olmaz mı?.. Bunda ısrarlı mıyız, yoksa başka programımız var mı? Öğrenmek istiyorum; bunu da lüftderlerse Sayın Bakanım memnun olacağım.

Şahıs ve firmaların yurt içi ve yurt dışında çok aktif olduğu günümüzde yazılı ve sözlü haberleşme ihtiyacı da artmıştır. Bugün bunu PTT Genel Müdürlüğümüz sağlamaktadır. Ancak, bu Bütçe şartları ve imkânları içerisinde ihtiyacı istenilen kalite ve standartta karşılaması mümkün görülmemektedir. İlgililerce bu bilindiğine göre, acaba alternatif çözüm yolları düşünülmekte ve çalışmalar yapılmakta mıdır?..

NETAŞ, TESTAŞ, ASELSAN, TELMAŞ dışında özel sektörce ortak çalışma yapılabilir mi?.. Kaynak yetersizliğine çare için neler düşünülüyor?..

Son bir sorum daha var Sayın Bakanımdan : Sanayi ihracat ve ithalat, pazarlama Anadoluya yayılmış bulunmaktadır. Teleks ihtiyacı çok artmıştır. Müracaat sahipleri tercihine göre (Eskiden «Bakanlık tercihi» deniliyordu, şimdi birinci, ikinci derece tercih deniliyor.) bir depozito, yatırıyor. Birinci tercih için yatırılan depozito, eğer hafızam beni yanıltmıyorsa 500 bin lira zannediyorum. Senelerce bu para PTT'de kalıyor Bir misal arz edeyim : İç Ege Bölgesinin teleks bağlantısı Eskişehir'den yapılmaktadır. Kütahya Eskişehir üzerinden teleks ihtiyacını karşılamaktadır. Kütahya»nın ilçeleri bugün ihracat yapmaktadır. Gediz'de mensucat sanayii, Simav'da kereste sanayii, Emet'de maden sanayii, Tavşanlı'da maden sanayii, Kütahya'da manyezit sanayii; hülasa bütün bu bölge ihracat yapmakta ve teleks ihtiyacını duymaktadır. Bu firmalar depozitolarını yatırmış olmalarına rağmen Eskişehir'de bağlanacak olan, ilave edilecek olan santral gerçekleşemediği için, haberleşmede büyük zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Bugün, şunu da ifade etmek gerekir ki, karşınıza çıkan yabancı firma doğrudan doğruya sizden telefon numaranızı, kalitenizi, firmanın büyüklüğünü sormamakta; teleks numaranızı sormaktadır. Onun için ihracatta ve ithalatta, ticarette yurt dışına açıldığımız bu devirde teleks yatırımlarına, santral yatırımlarına çok ehemmiyet vermemiz gerekmekte ve plan hedeflerine ulaşmamız yüzde yüz şart gözükmektedir. Eskişehir'e yapılacak ilave santralın tarihini Sayın Bakanımız lütfederlerse memnun olacağım?

Saygılar sunar, teşekkür ederim. (Alkışlar.)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Güreel.

Sayın Özman buyurun efendim.

M. YILMAZ ÖZMAN — Sayın Başkan, Yüce Meclisin sayın üyeleri, Sayın Bakan ve Bakanlığın sayın mensupları;

Efendim, benden evvel görüşen Sayın Teoman Özalp, bilhassa denizciliğimizdeki durumumuzu gayet açıklıkla ve vazıh bir şekilde belirttiler. Evet çok haklıdır. Bugün Türkiye'mize bakarsak küçük Asya, bir yarımada, etrafını çeviren 6 bin kilometrelik bir kıyı ve dünyanın hiç bir yerinde olmayan, kendisine mahsus denizi olan bir ülke, ki, bu Marmara. Bu şekilde başka dünyada bir yer yoktur. Neden bizim denizciliğimiz böyledir?.. Esasında Sayın Özalp bunları gayet güzel belirttiler. Ben şahsen bunların tekrarlanmasında fayda görmemekteyim, daha ziyade spesiyal kısımlara girmekte fayda görmekteyim. Şöyle ki :

Esasında deniz ve deniz işletmeciliği kendisine mahsus bir gelişim içindedir ve en son metotları kullanarak idare edilmekte ve kullanılan gemiler de kendilerine mahsustur. Bilhassa kuru yük ve tankercilik hususunda büyük bir ayırım vardır. Onun için, Denizcilik Bankası Deniz Nakliyatının elinde bulunan tankerlerin kanaatimce petrol entegrasyonu içerisinde bulunan sisteme sokulmasında bir fayda mülahaza etmekteyim.

Limanlara gelince : Zaten dokundular; evet bir kargaşalıktır gidiyor ve hakikaten bunu bir araya getirmekte fayda var. Ama yine değineceğim nokta, serbest limanın artık yapılması, gerçekleşmesi şarttır. Bu döviz getiren bir mevzudur. Bizim dövizimizi yutan devlerden birisi de deniz nakliyeciliğidir; onu, altını çizerek belirtmekte fayda görmekteyim.

Şimdi geleceğim mevzu esasında spesiyal tankerler hakkında. Bu tankerler nelerdir?.. Bunlar TPG, LNG ve diğer mayi, kimyevi maddeler nakleden hususi tankerler. Her nedense senelerden beri böyle bir tanker için bir harekete geçilmiş değil, belki teoride kaldı; ama halen elimizde büyük çapta böyle bir tanker mevcut değildir. Elimizde ancak Aygaz'ın elinde bulunan üç adet ufak tanker mevcuttur ve mahalli LPG nakliyatını yapar.

LNG tanker dedim. LNG demek, tabii gaz, mayileştirilmiş tabii gaz taşıyan tankerler. Bunlar esasında LPG de taşıyabilir; yani mutfak gazını da taşıyabilir. Bugüne kadar biz her nedense yanlış bir anlayış içerisinde tabii gazı getirmedik. Bakın size bir misal : Tokyo, Tokyo'ya gelen LNG depolandıktan sonra, şehir havagazı hatlarına verildiği zaman; yani şehir gaz hatlarına yakılmak üzere verildiği zaman, husule gelen soğutmadan istifade edilerek soğutma; yani gerek et ve gerekse meyvaların soğuk depolarda beklетilmesini temin etmektedir. Onun için, belki bir pilot bölge seçerek ve böyle bir tanker de bularak, mesela; İzmir veya İstanbul olabilir, bu temin edilirse ve havagazı sistemine verilirse faydalı olacağı kanaatimi bir nokta olarak belirtmek de isterim.

Ayrıca bu tip tankerler bilhassa kükürt, kükürt dioksit, amonyak, klor, etilen, propilen vesair gibi kimyevi maddeleri de likit halinde taşıyabilecek olan tankerlerdir.

Bu arada bir şey ilave etmekte fayda görmekteyim. Ham petrol taşıyan mevcut tankerlerimize bir miktar LPG taşıyacak küreler ilave edilebilir. Eğer yanılmıyorsam, Yunanlılar, tankerler boşaldıktan sonra su tanklarına aldıkları tatlı suyu Arabistan'a götürmek suretiyle yine bir döviz temin etmektedirler. Bunun üzerine de bir çalışma yapılsa faydalı olacaktır.

Benim esas dokunmak istediğim en mühim mevzu şudur; Büyük tanker yangınları. Biliyorsunuz, hepimizin başından geçti. Şimdi size Ulaştırma Bakanlığı 1982 Mali Yılı Raporunda bir paragrafı okuyacağım. Bölüm 3; «Ulaştırma Bakanlığı aslında yatırımcı bir kuruluş değildir. Mevcut yatırımlarının çoğunluğu denizde can ve mal emniyetinin sağlanmasına yönelik bulunmaktadır.»

Yatırım programıyla ilgili yangın söndürme gemisi, ki, ben ona da römorkör diyebilirim; çift maksatlı gemiler ve kontrol motorları...

Beyler;

Memleketimizde Türk tekniğiyle ispatlanmış gayet güzel römorkörler yapılmıştır ve halen mevcuttur. 2 tanesi İPRAŞ Rafinerimizde, 2 tanesi Aliağa rafinerilerimizde, 4 tanesi BOTAŞ pipe - line'nın rucunda, 2 500'er beygirgücünde kuvvetli yangın söndürücü aletle mücehhez römorkörler. Bu römorkörler yalnız yangın söndürmek için değil, normal gemilerin çekilmesinde de kullanılmaktadır.

Meselâ, size bir misal : Dünyanın yahutta Akdeniz'in sayılı 3 ncü limanı olan İPRAŞ'ın büyük limanı 300 bin tonluk bir tankeri boşaltacak kapasitededir. 300 bin tonluk bir tanker geldiği anda, asgari 4 adet bunun gibi römorköre ihtiyaç vardır. Düşünün, böyle bir römorkör olmadığı zaman ne yapılabilir?..

Halen maalesef bunlar ancak rafinerilerin kendi teşebbüsüyle gerçekleştirilmiş ve Türkiye'de faydalarını belirtmişlerdir. Onun için, halen Programda gözükmekte olan 11 adet yangın söndürme gemisi

veya römorkörünün ancak 2 tanesi yapılmıştır. Planlama tarihi 1974!.. Düşünün beyler; sene 1982.. Ne kadar zaman geçmiştir ve ancak bunlardan 2 tanesi devriye girmiş, bu sene için 7 tanesi düşünülmektedir, daha 2'si bitecektir. Esasında bunlar bile azdır. Düşünün, 6 bin kilometrelik bir sahil de bu kadar limanda, bunların yeterli olacağı kanaatında değilim; hatta daha büyük römorkörlere, açık deniz römorkörlerine de ihtiyaç vardır.

Size bazı meşhur tanker yangınlarından bahsetmek isterim; bu bir nevi hatırlamadır.

Hatırlarsınız, takriben 1958 yıllarında Ordumuza yakıt getiren Mirodov tankeri İskenderun'da bir yangın geçirmişti, söndürülmüştü; fakat yanında tahlisiye gemisiyle birlikte dururken, alınmayan tedbirler dolayısıyla infilak etti ve 50'nin üzerinde insan orada şehit oldu.

Gelelim Boğaza. İsimlerini hatırlayabildiğim kadarıyle bir Yunan ve Yugoslav tankeri çarpışmıştı. Yugoslav tankerinin ismi Peter Boroviç, Yunan tankerinin ismini hatırlayamıyorum; ama bu hadise olduğu zaman Tarsus gemimiz de yandı.

1977 içerisinde ise, Gruba Karolina diye bir tanker İPRAŞ açıklarında yanmaya başlamıştı. Allah'tan elimizde o 2 römorkör mevcuttu, yangını kontrol altına alarak söndürdük. Bütün gemi mürettebatı gemiyi terk ettiği halde söndürdük. Hukukçuların nazarı dikkatini çekerim, (deniz hukuku yönünden) ilk defa karadan (Belki başka misaller olabilir; ama güzel bir misal) müdahale etmek suretiyle açıkta terk edilmiş bir gemi söndürülmüş ve bu İPRAŞ'ın malı olmuştu; yani İPRAŞ'a bir gelir temin etmişti.

En yakın zamana gelirsek; meşhur Romen İndependante tankerinin infilakı halen gözlerimizin önündedir.

Onun için şimdi şunlar aklıma gelmektedir :

Halen Boğaz geçiş rejiminin değiştirilmesi üzerinde çalışmalar yapılmaktadır. Bu römorkörlerin süratle ele alınarak emniyete getirilecek şekilde elden geçirilmesi gerekir; çünkü «Bir motorları eksiktir» anlamı çıkmaktadır.

Kontrol botlarının ise fiberglastan yapılması mevzubahis. Bugün dış piyasaya lüzum yok; özel sermaye yapmakta, hatta ihraç etmektedir bile. Bunların 1974'den beri beklemesi hakikaten düşündürücü bir olaydır.

Bu arada deniz kirliliği ve deniz yangını hususunda 2 noktaya işaret etmek isterim. Bu yangın söndürme römorkörlerini yapmak kâfi değildir. Yayılan yakıtları toparlayabilmek veyahutta bir noktada hapsedebilmek için deniz bariyerleri denilen yüzen ufak dubalardan ibaret hususi yapılmış buna elverişli teşkilat vardır. Bunlardan bir defa muhakkak bol miktarda temin etmek lazım. Bunları çekecek kuvvette palamur botlarına ihtiyaç var. Meselâ 850 beygir kuvvetinde. Ayrıca bunlar yapıldıktan sonra, mesela; diyelim ki, yakıt çevrildi, yakıtı bir yerde hapsettik, bunu (Bir elektrik süpürgesi tabiri caizse) üzerinden çekip alabilecek bir tertibata ihtiyaç gözüküyor ki, bu duba olabilir, bu bir tanker olabilir ve bu alınan yakıtları tekrar rafinerilerdeki sıyırıcı tesislerine getirip yine kullanma imkânı çıksın... Mesela hatırlardadır, bir Rus tankerinden dökülen petrol, koca Karaköy iskelesini yakmıştır. Onun için tekrar üzerine gitmekte fayda görüyorum.

Yangınla mücadele için gerekli her şeye öncelik vermemiz gerekir. O kadar ki, icabında bizim Boğazlarımız bile elden çıkabilir, daha feci şeyler olabilir; ama yangın korkulacak bir şey değildir. Esasında, bilindikten sonra bununla mücadele ve söndürülmesi rahatlıkla olabilir.

Benim önerim bu hususta, biz İPRAŞ'tayken, yangınlar mücadelenin nasıl olduğunu takip ederdik ve bilhassa yangın okulları halen Hava Ordumuzda, rafinerilerde ve bilhassa Donanmamızda çok kuvvetlidir ve gayet güzel bir eğitici programlar vardır. En mühim söndürücü olarak kullanılan şey, sistir. Sonra köpük gelir, ondan sonra fışkırtılan su gelir; yani sisten gaye, suyu püskürtürken sis haline getirerek mücadele, etmek...

Bu yangın okulları halen Türkiye'de faaliyettedir. Mesela bakın dün bir okulumuzda bir kalorifer kazanı patladı ve yangın oldu, 1 kişi öldü, 20 talebe yaralandı. Esasında bu işin derinliğine gidilirse, orada bir kontrol mekanizmasının eksikliği meydana çıkacaktır. Bu yangın okulları çok faydalıdır, bundan istifade etmek gerekir. Mesela, tankerle yangın söndürülmesi hususunda bir araştırma yapmıştık ve bu hususta öğrenim veren tek bir okul olduğunu, onun da Londra'da bulunduğunu tespit ettik.

Şimdi benim önerim şu olacak: Gerek bu yangın okulları, gerek elde etmiş olduğumuz tecrübeler ve gerekse Londra'daki bu okulu örnek tutarak bir enstitü, bir araştırma enstitüsü kurmak imkânı var, bir okul kurmak imkânı var. Ayrıca buna bağlı veya başka bir yerde deniz kirliliğiyle alakalı bir laboratuvar açılabilir.

İnanın bugün İstanbul'da denize girilecek bir yer yoktur. Onun için mutlaka bu deniz kirliliğiyle mücadele etmemiz şart. Deniz kirliliğiyle mücadelede yalnız denizden değil, havadan da kontrol şarttır. Belki aklınızdadır, bundan birkaç ay evvel Londra'da bizim bir şilebimiz büyük miktarda bir ceza vermişti.

Onun için, bütün bunları gözden geçirecek, hepsini bir elde toplayacak bir «Denizcilik Bakanlığı» kurulması faydalı olacaktır.

Beni dinlemekte göstermiş olduğunuz dikkate teşekkür eder, hepinizi hürmetle selamlarım.

Sağolunuz. (Alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Özman.

Değerli üyeler;

Ulaştırma Bakanlığı Bütçesi üzerinde söz alan sayın üyelerimizin konuşmaları bitmiştir.

Sayın Komisyonumuzun söz isteği var mıdır?.. Yok.

Bütçe üzerinde açıklamalarda bulunmak üzere Sayın Bakanı kürsüye davet ediyorum.

Buyurunuz Sayın Bakan.

ULAŞTIRMA BAKANI NECMİ ÖZGÜR — Sayın Başkan, Danışma Meclisinin değerli üyeleri;

Sözlerime başlarken, Bakanlığım ile işletici, yatırımcı ve hizmet üreten kuruluşlarımızın faaliyetleriyle ilgili olarak tenkit, temenni ve görüşleriyle bizleri aydınlatan sayın üyelere teşekkür eder, şahsım ve Bakanlığım camiası adına hepinizi saygıyla selamlarım.

Ulaştırma ve haberleşme hizmetleri, vatandaşın günlük yaşantısını geniş ölçüde etkilemekte ve bünyesindeki özellikleri dolayısıyla daima tenkide maruz bulunmaktadırlar. Maruz kalınan tenkit ve temenniler bir yönüyle hizmetlerimizin iyileşmesine yardımcı olmakta ve çalışmalarımıza ışık tutmaktadır.

Ancak, maliyetleri çok yüksek olan ulaştırma ve haberleşme altyapılarındaki büyük noksanlığın, kalifiye personel temininde karşılaşılan güçlüklerin kısa zamanda giderilemeyeceği de bir hakikattır.

Bunlara rağmen, ulaştırma ve haberleşme hizmetlerinin, memleketimizin ekonomik, endüstriyel ve sosyal gelişmesinde çok önemli yeri bulunduğunun bilinci içinde imkânlarımızı en iyi bir şekilde kullanarak, hizmetlerimizi daha iyi bir seviyeye götürme gayreti içinde bulunuyoruz.

Sayın üyeler;

Bu kısa girişten sonra, seçkin topluluğumuza ulaştırma ve haberleşme faaliyetlerimizle ilgili bilgiler arz etmeye çalışacağım.

Huzurlarınıza getirilen Bütçemiz, rakamlar itibariyle küçük ve mütevazi olup, ulaştırma ve haberleşme faaliyetlerini aksettirmekten uzaktır. Zira, asıl faaliyetlerimiz, Bakanlığımıza bağlı KİT ve KİT statüsüne dahil kuruluşlarımız tarafından yürütülmektedir.

KİT ve KİT statüsüne dahil kuruluşlarımızla beraber Bakanlığımızın 1981 yılındaki cari ve yatırım harcamaları miktarı toplamı 239 milyar lira iken, aynı yılın Bakanlığımız Bütçesi yine cari ve yatırım harcamaları olarak 727 milyon liradır. Bu da, yukarıda arz etmeye çalıştığım kuruluşlarımızın cari ve yatırım harcamalarının ancak binde üçünü teşkil etmektedir. 1982 yılında da bu oran hemen hemen aynı mertebede bulunmaktadır.

1982'de Bakanlığım ve bağlı kuruluşlarının cari harcamalarıyla yatırım harcamaları toplamı 287 milyar lira mertebesindedir. Bakanlığıma ayrılan miktar ise yine cari harcama ve yatırım olarak 1 milyar tutarındadır.

1982 Yılı Bütçesiyle Ulaştırma Bakanlığına, gerçi 12 milyar lira ödenek ayrılmıştır. Bu ödenekte Devlet Demiryolları Genel Müdürlüğüne 1381 sayılı Yasa uyarınca transfer edilecek 11 milyar lira bir para vardır. Bunu transfer edip düştükten sonra, görülecektir ki, Bakanlığın hakiki Bütçesi 1 milyar 20 milyondur.

Personel istihdamı bakımından da Bakanlığımızla bağlı ve ilgili kuruluşları arasında aynı farklılık bulunmaktadır.

Bakanlığın bağlı ve ilgili kuruluşlarında toplam olarak 150 binin üzerinde personel fiilen istihdam edilmektedir; fakat bu kuruluşların gözetim ve denetimleri için Bakanlığımız merkez ve taşra teşkilatında ancak 657 kişi istihdam edilmektedir. Oran binde 4,4.

Sayın Başkan, sayın üyeler;

Bakanlık kuruluşu olarak yatırımlarımız, ulaştırmada can ve mal emniyetinin sağlanmasına yönelik bulunmaktadır. Bakanlık faaliyetine giren asıl yatırımlar bağlı kuruluşlar yoluyla yapılmaktadır.

1982 yılı Bakanlığımız yatırım ödeneği 480 milyon lira kadar bir miktardı. Bu parayla, biraz evvel sayın üyelerin bahsettiği, 11 yangın söndürme gemisi, 11 adet liman kontrol motoru, limanlar master planının harcamaları yapılabilmiştir.

1981'de bu motorlardan iki tane yangın söndürme römorkörü hizmete verilmiş, 7 adedi de 1982'de tamamlanacaktır. Geri kalan 2 adedi 1983 yılında ikmal edilebilecektir. 11 adet liman kontrol motorunun ise 2 adedi 1982, geri kalan 9 adedi 1983 senesinde tamamlanabilecektir. Limanlar master planının büyük bir kısmı ise 1982 yılında ikmal edilecektir.

Bütçe - Plan Komisyonunda da arz ettiğim üzere, diğer faaliyetlerimize gelince :

Ülkemizde gerek dahili, gerekse ithalat-ihracat ve transit taşımalarda büyük güçlüklerle karşılaşıldığı ve iş hacimleri arttıkça bu güçlüklerin daha da artacağı dikkate alınarak, Başbakanlığın direktifleriyle, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının koordinatörlüğünde, başta Bakanlığım ve bağlı kuruluşları olmak üzere ilgili bütün bakanlık ve teşekküllerin iştiraki suretiyle Mayıs 1981'den beri başlayan ulaştırma master plan hazırlama çalışmaları devam etmektedir. Bunun hedefi, 1993 senesi itibariyle tahmin ve tasavvur edilen taşınacak miktarların ne şekilde taşınması hususunu hedef almıştır. Çalışmalar kısa bir süre sonra neticeye varacaktır.

Bu plana göre ulaştırma sahasında ekonomik faktörler de gözönüne alınarak taşımalarda ağırlık demiryolu ve denizyoluna verilmiştir. Ancak, planın ilkelerine göre taşımaların karayolu, denizyolu, demiryolu, havayolu ve boru hatlarıyla yapılmasının dağılım ve istikametleri tespit edilecek, bunlara göre gerekli altyapıların neler olacağı ortaya çıkacaktır. Bundan sonraki yatırımlar büyük emek sonucu hazırlanmakta olan bu master planında tespit edilecek önceliklere ve tahsis edilebilecek ödeneklere göre yapılacaktır.

Sayın üyeler;

Diğer taraftan ihracatta karşılaşılan güçlükleri ve darboğazları gidererek ihracatı artırmak amacıyla taşımdi kolaylıklar getirilmesi, ücretlerin uluslararası karşılaştırılması yapılarak makul düzeyde tutulması için çalışmalar da devam etmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti ile Dünya Bankası arasında 1979 Kasımında imzalanan İkraz Anlaşması ile Türkiye Limanları İyileştirme Projesi uygulamaya konulmuştur. Proje limanlar için teçhizat temini, liman eğitim programı, limanlar master planının hazırlanması ve altyapı düzenlemeleri şeklinde özetlenebilir.

Bu projenin toplamı cari fiyatlarla yaklaşık 20 milyar Türk lirasıdır. Bu miktarın yarısı iç kaynaklardan temin edilecek, yarısı ise (ki, 75 milyon dolar mertebesindedir) kredi olarak Dünya Bankası ikraz fonundan karşılanacaktır.

Bu proje kapsamında limanlar vardır. Limanlar belli başlı olarak Samsun, Haydarpaşa, Derince, Mersin, Bandırma ve İskenderun; yine Denizcilik Bankasına bağlı olarak Salıpazarı, İzmir, Antalya, Trabzon limanlarıdır.

Kredi anlaşmasına göre projenin 1982 sonunda bitirilmesi öngörülmüştü. Ancak, karşılaşılan güçlükler nedeniyle bu defa projenin 1983 yılı sonlarında tamamlanması planlanmış bulunuyor. Bu proje ile neler yapılacak :

Limanlarımıza ekipman satın alacağız. Bu ekipman arasında 36 adet rıhtım vinci, 9 tanesi paletli, 76 tanesi normal olmak üzere 85 adet mobil vinç, 113 adet forklift, 21 adet traktör, 22 adet treyler, 8 adet loder, 4 adet jeneratör.

Deniz araçları olarak da, 6 adet römorkör, 13 adet servis botu, 1 adet 250 tonluk yüzer vinç bulunmaktadır.

Bu işlerden 250 tonluk yüzer vinç ile, 90 adet forklift dışındakiler hepsi siparişe bağlanmıştır. 90 forklift ihalesi yapılmak üzeredir, yalnız, 250 tonluk yüzer vincin ise projesi yeni tamamlandığından ihaleye çıkarılması için kısa bir süre geçecektir.

Mevcut ve satın alınacak ekipmana ait yedek parçalar da bu projeden elde edilecektir.

Bayındırlık Bakanlığı Limanlar İnşaatı Genel Müdürlüğünün genel amaçla kullanılması için de 4 adet 525 buhar beygir gücünde römorkör yine bu proje ile elde edilecektir .

Devlet Demiryolları İşletmesi ile Denizcilik Bankası Genel Müdürlükleri arasında yapılan protokol uyarınca kara ekipmanlarına ait satın alma işlemleri Devlet Demiryolları, deniz araçlarına ait satın alma işleri ise Denizcilik Bankası Türk Anonim Ortaklığı tarafından yapılacaktır.

Diğer taraftan yine bu proje vasıtasıyla yapılacak bazı altyapı işleri vardır. Bunlar; 670 bin metrekare tutarında açık liman sahasının betonlanması, 19 bin metrekare tutarında kapalı liman sahasının inşaası, 550 metrekare limanlardaki taraklama, 500 tonluk İskenderun'da ve 300 tonluk Antalya'da çekek yerlerinin yapılması.

Bu işler Bakanlığımca değil, Bayındırlık Bakanlığı Limanlar İnşaatı Genel Müdürlüğü tarafından ve bazı ufak kısımları da Devlet Demiryolları ile Denizcilik Bankası Genel Müdürlüğü tarafından yapılmaya çalışılmaktadır. Tamamının 1983 yılı ortalarında biteceği tahmin edilmektedir.

Yine bu limanlar master plan projesine giren eğitim ve etüd işleri vardır :

Türkiye'de liman maser planı etüdü işi Marmara Bölgesine ağırlık verilerek 2000 yılına kadar liman ihtiyaçlarının ve yerlerinin tespit edilmesini amaçlamaktadır. Etüd bir Amerikan firmasına geçen yıl ihale edilmiştir, Haziran 1981'de başlamıştır, Mart 1983'-te tamamlanması planlanmıştır.

Sayın üyelerin de dile getirmiş olduğu eğitim işlerine bu plan vasıtasıyla da önem vermiş bulunuyoruz. Liman ve limanlarda ilgili çeşitli düzeydeki personelin yurtiçi ve yurtdışında eğitimini amaçlamak üzere 934 bin dolar mertebesinde bir para ayrılmıştır. Bu paranın üçte biri Türk lirası olarak Hükümetimizce karşılanacak, geri kalan üçte ikisi ise dolar olarak Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından hibe şeklinde sağlanmış bulunmaktadır. Uluslararası Çalışma Örgütü olan (ILO) uzmanlarının da katılmalarıyla bu program sürdürülmektedir, 1982 yılı sonunda tamamlanması planlanmış bulunmaktadır.

Şimdi de size Bakanlığım ve bağlı kuruluşlarının diğer faaliyetleri hakkında fikir vermeye çalışacağım.

Deniz hizmetlerinde :

618 sayılı Limanlar Kanununun bazı maddelerini değiştiren yeni tasarı Bakanlar Kurulunda tasvip olunarak Milli Güvenlik Konseyine arz olunmuştur. Yeni Tasarı Kanunlaştığında denizlerin sorumsuzca kirletilmesi, doldurulması ve deniz ürünlerinin neslinin tükettilmesini önleyici önemli hükümler getirilmiş bulunmaktadır.

Yasa aynı zamanda bu konuya müteallik cezaları da günün koşullarına uygun ve yasaya uymayanları caydıracak seviyeye getirmektedir.

Ayrıca 4922 sayılı Denizde Can ve Mal Koruma Kanununun bazı maddelerini değiştiren ve bu Kanuna ek maddeler ekleyen tasarı da yine Bakanlar Kurulundan geçerek Milli Güvenlik Konseyine arz edilmiştir. Bu Tasarı ile gelişen teknoloji istikametinde denizyoluyla yapılan taşımalarda can ve mal güvenliği bakımından gerekli olan tedbir ve hükümleri getirmekte ve gemilerin bir sorumluluk sigortası yaptırması zorunlu hale getirilmektedir.

Sayın üyeler;

Türk Deniz Ticaret Filosu 1980 yılında 300 gros tonilatodan büyük olmak üzere 348 gemi ve 1.974.668 DWT'du. Sağlanan kolaylıklar ve imkânlar dolayısıyla 1981 yılında filomuz 378 gemi ve 2.816.128 DWT'a yükselmiş bulunmaktadır.

Türk Deniz Ticaret Filosu ile kabotaj hatlarında 1980 yılında 15 milyon ton, 1981 yılının ilk 9 ayında ise 9,3 milyon ton eşya taşınmıştır.

İhracat eşyamızın 1980 yılında % 24'ü olan 864 bin ton Türk gemileriyle ve maalesef % 76'sını teşkil eden 2 milyon 800 bin ton ise, yabancı bayraklı gemilerle taşınmıştır.

1981 yılının ilk dokuz ayında ise % 27'si olan 852 bin ton Türk Gemileri ile, % 73'ü teşkil eden 2 milyon 270 bin tonu ise yabancı gemilerle taşınmaya devam etmiştir.

İthalatımıza gelince :

İthalat eşyamızın 1980 yılında % 33'ü Türk gemileri ile, % 67'si yabancı gemilerle, 1981 yılında ilk dokuz ayda % 26'sı Türk gemileri ile, % 74'ü yine yabancı gemilerle taşınmıştır.

Bu rakamlarda ithalatın düşük görülmesinin 1981 yılında zannediyorum petrol ithalatı meselesinden ortaya çıktığı görülmektedir. Çünkü, petrol ithalatımızın büyük bir kısmı boru hatları ile Irak'tan temin edilmiştir. Bundan evvelki yılda Irak'tan da ziyade başka memleketlerden petrol alıyorduk ve denizyolu ile taşınıyordu.

1980 yılında Deniz Nakliyatın ticaret filosu, üçüncü ülkelerarası yaptığı taşımalarla, 596 bin ton eşya taşıyarak 1 milyar liranın üstünde döviz, akaryakıt taşımalarında da 550 bin ton taşıyarak 440 milyon lira mertebesinde olmak üzere 1 milyar 540 milyon lira karşılığı döviz temin etmiştir.

Bu taşımalarını 1981 yılında da sürdürerek, 10 aylık neticelere göre eşya taşımalarında 640 bin tonla 1,1 milyar, akaryakıt taşımaları ile de 368 bin tonla 365 milyon olmak üzere 1,4 milyar liralık döviz temin etmiştir, 10 ayda.

Bilindiği üzere Türk Deniz Ticaret Filosunun geliştirilmesinde kalifiye personel bulundurulması da çok büyük bir konu olarak meydana çıkmaktadır. Bu nedenle Türk Deniz Ticaret Filosundaki gemileri denizlerde emniyetle ve ekonomik olarak gezdirebilmek üzere Denizcilik Yüksekokulu ve Deniz Harp Okulu mezunları dışında, üniversite mezunu ve pratikten yetişmelere staj ve kurs imkânı sağlanarak, eğitim tesislerimizde faaliyetlerimiz devam etmiştir. Bu cümleden olarak, 1980 yılında 542, 1981 yılında 728 kişiye yeterlik belgesi verilmiştir.

Denizde yüksek ücretle büyük iş kapasitesi vardır. Bu sebeple denizli zabitan açığımız bulunmaktadır. Ortaköy'deki eğitim tesislerinin kapasitesini artı-

rarak ve daha iyi teşkilatlanarak, daha fazla denizcinin yetiştirilmesi çalışmalarımız, 1982 yılında da daha evvelki yıllara nazaran daha süratli bir şekilde devam edecektir.

Denizlerde ve limanlarımızda Türk ve yabancı gemilerin can ve mal emniyetini daha iyi bir şekilde sağlamak üzere, mevcut seyir emniyeti üzerinde iyileştirici çalışmalar yapılmaktadır. Bu cümleden olarak, İstanbul Boğazındaki deniz trafiği sağ seyir sistemine göre yeniden düzenlenmektedir. Evvelce sol seyir idi. Bu sisteme tahmin ediyorum mayıs ayı başında başlayacağız.

Boğazdaki bu trafiğin düzenlenmesinde başka tesirler de var; kılavuz adedi, kılavuz adedinin artırılması ve yeni kılavuz motorlarının temini, ayrıca bunların seri haberleşme cihazları ile teçhizi suretiyle emniyet daha da artırılmış olacaktır.

Limanlarımıza yeni mol ve rıhtımlar ilave edilerek, yükleme boşaltma ekipmanı ile araç ve gereç temin edilerek, kapasite artırımına da gidiyoruz.

1980 yılında limanlarımızda akaryakıt dahil, 70 milyon ton yükleme - boşaltma yapılmıştır. 1981 yılının ilk dokuz ayında ise limanlarımızda 49 milyon ton yükleme boşaltma yapılabilmiştir.

Limanlarımızdan geçen transit eşyada son yıllarda büyük artış olmuştur. 1980 yılında limanlarımızdan 1 milyon 183 bin ton transit eşya geçmiş iken, bu yıl ilk on ayda 1 milyon 890 bin tona yükselmiştir. Bu rakamın yıl sonunda 1980 rakamının iki katına ulaşacağını tahmin ediyoruz.

Transit eşyanın limanlarımız vasıtasıyla daha fazla geçmesini sağlayarak, ülke ekonomisine olumlu katkıda bulunmak üzere Karadeniz'de Bulgarlarla Ro-Ro gemisi, Romenlerle hem Ro-Ro, hem de tren ferisi, Akdeniz'de ise Venedik Mersin arasında tren ferisi çalıştırmak üzere işbirliği çalışmalarımız devam etmektedir.

Bilindiği üzere İstanbul'da Haliç ve Boğaz'ın sanayi tesislerinden arındırılması planlanmıştır. Bu maksatla İstanbul Nazım Planında gemi inşa sanayi bölgesi olarak Tuzla'da Aydınlı Liman Koyu seçilmiştir.

Haliç'de dağınık vaziyette bulunan ve dar imkânlar içerisinde çalışan özel sektör gemi inşa ve onarım tesislerinin Tuzla'ya nakli çalışmalarına bir plan dahilinde devam edilmektedir.

1981 yılı Bütçesinde Gemi İnşa, Satınalma ve Tersane Kurma Geliştirme Fonuna (GİSAT) Maliye Bakanlığı Bütçesinde toplam olarak 1,5 milyar liralık para ayrılmıştır. Bu paranın bir milyarı yurt içi gemi inşaasında, 3 ila 4 bin DWT'luk gemilere öncelik tanınarak verilmesi, 500 milyon Türk liranın da tersane kurma ve geliştirmede kullanılması öngörülmüş ve bu fonun tamamı harcanmış bulunmaktadır. 1982 yılında bu fona 2 milyar Türk lirasının ayrılacağını öğrenmiş bulunuyorum.

Denizcilik Bankası 1980 yılında kuruluşa 2,6 milyar liralık yatırım ödeneği tahsis edilerek, bunun 1,9 milyar lirasını harcayabilmiştir. Bu ödenekle programında bulunan Pendik ve İstinye Tersaneleri ile ilgili işlerle araba vapuru inşaasına devam etmiş ve bir adet 1 500 kişilik şehir hattı yolcu gemisini bitirerek hizmete vermiştir Kuruluş 1980 yılı faaliyetini 2,4 milyar lira zararla kapatmıştır.

Yine Denizcilik Bankası 1981 yılında 3,4 milyar lira ödenek almış yatırımları için, Pendik ve İstinye Tersanelerinin ve araba vapurları inşasının tamamlanmasına çalışmış, bir adet 100 tonluk vinç ile bir adet 1500 kişilik yolcu gemisini de hizmete vermiştir.

Kuruluş 1981 yılında bilançosunu 3,3 milyar lira zararla kapayacaktır.

1982 yılında tahsis olunan yatırım 4,2 milyar mertebesindedir. Bununla Pendik ve İstinye Tersanelerinin bitirilmesine, araba vapurlarının ikmaline, bir adet yolcu gemisi ile bir adet feribot alımına ve limanların teçhizat eksikliklerinin giderilmesine çalışacaktır.

Görüyorsunuz ki, Denizcilik Bankası her yıl zarar eden bir kuruluş görünümündedir. Bunun sebepleri, mevcut yolcu gemilerinin yaşlı, demode ve günün ihtiyaçlarına cevap vermekten uzak oluşu, akaryakıt ve malzeme fiyatlarında meydana gelen artışlara göre tarifelerinin zamanında ayarlanamaması 1981 yılında personel sayısında yaklaşık % 10'luk bir tasarruf yapmasına rağmen, personel giderlerinde % 41'lik bir artış olması bu zararların sebebi olarak gözükmektedir.

Yine Bakanlığıma bağlı bir nakliyat kuruluşu olan Denizcilik Bankası Deniz Nakliyatına gelelim :

Bu kuruluş, 1980 yılında 2,1 milyar lira yatırım ödeneği almış, bunun 2 milyar lirasını harcamıştır. 1981 yılında 3,2 milyar lira yatırım ödeneği almış, bununla ihtiyacı olan gemilerin inşası ve alımlarının finanse edilmesini temin etmiştir.

Kuruluş, 1981 yılını 2 milyar lira kârla kapayacağını tahmin etmektedir.

1982 yılında bu kuruluşa tahsis edilen yatırım ödeneği 3,3 milyar lira mertebesindedir. Yine bununla gemi yapım ve alımı için faaliyetlerde bulunacaktır.

Muhterem üyeler;

Bir miktar da havacılık faaliyetlerimiz hakkında size bilgi vereyim.

Sivil havacılığın uluslararası niteliği devamlı ve hızlı gelişme göstermesi, ileri teknolojinin uygulandığı bir alan olması, temelinde sürat unsurunun bulunması, emniyet faktörünün en önemli yeri işgal etmesi, stratejik yönden büyük değer taşıması karşısında, bu faaliyetleri, Türkiye'nin ulusal çıkarlarını da göz önünde tutarak en dengeli şekilde düzenlemek amacıyla bir Sivil Havacılık Kanunu Tasarısı hazırlanmış bulunmaktadır.

Türk Hava Yolları haricinde iç hat tarifeli, dış hat charter ve kargo taşımacılığı yapacak bir özel havayolu kurulmasına ilişkin çalışmalar sürdürülmektedir.

Meydanlarda, Türk ve yabancı uçaklara verilecek ikmal ve bakım, handling ve catering hizmetlerinin istenilen seviyeye çıkarılmasına ilişkin çalışmalarımız da devam etmektedir. Mevcut uçakların ütilizasyon ve yükleme faktörünün yükseltilmesi, ilgili yabancı ülkelerle işbirliği yapılarak yeni hatların açılması için gerekli faaliyetler yine devam etmektedir.

Dış hat ve iç hat seferlerine açık havaalanlarında uçak ve yolcu trafiği taleplerini karşılayacak her türlü yatırım projelerinin tahsis edilen kaynaklar çerçevesinde gerçekleştirmesi için gerekli önlemler alınacak ve yapımcı kuruluş olan Bayındırlık Bakanlığı ile koordinasyon ve işbirliği devamlı surette sağlanacaktır.

Ülke turizm gelişmeleri devamlı olarak izlenecek, uluslararası charter seferlerine açılacak havaalanları tespit edilecek ve bu konuda yabancı ülkelerden gelecek uçuş müsaade taleplerine mümkün olan kolaylıklar sağlanacaktır.

Ülkenin coğrafi bölgeleri ve nüfus dağılımı incelenerek, iç hat hava ulaşım talepleri ortaya çıkarılacak ve bu taleplerin çap ve yoğunluğu dikkate alınarak havaalanlarının adedi, standartları, kapasiteleri tespit edilecek, ihtiyaca göre geliştirilmesi, hava ulaştırma ana master planı kapsamına alınacaktır.

Bütün havaalanlarının ve Türkiye hava sahasında uçuş yapan Türk ve yabancı sivil uçakların, emniyet ve güvenlik içinde faaliyet göstermesini sağlayacak tedbirlerin aksamadan devamı sağlanacaktır.

Sivil havacılık sahasında hizmet gören muhtelif ihtisas personelinin temini ve yetiştirilmesine gereken önem verilecektir ve bu maksatla personel temin ve eğitim planı hazırlanarak uygulanacaktır.

Devlet Hava Meydanları İşletmesi yoluyla birtakım faaliyetler yapılmaktadır. Bütçenin bu yılki toplam tutarı 3 milyar civarında olup, bunun yaklaşık 1,7 milyar lirası yatırımlara, 1,2 milyar lirası da cari harcamalara ve 119 milyon lirası da transfer harcamalarına tahsis edilmiş bulunmaktadır.

Kuruluşa 1980 yılında tahsis edilen 480 milyon lira yatırım ödeneği ile sivil hava trafiğinin daha güvenli hale getirilmesi için gerekli çalışmalar sürdürülmüş, 1981 yılında 916 milyon liralık yatırım ödeneği ile de Türkiye hava sahasının radar kaplamasına ait projenin uygulanmasına, ayrıca altyapı ve diğer tesislerin iyileştirilmesiyle ilgili projelerin gerçekleştirilmesine devam edilmiştir.

Bu kuruluşa 1982 yılında öngörülen yatırım ödeneği ile planlanan işlemler, Türkiye hava sahası radar kaplamasına ait projenin uygulanmasına devam olunması ve temini planlanan uçuş ve yer emniyetiyle ilgili cihaz, sistem ve yedeklerinin alımına çalışılması olarak özetlenebilir.

Türk Hava Yollarımız 1980 yılında 830 milyon lira yatırım ödeneği almıştır. 240 milyon lirasını harcayabilmiştir.

18 Şubat 1980 ile 2 Mayıs 1980 tarihleri arasında kuruluşumuzda grev devam etmiştir; ancak Haziran ayı içinde yatırım faaliyetleri başlamıştır. Bu sebeple o yıl kendisine tahsis edilmiş olan 830 milyon liranın harcanması mümkün olamamıştır.

Bu kuruluş 1980 yılı faaliyet bütçesini 1 milyar 900 milyon liralık zararla kapatmıştır.

Türk Hava Yolları 1981 yılında 825 milyon liralık yatırım ödeneği almıştır. Bununla, en önemli projesi olan uçak alımını gerçekleştirebilmesi için yıl içerisinde uçak alımı anlaşmasını yaptığından, bu ödenek 2,7 milyar liraya çıkarılmıştır Hükümetimiz tarafından.

1981 yılını bu kuruluş 843 milyon lira zararla kapatmıştır.

Ortaklığın 1981 yılı sonunda elindeki uçaklar şunlardan ibarettir :

2 adet F-28, 9 adet DC-9, 3 adet Boeing 707, 5 adet Boeing 727, 2 adet DC-10, 1 adet kargo uçağı (kiralık). Koltuk kapasitesi 3162'dir.

Türk Hava Yolları Genel Müdürlüğü, 1982 yılında tahsis edilen 1 milyar 237 milyon liralık ödenekle 4 adet uçak alımını sağlama yoluna gitmiştir. Bu 4 uçak hakkında, şimdilik 2 adedinin alımına karar verilmiş, diğer 2 adedinin alımı için de kredi araştırmaları devam etmektedir.

Sayın üyeler;

Bakanlığımız kara ulaşım hizmetleri üzerinde de ehemmiyetle durmaktadır. Şimdi sizlere bu konuda biraz malumat vermek istiyorum :

Bakanlığımızca hazırlanan Karayolu Taşıma Kanun Tasarısı, Danışma Meclisine sunulmuş bulunmaktadır. Bu tasarının amacı, karayolu taşıma faaliyetlerini düzenleyerek, taşıma faaliyetinde giriş ve çıkışları denetim altına almak, haksız rekabete mani olmak, taşımayı güvenli hale getirmek, ütilizasyonu artırarak taşıma maliyetlerini düşürmek suretiyle ekonomik yararı artırmaktır. Yasalaştığında büyük bir mevzuat boşluğunun doldurulmuş olacağı kanaatinde bulunuyorum.

Bakanlığımızca, karayolu uluslararası yolcu ve eşya taşımalarında düzenleyici çalışmalar yapıyoruz. Bununla ilgili olarak yurt dışında taşıma yapacak gerçek ve tüzelkişilerin yeterlik koşulları belirlenmekte ve taşıma faaliyetine giriş ve çıkışları denetim altına alınmaktadır.

Ayrıca, diğer ülkelerle yapılmış bulunan karayolu taşıma anlaşmalarının uygulanması ve bu uygulamadan doğacak sorunların çözümlenmesiyle de ilgili faaliyetlerde bulunmaktayız.

Avrupa-Asya arasında en kısa ve alternatifsiz transit yolu, coğrafi durum itibariyle ülkemiz üzerinden geçmektedir. Bu, yıllar boyunca böyle olmuştur. Bu durumun ülkemiz yararına en iyi şekilde değerlendirilmesi ve Türk taşımacılarının ithalat, ihracat, transit ve liman kombine taşımalarının daha da artırılması için gerekli tedbirleri alıyoruz.

İran - Irak Savaşı nedeniyle limanlarımız üzerinden bu ülkelere yapılan transit taşımaların artırılarak istikrarlı bir şekilde devamını sağlamak amacıyla daha fazla taşıtın devreye girmesi temin edilmiş bulunmaktadır. 1980 yılında Avrupa ve Ortadoğu ülkelerine yapılan yaş meyve ve sebze ihracatımızın milli taşıt filomuzla taşınamayan kısmı için yabancı plakalı taşıtlara 12 300 adet özel izin velgesi verilmiş bulunmaktadır. Yine 1980 yılında Türkiye'den transit geçmek üzere Trakya sınır kapılarından 36 bin civarında giriş yapılmış bulunmaktadır.

Uluslararası taşımalarda Şubat 1980 tarihi itibariyle taşıt sayısı 11 500, kurulu kapasite ise 135 600 ton idi. Aldığımız tedbirlerle Ekim 1981 tarihinde uluslararası taşımalara kaydedilen taşıt sayısı % 260 artarak 41 500 rakamına ulaşmış, kapasite ise % 228 artarak 445 bin tona ulaşmıştır. 1981 yılında Avrupa ve Ortadoğu ülkelerine yapılan yaş meyve ve sebze ihracatımızın milli taşıt filomuzla büyük bir kısmı taşınmış, taşınamayan kısmı için de 8 500 yabancı plakalı taşıta özel izin belgesi verilmiş bulunmaktadır.

Ulaştırma Bakanlığı olarak dış memleketlere yapmakta olduğumuz ihrcatın mümkün mertebe ve tabiatiyle ehven fiyatla kendi vasıtalarımızla yapılması hususunu hedef almaktayız. Ancak yaş meyve ve sebze naklinde çekilen müşkülât hepinizce takdir buyurulur, taşımacılarla ihracatçılar daha ihracat mevsimi gelmeden Bakanlığım koordinatörlüğünde bir araya gelmekteler; ihracatçılar mallarını ortaya koymakta, yerli taşımacılar bunun şu kadarını taşıyabiliriz diye ortaya çıkmakta, geri kalan kısmı ise Avrupadan Ortadoğu memleketlerine yük taşımakta olan yabancı taşıtlar yurdumuz üzerinden geriye dönerken bunlara kafi miktarda izin belgesi verilmektedir.

1981 yılında, biraz evvel arz ettiğim gibi, almış olduğumuz tedbirlerle ilk 8 ayda Trakya sınır kapılarından 53 160 vasıta transit taşıma için giriş yapmıştır. Teşvik uygulamasıyla yurda getirilen ve getirilmekte olan taşıtlarla uluslararası taşıma yapan milli filomuz daha güçlenmiş olacak, gerek ihracat taşımalarımızda, gerek limanlarımız üzerinden yapılan transit taşımalarla ferahlık yaratılacaktır.

Geçmiş yıllarda olduğu gibi ihracat sezonundan önce ilgili kuruluşlarla toplantılar düzenleyeceğiz, Avrupa ve Ortadoğu ülkelerine yönelik ihracatımızın karayoluyla taşıma planlamasını tertip edeceğiz. Taşımacılarımızın ihracat, ithalat ve transit taşımalarda daha etkin durumda olmalarını sağlamak amacıyla diğer ülkelerdeki sorunlarının çözümlenmesi için gerekli planlı çalışmalar Bakanlığımızca sürdürülmektedir.

Kara üzerinden demiryolu taşımalarına gelince: Malumunuz olduğu üzere son yıllarda had safhaya gelmiş bulunan enerji sorunu nedeniyle kitle taşımacılığı bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de ön plana çıkmış bulunmaktadır. Bu nedenle yukarıda bir nebze arz ettiğim ulaştırma master planında da demiryolu ve denizyoluna ağırlık verilmesi zaruri görülecektir.

Demiryollarını işletmekle yükümlü Devlet Demiryolları Genel Müdürlüğü esas itibariyle yük ve yolcu taşıması yaparak hizmet üreten bir kuruluştur. Yatırımları ise bu hizmetlerini daha iyi yapabilmesi için altyapı ıslahı, çeken, çekilen araçların ve işletme tesislerinin yeterli hale getirilmesini matuftur. 1976

yılından beri düşme gösteren hizmet üretiminde 1980 Eylül'ünden sonra bilhassa huzur, güven, iş disiplini ve çalışma barışında sağlanan iyileşme ve temin olunan diğer birtakım imkânlarla 1981 yılında iyi diyebileceğimiz bir gelişme kaydedilmiş bulunmaktadır.

Hükümetimiz göreve başladığından lokomotif ve vagonların bakımı ihmal edilmiş durumda idi. Çalışmalarda gayri faal lokomotif ve vagonların onarımına büyük ehemmiyet vermiş bulunuyoruz.

Devlet Demiryolları Genel Müdürlüğü 1980 yılında 6 milyar yolcu/km. olan yolcu taşımasını 1981 yılında 6,8 milyar yolcu/km. ye ulaştırmıştır. Yük taşımalarında ise 5 milyar ton/km. olan taşımasını 6,1 milyar mertebesine çıkarmıştır. 1982 yılında yolcuda 7 milyar, yükte ise yine 7 milyar ton/km. olmayı hedef almıştır. İnşallah başarırız.

Devlet Demiryolları limanlarında 1980 yılında 3,7 milyon tonluk yükleme, 1981 yılında 4,7 milyon tona çıkarılarak % 24'lük bir artış sağlanmıştır. 1982'de 5,7 milyon tonluk yükleme hedef alınmıştır. Aynı limanlarda 1980 yılında 7,8 milyon tonluk boşaltma, 1981 yılında 8,3 milyon tona ulaşmış, 1982 yılındaki hedef de 9 milyon tonu aşacağı tahmin edilmektedir.

Devlet Demiryollarının yatırımlarına gelince: 1980 yılında bu kuruluşa 13,5 milyar mertebesinde yatırım ödeneği temin edilmişti. Bunun 13 milyarını harcamıştır. Bununla bir kısım yol yenileme ve takviyesi, yeni yol yapımı, makas yenilemesi, telekomünikasyon ve sinyalizasyon tesisleri ikmal edilmiş, 40 adet dizel anahat lokomotifi, 14 adet elektrikli banliyö treni ve 10 adet yolcu ve 593 adet yük vagonu hizmete verilmiştir.

1981 yılında tahsis edilen ödenek 19 milyar mertebesindedir. Bunun 17 milyarı harcanarak yine yol yenilemesi, yol takviyesi, yeni yol, makas yenilemesi, telekomünikasyon tesisi ikmal edilmiş, 25 adet dizel anahat lokomotifi, 10 adet elektrikli banliyö treni, 22 adet yolcu vagonu ve 777 adet de yük vagonu yapılmış bulunmaktadır.

1982 yılında bu kuruluşa tahsis edilen ödenek 30 milyar lira mertebesindedir. Bu ödenekle yine biraz evvel bahsettiğim işler yapılacak ve 10 adet elektrikli anahat lokomotifi, 10 adet dizel manevra lokomotifi, 10 adet elektrikli banliyö treni, 30 adet yolcu vagonu inşası ve 1 000 adet yük vagonu yapımı da temin edilmiş olacaktır.

Önceki yıllarda kâfi miktar yatırımlarının yapılamaması nedeniyle sektörün alt ve üst yapısı yeterli düzeyde olmadığından işletmecilikte sıkıntı çekilmektedir. Buna rağmen imkânlar ölçüsünde taleplerin karşılanması, nakliyatın belirlenen süreler içerisinde gerçekleştirilmesine azami gayret gösterilmektedir.

Devlet Demiryolları Genel Müdürlüğü yapılan sübvansiyonlar dışında 1980 yılını 7 milyar lira zararla kapatmıştır. 1981 yılında da 7 milyarın üzerinde zararla kapanacağı tahmin edilmektedir.

Haberleşme hizmetlerine gelince Sayın Üyeler;

Haberleşme hizmetlerinin memleketimiz kalkınmasında ve günlük yaşantımızdaki çok büyük önemi nedeniyle gittikçe vazgeçilmez, tabii ihtiyaçlar arasında yer almakta olduğu hepinizin malumudur. Bu çok önemli hizmetin gerek yurt içinde, gerekse milletlerarasında tatminkâr seviyede olmayışından, halkımızın haklı şikâyetleriyle yıllardan beri karşı karşıya bulunmaktayız. Bu ihtiyacın imkânlar ölçüsünde daha iyi bir şekilde karşılanması için azami gayret gösterilecektir.

Kuruluşa, 1980 yılında 13 milyar lira yatırım ödeneği verilebilmiştir. Bunun tümü harcanmıştır. Bununla 129 bin adet otomatik, 9 bin adet manuel telefon santralı numarası, 150 bin hatlık da şebeke tesisatı yapılabilmiştir.

1981 yılı yatırım programına haberleşme sektörü için, başlangıçta 20,2 milyar ödenek verilmişti. Yıl içerisinde bu ödeneği 5 milyar lira kadar daha artırarak yatırımı 25 milyar liraya çıkartmış bulunuyoruz. Bu ödeneğin de % 100'ü, belki de biraz da fazlası harcanmış olacaktır. Bu ödenekle geçen yıl 180 bin hatlık otomatik telefon santralı, 250 bin hatlık şehir içi telefon şebekesi, 1 000 hatlık manuel santral, 295 köy telefon irtibatı, 14 merkezin şehirlerarası ve 2 merkezinde milletlerarası otomatik görüşmeye açılması temin edilmiştir.

1982 yatırım programına haberleşme sektörü için 32 milyar lira, ayrıca, bu PTT Genel Müdürlüğüne imalat sektörü için 400 milyon lira, sağlık sektörü için 74 milyon lira olmak üzere, ceman 32,5 milyar lira ödenek tahsis edilmiştir.

PTT hizmetlerinden vatandaşın daha kolaylıkla istifadesinin sağlanabilmesi amacıyla sistemler modernize edilmektedir, daha yaygın hale getirilmektedir ve yeni işyerleri açılmaları her yıl yapılmakta olan programlar çerçevesinde gerçekleştirilmektedir.

Telefon santral kapasitesi 1981 yılı sonunda 1 463 000 aboneliğe ulaşmış bulunmaktadır. Buna rağmen bekleyen telefon abonesi sayısı 1 700 000'i geçmiş bulunmaktadır.

1982 senesinde verilen yatırım ödeneği ile 170 bini otomatik ve 15 bini manuel olmak üzere 185 000 yeni numara verilecektir. Şehir içi telefon hizmetine paralel olarak, şehirlerarası sistemlerini geliştirerek yurt çapında şehirlerarası bekleme süreleri azaltılacağı gibi, şehirlerarası otomatik arama imkânı da daha yaygın hale getirilmeye çalışılacaktır.

Ekonomisi hızla büyüyen ve sanayileşen ülkemizde büyük bir ihtiyaç haline gelen teleks haberleşmesini karşılamak amacıyla 1980'de 560 abonelik, 1981 de 520 abonelik tesisat ilavesi suretiyle 7 600 aboneliğe varılmıştır. 10 000 abonelik yeni santralların ilavesi de mukaveleye bağlanmış, yürürlüğe program dahilinde girecektir.

Bu arada, köylerimize de hizmet verme çalışmaları devam etmektedir. Bu yıl en az 300 köye daha telefon götüreceğiz.

Bilindiği üzere, 3222 sayılı Telsiz Kanunu senelerden beri değiştirilmesi arzu edilen bir Kanundu. Çünkü bunun değiştirilmesi ancak kontrolla mümkün. Hükümetimiz bu konuda ilgili kuruluşlarla gerekli teması yaptı. Yeni hazırlanmış olan tasarı Yüce Meclisinizde bulunmaktadır.

Sayın Başkan, sayın üyeler;

Bakanlığım ve Bakanlığım camiasının faaliyetlerini kısaca dile getirdim. Sayın Gürel'in konuşmalarında bazı noktalar var. Bunları da bana biraz evvel arkadaşım getirmişti soru halinde, onları da okur dinlersem, belki de buradan şifahi olarak, mümkün göremediklerime de yazılı olarak cevap vermeyi tensiplerinize arz ederim.

BAŞKAN — Sayın Bakan, konuşmanız için teşekkür ederim. Arzu ederseniz yazılı soruları okuduktan sonra oturduğunuz yerden de cevap verebilirsiniz veyahut buradan; isteğinize bağlı efendim.

ULAŞTIRMA BAKANI NECMİ ÖZGÜR — Soruları dinleyeyim Sayın Başkanım.

BAŞKAN — Peki, efendim.

Soruları okutuyorum:

Yüksek Başkanlığa

Çağımızda telekomünikasyon yönünden radyolingin çok önemli bir unsur olduğu bilinmektedir.

Türkiye genelinde büyük bir ağ oluşturduğu bilinen radyoling sisteminden hudut ilimiz Kars'ın da yararlanması düşünülmekte midir? Bu yolda çalışmalar var mı, varsa, ne zaman tamamlanacaktır?

Bu sorunun Sayın Ulaştırma Bakanımızca yazılı veya sözlü olarak cevaplandırılması için gereğini saygılarımla arz ederim.

Abbas GÖKÇE

Sayın Başkanlığa

Ülkede anarşiden sonra en çok can kaybına, büyük ıstıraplara ve servet kaybına neden olan trafik kargaşasının giderilmesinde Bakanlığın rolünün ne olabileceği konusunda Sayın Ulaştırma Bakanımızın kısa da olsa bir açıklamada bulunmaları hususunda müsaadelerinizi saygıyla arz ederim.

Süleyman Sırrı KIRCALI

Danışma Meclisi Sayın Başkanlığına

Aşağıdaki sorumun Sayın Ulaştırma Bakanı tarafından cevaplandırılmasını delaletlerinize arz ederim.

İhsan GÖKSEL

Aktüalitesini kamuyonda yitirmiş olan Pendik Tersanesinin bugünkü durumu nedir? Yapılmasından vaz mı geçilmiştir? Vazgeçilmemiş ise, ne zaman tamamlanması planlanmış, ya da düşünülmektedir?

Sayın Başkanlığa

Aşağıdaki soruyu, Sayın Ulaştırma Bakanının cevaplandırmasını rica ederim.

Ekonomimizde geniş bir serbestliğe girildiği dönemde, denizlerde yolcu nakliyatının Devlet monopolünden çıkartılması ve deniz turizminin geliştirilmesi hususunda Bakanlığınızın bir inceleme ve hazırlığı var mıdır?

Akif ERGİNAY

Sayın Başkanlığa

Gaziantep'e yapılan haftalık uçak sefer sayısı 7'den 2'ye düşürülülmüş, yapılan bütün başvurulara rağmen bu durumun değiştirilmesi mümkün olmamıştır.

Aynı dönemde, Diyarbakır'ın haftalık sefer sayısı ise, 9'a çıkarılmıştır.

Niterlandı, 6 ncı büyük kentimiz olması, sanayi ve ticaret kapasitesi ve Ortadoğu ülkeleri ile olan ihracat ilişkileri nazara alınarak Gaziantep'e yapılan haftalık uçak sefer sayısındaki arazaltılmanın;

a) Gerekçesinin;

b) Yeniden haftalık sefer sayısının makul bir düzeye çıkarılıp çıkarılmayacağının;

c) Şayet bu düşünülüyorsa ne zaman realize edileceğinin Sayın Bakan tarafından açıklığa kavuşturulmasına delaletlerine saygılarımızla arz ederiz.

Mehmet AKDEMİR Bekir Sami DAÇE

Danışma Meclisi Sayın Başkanlığına

Ulaştırma Bakanlığı ile ilgili aşağıdaki hususların Sayın Bakan tarafından açıklanmasına müsaadelerinizi saygıyla arz ederim.

Cevdet KARSLI

Bir süreden beri Karadeniz hattında yolcu vapur seferleri ile uçak seferleri iptal edilmiştir. Karadeniz'den Ankara ve İstanbul'a geliş-gidişler münhasıran otobüs işletmelerinin tekeline terk edilmiştir.

1. Bu seferlerin iptali gibi mühim bir kararın alınmasına sebep olan faktörler nedir?

2. Sözü geçen vapur ve uçak seferlerinin yeniden devreye girebilmesi için ne gibi tedbirler alınmaktadır?

Danışma Meclisi Sayın Başkanlığına

Aşağıdaki soruların Sayın Ulaştırma Bakanımız tarafından cevaplandırılmasını saygıyla arz ederim.

Mustafa ALPDÜNDAR

1. F-28 yolcu uçaklarının yurdumuzda can ve mal kaybına sebep olduğu bilinmektedir.

Bu uçakların satın alınmasında herhangi bir ihmal var mıdır?

Bu uçakların sebep olduğu kazaların gerçek nedenini ve tahkikatın ne safhada bulunduğunu açıklar mısınız?

2. Ulaşım güçlüğü bilinen Doğu Karadeniz Bölgemizde «Trabzon ve Samsun» uçak seferleri kaldırılmıştır, sebebi nedir, yeni seferler ne zaman başlayacaktır?

Danışma Meclisi Başkanlığına

Aşağıdaki soruların Sayın Ulaştırma Bakanı tarafından cevaplandırılması hususunu saygıyla arz ederim.

Zeki ÇAKMAKÇI

1. Karadeniz limanları arasında sadece yolcu taşıyan, örneğin pulman koltuklu, süratli gemiler çalıştırılabilir mi?

2. Bu konuda Bakanlıkça yapılan çalışmalar var mıdır?

3. Varsa yapılan çalışmalarda ne gibi sosyo-ekonomik neticelere varılmıştır?

Danışma Meclisi Başkanlığına

Sayın Başkan, aracılığınızla Sayın Ulaştırma Bakanımızın aşağıdaki soruyu cevaplandırmasını arz ederim.

Dördüncü Beş Yıllık Planda yer aldığı halde yıllardır realize edilmeyen Türk Hava Yolları uçak alım projesinin 1981 yılında el alındığı, Hükümet onayı dışında her türlü uygulamanın bittiği bilinmektedir. Bütün yazışmalar bakanlıkların onayından geçtiği halde ve bu arada yine bakanlık onayı ile Exim kredisi de kabul edilmişken, alımın geciktiği ve yılbaşında ödenmesi gereken ön ödemenin yapılmadığı öğrenilmiştir.

Uçak filosu adedi yönünden ihtiyacı karşılamadığı gibi, yaşlılık nedeniyle «Uçuş emniyet yönünden» sakıncalar doğuran Türk Hava Yolları filosunun modernizasyonunu sağlayan bu gibi projelere önem ve öncelik vermez isek, bu kuruluştan gelişme beklemek de doğru olmayacaktır.

Programa göre Türk Hava Yolları filosunun 1982 yılında 4, 1983 yılında 3 uçak alımı ile yenilenmesi gerekmektedir.

Bu konuda bilgi rica ediyorum.

Tevfik Fikret ALPASLAN

Sayın Başkanlığa

Aşağıdaki soruların Sayın Ulaştırma Bakanınca cevaplandırılmasını arz ederim.

Halil EVLİYA

1. Kahramanmaraş'ın Ankara ile otomatik telefon bağlantısı 2 yıldır programdadır. Böyle olmasına rağmen bu bağlantı, bugüne kadar neden gerçekleştirilememiştir?

2. Bağlantı ne zaman sağlanacaktır, bu konuda bir tarih verebilir misiniz?

Sayın Danışma Meclisi Başkanlığına

Bandırma ve Tekirdağ limanlarının durumu hakkında tevdi etmiş olduğum soruyu Sayın Ulaştırma Bakanımızın cevaplandırmasını rica ediyorum.

Salih İNAL

Soru : İstanbul Limanı İthalat ve ihracat yönünden büyük tıkanıklıklarla karşı karşıya bulunduğu nedeni ile, bu Liman üzerindeki ithalat ve ihracat yükünü hafifletmek üzere, bir taraftan Bandırma, diğer taraftan Tekirdağ Limanlarının devreye sokulması hususu planlanmıştır.

Hal böyle iken, bu limanlardaki çalışmalar halihazır durumuyla ithalat ve ihracata gereği gibi cevap vermekten çok uzaktır.

Dördüncü Plan döneminde bu iki limanın geliştirilmesi yönünde ele alınmış olan yatırımların durumu nedir, gelecek için ne düşünülmektedir?

Sayın Başkanlığa

Aşağıdaki suallerimin Sayın Ulaştırma Bakanı tarafından cevaplandırılmasını arz ederim.

Saygılarımla.

Alâeddin AKSOY

Bilindiği gibi, hava liman ve meydanlarında çeşitli bakanlıklara bağlı kuruluşlar vardır. Yeşilköy ve Esenboğa gibi büyük limanlarımızda Ulaştırma, Gümrük ve Tekel, İçişleri, Meteoroloji, Dışişleri,

(protokol) bakanlıklarının çeşitli bağlıları bulunmakta, çeşitli havayolları ve şirketler hizmet vermektedir. Bu kuruluşların hepsinin yönetimi kendi kuruluşları içinde ve kendi yönetim esaslarına göre yapılmaktadır. Aynı işyerinde, aynı görevle çalıştıkları halde personel statüleri değişiktir. Bir uçuş harekâtının çeşitli bölümlerinde hepsinin etkili işlem sahaları vardır. Bir başa bağlı olmadıkları için sadece koordinasyon esası ile hizmetlerin yürütülmesi mümkün olmamaktadır. Çoğunluğu teşkil eden yerli yolcular, tüm konuların sorumlusu olarak Türk Hava Yollarını bilmekte ve her türlü hizmeti bu kuruluştan beklemektedirler.

Bu yönüyle, bilhassa Yeşilköy'de yeni terminal binasının açılmasının planlandığı, 1982 yılı ikinci yarısından önce hava liman ve meydanlarındaki yönetim esaslarının şimdiden tespit ve düzenlenmesi, kurslar ve seminerler verilmesi gerekmektedir.

Büyük hava limanlarımızda, gün geçtikçe büyüyen hizmetler, modernleşen altyapı ve gelişen teknoloji karşısında, yeni bir yönetim esasının getirilmesi zaruri görülmektedir.

Yabancı memleketlerde hava limanlarının hiç bir bakanlığa bağlı olmayan kuruluşlar tarafından işletmecilik esasına göre yönetildiğini görüyoruz. Bu kuruluşlar devletin her yöndeki yasalarına saygılı olarak çalışıyorlar ve özel kanunlarına göre görev yapıyorlar ve güçleniyorlar.

Halen Hava Meydanları ve Limanları Genel Müdürlüğünün başında, konulara derinliğine vâkıf, meslekten gelme, ömrünü uçuş hizmetine vakfetmiş değerli bir Genel Müdür bulunmaktadır Buna rağmen, Danışma Meclisi Ulaştırma Komisyonunda bulunduğunu öğrendiğim konuya ait kanun tasarısının bu yönüyle ele alınması için Sayın Ulaştırma Bakanının görüşleri ne merkezdedir? Hava Meydan İşletmeleri Türkiyemizde muasır seviyeye getirilecek midir?

Sayın Bakanın bu hususlarda açıklama yapmasını, arz ederim.

Danışma Meclisi Başkanlığına

Aşağıdaki sorumun Sayın Ulaştırma Bakanı tarafından cevaplandırılmasına aracılığınızı saygıyla arz ederim.

Şerafettin YARKIN

1. İhracat gelirimizin büyük bir kısmının petrol ithalatı için sarfedildiği malumlarıdır.

Dolayısıyla şehirlerarası yük ve yolcu taşımacılığının, çoğunlukla karayollarından Devlet Demiryollarına kaydırılmasında büyük zorunluluk vardır.

Bu itibarla, Ulaştırma Bakanlığınca, Devlet Demiryolları ağının artırılması için gerek lokomotif ve vagon ve gerekse yeni demiryolu yapımı konusunda 1982 yılı içinde nerelerde ve ne miktarda yapım çalışmaları olacağı ile bu konuda (5) yıllık bir yapım programı olup olmadığının açıklanması?

2. Denizcilik Bankasının yolcu gemisi sayısının artırılması için, filonun takviyesi hususunda bir yenileme planı var mıdır?

3. Karadeniz hattında halen yolcu gemisi işlettilmemesi sebebi nedir, bu hatta tekrar ne zaman gemi seferi konabilecektir? Bu arada özellikle yaz aylarında bu hat için feribot seferi ihdası düşünülmekte midir?

Danışma Meclisi Sayın Başkanlığına

Aşağıdaki sorularımın Sayın Ulaştırma Bakanı Necmi Özgür tarafından cevaplandırılmasına aracılığınızı arz ederim.

Paşa SARIOĞLU

1. Denizyolu ile yapılan Türkiye ithalatının yüzde kaçı yerli, yüzde kaçı yabancı bayraklı gemilerle yapılmaktadır, Türkiye'nin gittikçe artan ithalatının denizyolu ile yapılan kısmındaki payını artırmak ve önemli bir döviz geliri temin etmek için ne gibi önlemler düşünülmektedir?

2. Kamunun denizyolu ile ve Denizcilik Bankası Deniz Nakliyat kargo gemileri ile yapmak zorunda kaldığı nakliyatta, daha önceden malın alınacağı yer ve tarih ve diğer teknik bilgiler verildiği ve bu hususta gerekli anlaşmaya taraflar arasında varıldığı halde, zaman geldiğinde gerekli ve yeterli düzeyde koordinasyon olmayışından, çok kere bu taşımaların Deniz Nakliyat yerine yabancı gemilerle yapıldığına üzülerek şahit olmuşuzdur. Bu durumun düzeltilmesi için Sayın Bakanlıklarınca ne gibi önlemler düşünülmektedir?

Türk Hava Yolları, özellikle işçilerimizin yurda akın ettiği yaz aylarında yurt dışı seferler için yetersiz kalmakta ve bu sebeplerle de büyük ölçüde şikâyetler olmakta, ayrıca da sefer yetersizliği nedeniyle yabancı havayolları firmalarına kendi işçilerimizin alın-teriyle kazandığı dövizleri kaptırmaktayız.

Bu durumun düzeltilmesi için Sayın Bakanlıklarınca ne gibi önlemler düşünüldüğünü ve işçilerimizin yurdumuza getirilip götürülmesinde Türk Hava Yollarımızın payının yabancı şirketler karşısında yüzde kaç olduğunun açıklanmasını rica ederim.

Sayın Başkanlığa

Aşağıdaki sorumun Sayın Ulaştırma Bakanı tarafından cevaplandırılmasına müsaadelerinizi arz ederim.

Mahmut AKKILIÇ

Soru : Türk Hava Yollarının dış ülkelerdeki büro ve acentelerinin ilgisizliği ve Türk işçilerine mutabakat yapılmadan bilet satmaları, onları bazen saatlerce ve bazen de günlerce meydanlarda bekletip perişan etmektedir.

Bu yüzden yüzbinlerce marklık döviz yabancı uçak şirketlerine ödenmektedir. Size bu konuda yansıyan bu tür olaylara bugüne kadar ne gibi işlemler yapılmaktadır?

Lütfen açıklar mısınız?

Yüksek Başkanlığa

Aşağıdaki soruların Sayın Ulaştırma Bakanı tarafından cevaplandırılmasının sağlanmasını saygılarımla dilerim.

Atalay PEKÖZ

Sorular :

1. Karayolu ile yapılan ihracat taşımalarında, kara nakil vasıtalarının yurt dışına çıkışlarında «C» karnesi adı verilen bir belge istenmektedir. Bu belgenin, uluslararası kaidelerle hiç bir bağlantısı olmadığı halde bizim bürokrasimizin bir icadı olmuştur. «C» karnesi; nakliye fiyatlarının artmasını ihracatın köstekleanmesine ve özellikle Orta-Doğuya yapılan çimento ihracatına önemli ölçüde sekte vermektedir.

Ayrıca, «C» karnesi, kıymetli evrakmış gibi suiistimal metaı haline getirilmiştir. Bu sebeplerle Sayın Başbakan dahi «C» karnesinin kaldırılmasını, talimaten istediği halde, Ulaştırma Bakanlığının hâlâ direnmesindeki ciddi sebepler nelerdir?

2. Habur Gümrük Kapısında tesis, çift şeritli yol ve personel yokluğu sebebiyle, ihracata yönelik olarak çıkış yapacak kara nakil vasıtalarının 30-40 kilometreye varan kuyruklar meydana getirdiği ve bu durumun nelere mal olduğu meydandadır. Özellikle Irak'a yapılan milyonlarca ton çimento ihracatı Habur Kapısının perişan hali sebebiyle önemli ölçüde aksamakta ve büyük zararlara yol açmaktadır.

Bu itibarla; Sayın Başbakanın mahalline giderek bizzat gördüğü ve gereğinin acilen yapılmasını istediği aksaklıkların Ulaştırma Bakanlığı ile ilgili kısımlarının hâlâ giderilmemiş olmasının sebepleri nelerdir?

Yüce Başkanlığa

Aşağıdaki sorulara Sayın Bakanın yazılı olarak cevap vermesi hususunu tasviplerinize arz ederim.

Vehbi Muhlis DABAKOĞLU

1. Hava seferlerinin rötarlı yapılması âdet haline gelmiştir. Türk Hava Yolları ile seyahat eden yolcular tedirgin olmaktadır.

2. Bazı illerde yeniden kurulan veya ilave edilen telefon santrallarının yetersizliği dağıtıma başlanan ilk günden ortaya çıkmakta ve haklı şikâyetlere yol açmaktadır.

Bu santralların hangi esasa dayanılarak yapıldığını?..

3. Mavi trenlerde, büfenin satılmış olması nedeniyle, bu özel katarın nizamı bozulmuştur.

Seyyar satıcılık haline getirilen bu durumun devam edip etmeyeceğinin açıklanmasını arz ve rica ederim?

Başkanlığa

Aşağıdaki sorunun Sayın Bakana sorulmasına delaletleri rica olunur.

S. Feridun GÜRAY

60 veya 90 bin lira yatırmak suretiyle haklı olan yerine parası olana telefon tahsisinin gerekçesi nedir?

Bu uygulamadan PTT idaresi kaç milyar kazanmıştır?

Danışma Meclisi Başkanlığına

Aşağıdaki sorunun Sayın Ulaştırma Bakanı tarafından cevaplandırılmasına müsaadelerinizi saygıyla arz ederim.

Cahit TUTUM

Havaalanı hizmetlerine ilişkin en yaygın yakınma konularından biri de havaalanlarında faaliyet gösteren çeşitli hizmet birimleri arasındaki eşgüdümsüzlüktür. Bu zafiyeti gidermek için «Havaalanı vali muavinliği» müessesenin ihdas edildiği bilinmektedir. Bu müessese amacına ulaşmış ve yararlı olmuş mudur?

Yüksek Başkanlığa

Aşağıdaki sorumun Ulaştırma Bakanı Sayın Necmi Özgür tarafından açıklanmasını arz ederim.

Erdoğan BAYIK

Soru : Dört yıl önce temeli atılan; ancak bir arpa boyu yol alamayan inşaat levhasının da kaybolduğu bildirilen Afyon-Dinar ilçesi Devlet Demiryolları Vagon Fabrikasının akıbetinin açıklanmasını arz ederim?

Yüksek Başkanlığa

Aşağıdaki sorunun, Sayın Ulaştırma Bakanı tarafından cevaplandırılmasının lütfen sağlanmasını saygılarımla dilerim.

Atalay PEKÖZ

Soru : Hükümetin büyük önem verdiği ihracat seferberliği ile turizm potansiyelinin en iyi şekilde değerlendirilmesi ve Türkiye'ye döviz kazandırıcı hizmetlerin büyük boyutlarda teşvik görmesi gibi ilkeler dikkate alınırsa; özel havayollarının kurulması işletilmesi ve bunlara uçuş izni verilmesi zorunludur.

Bu itibarla;

1. Ülkemizde uçuş yapan özel havayolu işletmesi var mıdır? Varsa uçuş hatları nedir?

2. Özel havayolu işletmesi kurulmasına ve uçuş izni verilmesine ilişkin olmak üzere Bakanlığa yapılmış müracaatlar var mıdır? Varsa, bu müracaatlarla ilgili kemiyet ve keyfiyet bakımından kısa bilgi verilmesini..

BAŞKAN — Sayın Bakan, soruların okutulması tamamlanmıştır, buyurun efendim.

ULAŞTIRMA BAKANI NECMİ ÖZGÜR — Sayın Başkanım, zannediyorum soruların bazılarına daha evvelce yapmış olduğum konuşma sırasında cevap vermiş idim. Bazılarının cevaplanması da (biraz dinleyerek, biraz da buradan bendeki notlardan görerek) birtakım malumata ihtiyaç göstermektedir. Bunlara rağmen, ben sormuş olduğunuz soruların yazılı olacak kısımlarını bilâhara cevaplandırmak üzere bazılarına müsaade ederseniz kısaca ve mümkün olduğu kadar cevap vereyim.

BAŞKAN — Hay hay efendim, buyurun.

ULAŞTIRMA BAKANI NECMİ ÖZGÜR — Bazı arkadaşlarımızın PTT hakkında, «Radyolink şebekesinin Kars'a kadar uzatılabilmesi, Maraş'ın ne zaman otomatiğe bağlanacağı, 90 bin liralık paranın nasıl alındığı ve ne kadar temin ettiği?» gibi soruları var.

Daha evvel de, benden evvel konuşan arkadaşımız (zannediyorum Sayın Halil İbrahim Gürel) PTT hakkında geniş çapta sualler sormuş bulunuyordu. Hepsini karşılamak üzere müsaade ederseniz PTT için bazı cevaplarda bulunayım.

Sayın Başkan, sayın üyeler;

Ben evvelâ bu suale cevap vermekle başladım; çünkü kendim bir PTT'ciyim ve 40 küsur seneden beri de bu camiada (30 sene fiilen çalışmış, 10 seneden beri de ilgili olarak) bulunmaktayım.

Muhterem üyeler;

Açıkça konuşmayı belirtmekte fayda görüyorum. Bu konu kolay kolay halledilebilecek bir konu değildir. Daha evvel PTT Genel Müdürlüğünde Genel Müdür olarak çalıştığım sıralarda, çeşitli hükümetler zamanında ve müteaddit başbakanlar tarafından bana «Bu konunun ne zaman halledeceği?» sorusu tevcih edilmişti. Ben de, yıllarını bu işe sarfeden bir kimse olduğumdan, kendilerine «Çok açık konuşmamı arzu ediyor musunuz?» şeklinde beyanda bulundum. «Söyle» dediler Bakanlar Kurulunda. «Hazırunun normal ömürleri bu işin biteceğini görmeye müsait değildir.» dedim ve o sırada beni pesimistlikle itham edenler de bulundu. Seneler geçti, bir kısmı rahmete kavuştu; fakat telefon meselelerinin zorunluğu, o zorunluluğun konuşulduğu tarihtekinin dört beş katına çıktı. Müsaade ederseniz şimdi size rakamlar vereyim.

Sayın üyeler;

Türkiye'de telefon 1911 senesinde başlamıştır; telefon denilen nesne 1911 senesinde Türkiye'ye girmiştir. Aradan 40 sene geçmiştir. Sene 1950; bütün Türkiye'de mevcut olan telefon adeti 50 bin tanedir. 40 senede 50 bin telefon yapılabilmiştir. O senelerde köylerde pek telefon yoktu. Telefon münhasıran büyük illere ve büyük ilçelere inhisar etmekteydi. Köy telefonu diye bir şey yoktu; fakat «Ne zaman köylere telefon götüreceğiz?» suali hep varitti.

Sayın üyeler;

Aradan seneler geçti, 10 sene; 1950 - 1960. 50 bin numara 10 senede 130 bin ilavesiyle 180 bine çıktı. Demek ki, 40 senede yapılanın 2,5 katı 10 senede yapıldı. Yine bir 10 sene daha geçti; 1970. Bu defa 200 bin numara ilave edildi, 10 senede. Dikkatlerinize arz etmek istiyorum; önümüzdeki yıl 185 bin numara ilave edilecektir. İlk verdiğim rakamla bunu karşılaştırırsanız, Türkiye'ye telefonun başlamasıyla 40 senede yapılan işin aşağı yukarı 4 katı 1 senede yapılıyor. Demek ki, bu işte bir hız var.

Sayın üyeler;

Bir hız var; ama bu çok eksiktir. Bazı arkadaşlarım söylediler, «İleri memleketlerde 100 nüfus 40 telefona sahip» diye. Onlar bugünün dünyasında pek ileri memleket sayılmamaktadır. Bugün ileri memleketlerde 100 nüfusta 80 telefon rakamına varılmıştır. İleri memleketlerin bazı şehirlerinde 100 nüfusa 180 telefon rakamına varılmıştır; yani bir milyon nüfus varsa, 1 milyon 800 bin telefon olmuş-

tur. Türkiye'de henüz telefon dansitesi 100 nüfusa 3 mertebesindedir.

«Peki, bunu ne zaman yapacağız?» meselesi.. Bunu yapmak için gayretler sarf ediliyor; fakat her gayretin lafta kalmaması gerekir. Gerekli finansmanın sağlanması lazımdır. Bu finansman sağlanmadıkça bu iş devamlı olarak konuşulacaktır. Bana, bir sual olarak sorarsanız, «Ne finansman lazım?» diye, tabii bunu söylemek için, kaç kişi telefon bekliyor, onları karşılamak değil, 45 milyon nüfusluk Türkiye camiasının, Türkiye'nin karakterine, ticaretine benzeyen bir memleketteki nispete ulaşması için kaç telefon lazım? Yoksa «Bugün Türkiye'de 1 milyon 700 bin kişi telefon bekliyor» diyoruz, bunun hiç bir manası yoktur. 1 milyon 700 bin kişiye telefon veriniz, 3 milyon kişi daha gelecektir, talep edecektir. Bunun rakamlarını müsaade ederseniz arz edeyim.

1973 yılında Türkiye'de 480 bin kişinin telefonu vardı, 400 bin kişi de bekliyordu. 5 sene içinde 400 bin telefon verilmiştir; fakat o 5 sene içinde 1 milyon 300 bin kişi yeniden çıkmıştır ortaya. Bugün 1 milyon 700 bin telefon bekleyen var. Veriniz 1 milyon 700 bin telefonu, biraz evvel dediğim gibi, 2 milyon, 3 milyon; onu veriniz 5 milyon, 8 milyon daha... Türkiye'nin 10 senelik bir hedefini nazarı itibare alırsak, nüfusunun 10 sene sonra da 55 milyon mertebesinde olacağını düşünürsek, komşumuz Yunanistan'da halen 100 nüfusa 30 telefon düştüğünü de düşünürsek, Türkiye'ye 10 sene sonra, Yunanistan gibi olabilmesi için 15 milyon telefon lazım. Bunun 1 - 1,5 milyonu var, demek ki, 14 milyon telefonu 10 senede ilave etmemiz lazım. 14 milyon telefonun bugünkü değeri (Bir telefon 1 000 dolardır) 14 milyar dolar eder. Her sene 1 milyar doların üstünde, 1,4 milyar dolar gibi bir para devamlı surette 10 sene harcanırsa, 10 sene sonra Yunanistan'ın bugünkü seviyesine gelebiliriz. 1,4 milyar doların karşılığı bugün 200 milyar liradır. PTT'ye bu yıl verilen ödenek (PTT tarihinde verilen azami ödenek bu yıl verilmiştir) 32 milyar liradır.

Telefon bakımından konuşacağım budur. Çünkü bir çok arkadaşlarım geliyorlar, «Efendim bizim ilimizde 5 bin kişi telefon bekliyor, halbuki siz 3 binlik santral yapıyorsunuz, 2 bini daha kalacak» diyorlar. Doğru; ama başka bir ilimizi gösteriyorum kendilerine, orada 50 bin kişi telefon beklemekte; mesela, Adana. İstanbul'un bir semtinde, Erenköy'de 1 - 1,5 ay evvel verdiğimiz 15 bin aboneden evvel 55 bin kişi yalnız Erenköy'de telefon bekliyordu ve en son alan 1969'dadır. 12 seneden beri biriken müracaatlar, 55 bin kişi. Bu 55 bin çok büyük bir rakam; fakat 1950 senesinde bütün Türkiye'de 50 bin telefon olduğunu söylersem, yapılan işlerin de hacmi bir hayli büyük.

S. FERİDUN GÜRAY — Soruma cevap alamadım efendim.

ULAŞTIRMA BAKANI NECMİ ÖZGÜR — Hangisiydi efendim?..

S. FERİDUN GÜRAY — Müsaade ederseniz açıklayayım. Biz bu konuları sormadık. Objektif olarak haklı olan yerine 90 bin lira yatırana telefon tahsisinin gerekçesi nedir?. İkincisi, Telefon Dairesi bu uygulamadan kaç milyar lira kazanmıştır?.. Sorum bu idi. Sözlü olarak cevaplandırılmasını rica ediyorum.

ULAŞTIRMA BAKANI NECMİ ÖZGÜR — Affedersiniz, bunu not almıştım ve size yazılı olarak bildirecektim.

S. FERİDUN GÜRAY — Tüzüğümüzde yazılı cevap yoktur. Benim muvafakatım yokki... Sözlü olarak rica ediyorum.

BAŞKAN — Sayın Güray, biz Sayın Bakana yazılı sorulara sözlü veya yazılı cevap verebileceklerini bildirdik. Bu tarzda cereyan edecektir. Teşekkür ederim.

S. FERİDUN GÜRAY — Hay hay efendim. Böyle bir usul varsa saygıyla karşılarım efendim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim.

ULAŞTIRMA BAKANI NECMİ ÖZGÜR — Müsaade ederseniz, sözlü olarak da cevap verebilirim Sayın Başkanım.

BAŞKAN — Vermek arzu ediyorsanız, verebilirsiniz efendim.

ULAŞTIRMA BAKANI NECMİ ÖZGÜR — Başüstüne efendim.

Efendim, Türkiye'de telefon bekleyenlerin miktarını arz ettim. Türkiye'de bir tercih mekanizması var idi. Bu tercih mekanizması, şunlara şunlara diye, meslekler sayılmıştı, buna göre yeni yapılan tevsilerde telefon verilegelmekteydi. Tercih mekanizması yalnız bizde değil, telefon sıkışıklığı olduğu ahvalde diğer memleketlerde de vardır. Mesella; 1950 senelerinde telefonun en yüksek olduğu Amerika'da da var idi. Bu tercih mekanizması zamanla yozlaştırılmış, sayın bakana yetki verilmiş yıllarca, Bakanlığa gidip bakandan bir imza alan kimse, binlerce kişi telefon beklerken, en ön sıraya alınması suretiyle ve normal üc-

ret ödemesi suretiyle telefon alagelmiş. Biz Bakanlığa geldiğimizde gördük ki, bu mekanizmaya şekil verilmiş. Telefon büyük şehirlerde bu talep yoğunluğu karşısında karaborsaya düşmüş, telefon sahibi olanlar telefonlarını devretmeye başlamışlar ve PTT idaresi de o zamanki bakanlarla temas ederek, bu telefonları karaborsada alıp satanlar yerine, buna bir öncelik verelim tavsiyesinde bulunmuşlar ve bu kabul edilmiş. Birinci öncelik 90 bin lira, ikinci öncelik 75 bin lira, üçüncü öncelik 60 bin lira; normal sırası gelen kimse 15 bin lira tesis ücreti...

Bu, şu şekilde yapılmaktadır : Bir santrala ilave edilecek abone miktarının % 30'u bu şekilde para verip öncelik alanlara, % 70'i ise normal şekilde sırasını bekleyenleredir.

Bu suretle her halde muhterem arkadaşım 15 bin lira 90 bin lirası arasındaki farkın ne tuttuğunu PTT idaresinden sormuş bulunuyor. Elimde rakamlar yok; bu 90 bin lira almak suretiyle PTT'nin 15 bin liranın üzerine elde etmiş olduğu munzam paranın miktarını bilemiyorum. Müsaade ederseniz o noktayı size yazılı olarak bildireyim.

ABBAS GÖKÇE — Sayın Başkan...

BAŞKAN — Sayın Gökçe, rica edeyim. Sayın Bakan yazılı sorulara cevap versinler, ondan sonra bütün sayın üyelerin sözlü soru hakları vardır, söz vereceğim. Rica edeyim...

ABBAS GÖKÇE — Ben de Sayın Güray gibi, yazılı sorum okundu, cevap alamadım.

BAŞKAN — Sayın Güray'a bir imkân verdim; fakat bu yolu açmayalım. Bitsin, tatmin olmayan sayın üyelere söz vereceğim ve o zaman sorularınızı sorarsınız. Rica ediyorum.

Buyurun Sayın Bakan.

ULAŞTIRMA BAKANI NECMİ ÖZGÜR — Sayın Başkan, suallerin bir kısmına cevap vermeye çalışacağım.

Sayın Sırrı Kırcalı, «Trafik kargaşasının önlenmesi hususunda ne gibi tedbirler alınıyor.» diye sordu. Bu, daha ziyade Trafik Kanunuyla ilgili. Zannediyorum İçişleri Bakanlığı yürütmektedir Trafik Kanununu.

Pendik Tersanesinin son durumunu sormuştu arkadaşlarım. Pendik Tersanesinde atölyelerin büyük kısmı ikmal edilerek tecrübe çalışmaları yapılmaktadır. Kızak ve mendirek inşası devam etmektedir. Tersane bu yıl içinde hizmete açılacaktır.

Sayın Akif Erginay, denizcilikte yolcu nakliyatının devlet monopolünden çıkarılması ve deniz turizminin geliştirilmesi hususunda Bakanlıkta bir inceleme olup olmadığını sordular.

Yolcu taşımacılığı devlet monopolünde değildir. Devlet sübvansiyonu olmadan yapılacak bir ticaret şekli olmaktan çıkmıştır. Kârlı olmadığı cihetle özel teşebbüsün böyle bir girişimde bulunması da pek beklenemiyor.

Yat turizmini teşvik için Ulaştırma Bakanlığını ilgilendiren mevzuat açısından komşu ülkeleri örnek alarak gereken kolaylıklar gösterilecektir. Bu konuda yasa tasarıları ve kararnameler üzerinde sonuç alınmak üzeredir.

Sayın Gaziantepli arkadaşımız, Gaziantep'e yapılan uçak seferlerin durumunu sordular. Gaziantep İline uçak yolcu talebinin son iki yıl içinde düşüş göstermesi üzerine, bu İlimize yapılmakta olan haftalık uçak seferleri sayısı buna bağlı olarak düşürülmüştür. 1979 yılından 1981 yılına kadar yapılan seferler ve uçakların doluluk oranlarını arz ediyorum :

1979 yılında 51 bin yolcu taşınmıştı. 1980 yılında sefer adedi 7'den 5'e düştü, 19 425 yolcu taşındı. 1981 kış tarifesinde yine 5 uçakla devam edildi; 6 464 yolcuya düştü. 1981 yaz tarifesi 3 uçakla devam edildi, 15 bin yolcuya düştü ve 1981 Kasım ayında 2 uçağa düşürdük ve 1474 yolcuyla; ama Nisan ayında yaz tarifesine geçiyoruz. Şayet yolcu potansiyelinde bir artış görülürse, artırma yoluna gidilecektir.

Sayın Cevdet Karslı arkadaşımız Karadeniz hattında yolcu vapur seferleriyle uçak seferlerinin iptal edildiğini söylediler. Doğrudur. F-28 uçağı biliyorsunuz arızalandı, kayma oldu. Türk Hava Yolları Genel Müdürlüğünün yapmış olduğu teknik etütler uzun süre Yönetim Kurulunda tartışıldı. Bu Karadeniz sahillerindeki Samsun ve Trabzon Hava Meydanlarının bugünkü durumuyla inişe pek müsait görülmediği ve bilhassa büyük uçakların inişine mümkün olmadığı sebeple durduruldu; ama Bakanlık olarak bu konu üzerinde hassasiyetle duruyoruz Kendileriyle bu konuları görüşmek suretiyle elimizden gelen imkânları bu hava meydanlarına yapmak, kullanmak azmindeyiz.

Sayın Mustafa Alpdündar arkadaşımız, «F-28 yolcu uçaklarının satın alınımında herhangi bir ihmal var mıdır.» diye soruyorlar. Bunu müsaade ederlerse yazılı olarak cevaplandırayım.

Sayın Zeki Çakmakçı arkadaşımız, «Karadeniz limanları arasında sadece yolcu taşıyan pulman koltuklu süratli gemiler çalıştırılabilir mi?» diye soruyor-

lar. Samsun - İstanbul arasında pulman feribot seferleri yapılması planlanmıştır. Finansman temin edildiğinde gerçekleştirilmesine çalışılacaktır.

Uçak alım durumunu Sayın Tevfik Alpaslan arkadaşımız sormuşlar. Bu hususta zannediyorum konuşmam sırasında izahat vermiştim.

Sayın Salih İnal arkadaşımız, «İstanbul Limanı ithalat ve ihracat yönünden, bu limana yardımcı olarak Tekirdağ ve Bandırma limanları geliştirilemez mi.?» diyorlar. Bandırma Limanı yatırımları büyük ölçüde ikmal edilerek hizmete verilmiştir. Tekirdağ Limanında da buğday ithalini teminen bazı ilaveler yaptırılmaktadır. İleriki yatırımlar konusuna değinildiğinde, limanlar master planı çerçevesinde bütün bu işler kaale alınacaktır :

Efendim, bu özel hava şirketleri kurulması meselesi... Biz Hükümet olarak işe başladığımızda bu konu Hükümetimize gelmişti. O sırada ön müsaade olarak, zannediyorum 10-12 tane şirkete ön müsaade verilmişti. Bu konuyu Bakanlar Kurulunda ariz amik konuştuk. Neticede, Ulaştırma Bakanlığının ilgili kuruluşlarla bir araya gelerek bu konuyu tezekkür etmesi ve Bakanlar Kuruluna bu konunun nasıl halledileceği hususunda bir öneri getirmesi kararına varıldı. Bizim önerimiz şudur :

Türk Hava Yollarının % 35 ortak olacağı bir özel statüde, özel firmanın % 65'le iştirak edeceği bir şirket kurulması... Bu konuda bir kararname hazırladık. Bu kararname Konseydeki uzmanlar tarafından ele alındı. Onların görüşüyle bizim görüşümüz arasında farklılık doğduğu için, kararname halen geriye alınmış ve Konsey uzmanlarıyla Ulaştırma Bakanlığı uzmanları arasında yeniden tartışma konusu halindedir ve Bakanlığımdadır. Henüz bir karar verilmemiştir.

Efendim, deniz yoluyla yapılan ithalatın yüzde kaçı Türk gemileriyle yapılıyor sorusu var. Bunu zannediyorum konuşmam sırasında beyan ettim.

Sayın Başkanım, cevap veremediğim arkadaşların cevaplarına da müsaade ederlerse yazılı olarak arzı cevapta bulunayım.

BAŞKAN — Hay, hay efendim.

ULAŞTIRMA BAKANI NECMİ ÖZGÜR — Beni sabırla dinlediğiniz için, başta Sayın Başkan olmak üzere, cümlenize saygılarımı Bakanlığım adına sunarım (Alkışlar.)

BAŞKAN — Sayın Bakan, sorulara verdiğiniz cevaplar ve açıklamalar için teşekkür ederim.

Değerli üyeler;

Ulaştırma Bakanlığı Bütçesi ve Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü Bütçesi üzerindeki görüşmeler tamamlanmıştır.

Bölümlere geçilmesini oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Bölümleri okutuyorum :

ULAŞTIRMA BAKANLIĞI BÜTÇESİ

Bölüm		Lira
101	Genel Yönetim ve Destek Hizmetleri BAŞKAN — Bölümü oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.	143 879 000
111	Ulaştırma Politikasının Düzenlenmesi BAŞKAN — Bölümü oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.	758 375 000
900	Hizmet Programlarına Dağıtılamayan Transferler BAŞKAN — Bölümü oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.	11 394 421 000

2. — Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü 1982 Mali Yılı Bütçe Kanunu Tasarısı ve Bütçe - Plan Komisyonu Raporu. (1/102) (Raporun Başkanlığa geliş tarihi : 11.1.1982) (S. Sayısı : 32)

BAŞKAN — Sayın üyeler;

Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü Bütçesini görüşmeye başlıyoruz.

Maddelere geçilmesini oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Maddeleri okutuyorum.

MADDE 1. — Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğüne 1982 Mali Yılında Yapacağı hizmetler için bağlı (A) işaretli cetvelde gösterildiği üzere, (3 039 025 000) lira ödenek verilmiştir.

BAŞKAN — (A) cetvelini okutuyorum.

DEVLET HAVA MEYDANLARI İŞLETMESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ BÜTÇESİ

Bölüm		Lira
101	Genel Yönetim ve Destek Hizmetleri BAŞKAN — Bölümü oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.	296 215 000
111	Uçuş ve Yer Emniyetinin Sağlanması BAŞKAN — Bölümü oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.	2 623 782 000
900	Hizmet Programlarına Dağıtılamayan Transferler BAŞKAN — Bölümü oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.	119 028 000

Madde 1'i (A) cetveliyle birlikte oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 2. — Devlet Hava Meüdanları İşletmesi Genel Müdürlüğünün gelirleri bağlı (B) işaretli cetvelde gösterildiği üzere, (3 039 025 000) lira olarak tahmin edilmiştir.

BAŞKAN — (B) cetvelini okutuyorum :

B — CETVELİ

Gelir Türü		Lira
2	Vergi Dışı Gelirler BAŞKAN — Bölümü oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.	1 750 000 000
3	Özel Gelirler BAŞKAN — Bölümü oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.	1 289 025 000

2 nci maddeyi (B) cetveliyle birlikte oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 3. — Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğünce 1982 Mali Yılında elde edilecek gelir çeşitlerinden herbirinin dayandığı hükümler, bağlı (C) işaretli cetvelde gösterilmiştir.

Bu cetvelde yazılı gelirlerin, özel hükümlerine göre tarh, tahakkuk ve tahsiline 1982 Mali Yılında da devam olunur.

BAŞKAN — 3 ncü maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 4. — Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğüne gelecek yıllara geçici yüklenmelere girişmeye yetki veren kanunlar bağlı (G) işaretli cetvelde gösterilmiştir.

BAŞKAN — Bu maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 5. — Harcamalara ait formül, bağlı (R) işaretli cetvelde gösterilmiştir.

BAŞKAN — 5 nci maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 6. — Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğünce inşa edilmiş bulunan lojmanların, bir protokol ile Milli Savunma Bakanlığına devrinden elde edilecek meblağın, anılan Genel Müdürlük Bütçesine bir taraftan gelir diğer taraftanda lojman inşaatında yapımı veya satın alınmasında kullanılmak üzere «990» programında açılacak özel tertibine ödenek kaydedilmesi ve harcamayan miktarların ertesi yıla devren ödenek kaydedilmesine Maliye Bakanı yetkilidir.

BAŞKAN — 6 ncı maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 7. — Bu Kanun 1 Mart 1982 tarihinde yürürlüğe girer.

BAŞKAN — 7 nci maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Ktabul edilmiştir.

MADDE 8. — Bu Kanunu Maliye ve Ulaştırma Bakanları yürütür.

BAŞKAN — 8 nci maddeyi oyunuza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Sayın üyeler;

Bu Bütçe üzerinde açık oylama yapılacaktır.

Oy kupaları sıralar arasında dolaştırılacaktır.

(Oylar toplandı.)

BAŞKAN — Oyunu kullanmayan sayın üye var mı?... Yok.

Açık oylama işlemi bitmiştir.

(Oyların ayırımı yapıldı.)

BAŞKAN — Açık oylama sonucunu arz ediyorum : Oylamaya 108 üye katılmıştır; 3 çekimser, 5 ret, 100 kabul oyu ile Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü Bütçesi kabul edilmiştir. (Alkışlar)

Sayın üyeler;

Ulaştırma Bakanlığı Bütçesiyle birlikte hem Ulaştırma Bakanlığı Bütçesi, hem de Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü Bütçesi Danışma Meclisimizce kabul edilmiştir. Hayırlı ve uğurlu olsun. (Alkışlar)

Saat 14.00'te toplanmak üzere oturumu kapatıyorum.

Kapanma Saati : 12.55

İKİNCİ OTURUM

Açılma Saati : 14.00

BAŞKAN : Başkanvekili Fenni İSLİMYELİ

KÂTİP ÜYELER : Evliya PARLAK, İmren AYKUT

BAŞKAN — Danışma Meclisinin sayın üyeleri; 44 ncü Birleşimin İkinci Oturumunu açıyorum.

Çoğunluğumuz vardır, görüşmelere devam ediyoruz.

II. — BAŞKANLIK DİVANININ GENEL KURULA SUNUŞLARI

1. — Başbakanlığın, Cezaların İnfazı Hakkında 12.7.1965 gün ve 647 sayılı Kanuna Bir Ek Madde İlavesine Dair Kanun Tasarısının yeniden incelenmek üzere geri verilmesine dair tezkeresi. (3/77)

BAŞKAN — Dışişleri Bakanlığı Bütçesi üzerindeki görüşmelere geçmeden evvel iki sunuş var, okutuyorum.

Danışma Meclisi Başkanlığına

(İlgi : 29.12.1981 tarihli ve 101-1152/2151 sayılı yazımız.)

İlgide kayıtlı yazımızla Başkanlığınıza sunulan Cezaların İnfazı Hakkında 12.7.1965 gün ve 647 sayılı Kanuna Bir Ek Madde İlavesine Dair Kanun tasarısının yeniden incelenmek üzere geri gönderilmesini arz ederim.

Bülend ULUSU
Başbakan

BAŞKAN — Başbakanlık bu Kanun tasarısının iadesini istemektedir.

Oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kanun Tasarısının iadesi kabul edilmiştir.

2. — Başkanlığın, 1982 Mali Yılı Bütçe Kanunu Tasarısının Danışma Meclisi Genel Kurulunda görüşülmesinde, 29 Ocak 1982 Cuma günkü Programa, bir sonraki günde bulunan «Maliye Bakanlığı ve Gelir Bütçesi» nin ilave edilmesine, vakit kalırsa «Bütçe Kanunu Tasarısının maddelerinin okunup ve oylanması» işlemine aynı gün devam edilmesine dair tezkeresi. (3/78)

BAŞKAN — Danışma Meclisi Başkanının bir sunuşu var, okutuyorum.

Genel Kurula

Danışma Meclisi Başkanlık Divanının 24 Ocak 1982 tarihli toplantısında alınan 21 numaralı kararı ilişikte sunulmuştur.

Yüksek tensiplerinize arz ederim.

Saygılarımla.

Sadi IRMAK
Danışma Meclisi Başkanı

Sayın Maliye Bakanı'nın temennisi dikkate alınarak, 1982 Mali Yılı Bütçe Kanunu Tasarısının Danışma Meclisi Genel Kurulunda görüşülmesinde, 29 Ocak 1982 Cuma Günkü programa bir sonraki gün-

de bulunan «Maliye Bakanlığı Bütçesi ve Gelir Bütçesi» nin ilave edilmesine, vakit kalırsa «Bütçe Kanunu Tasarısının maddelerinin okunup ve oylanması» işlemine aynı gün devam edilmesine, karar verilmiştir.

Sadi IRMAK	M. Vefik KİTAPÇİGİL
Başkan	Başkanvekili
Fenni İSLİMYELİ	İmren AYKUT
Başkanvekili	Divan Üyesi
Mehmet PAMAK	Kamer GENÇ
Divan Üyesi	Divan Üyesi
Evliya PARLAK	Kâzım ÖZTÜRK
Divan Üyesi	İdare Amiri

Bekir TÜNAY
İdare Amiri

BAŞKAN — Başkanlık Divanının bu görüşünü açıklamakta fayda mülahaza ediyorum.

Cuma günü Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ile Çalışma Bakanlığının bütçeleri vardır. Buna ek olarak aynı gün, cumartesi günü yapılacak olan Maliye Bakanlığı ve Gelir Bütçesi üzerindeki görüşmeler cuma gününe alınacaktır. Aynı şekilde, Bütçe Kanunu Tasarısındaki maddeler oylarınıza sunulacaktır. Cumartesi günü, münhasıran Bütçe Kanunu Tasarısının tümü üzerindeki son konuşmalar yapılacaktır.

Başkanlık Divanının Kararını oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

III. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER (Devam)

1. — 1982 Mali Yılı Bütçe Kanunu Tasarısı ve Bütçe - Plan Komisyonu Raporu. (1/74) (S. Sayısı : 4) (1)

B) DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI BÜTÇESİ :

BAŞKAN — Dışişleri Bakanlığı Bütçesi üzerindeki görüşmelere başlıyoruz.

Sayın Bakan ve sayın Komisyon buradalar.

Söz alan sayın üyelerin adlarını okutuyorum :

Sayın Halil İbrahim Karal, Aydın Tuğ, Abdülbaki Cebeci, İsmail Şengün, Hidayet Uğur, Turgut Tan, Abdullah Pulat Gözübüyük, Hamza Eroğlu.

Sayın Karal, buyurun efendim.

HALİL İBRAHİM KARAL — Sayın Başkan, Yüce Meclisin seçkin üyeleri, Dışişlerimizin değerli Bakanı ve mensupları;

Meclisimizin kurulmasından sonra, bazı tarihi özellikler taşıyan bu dönemde ilk Dışişleri Bütçesini görüşmeye başlarken, dış politikamız hakkında kısa bir değerlendirme yapmak üzere huzurunuzda bulunuyorum.

Konuşmamda, kısaca bugünkü dış politikamızın tarihi perspektif içinde yerini değerlendirmeye çalışacağım.

Türkiye'mizin dışişleri, uluslararası politikanın yepyeni bir karaktere bürünmeye başladığı bu günlerde ayrıca önem kazanmaktadır.

Bilindiği gibi dünya politikasının yapısı zaman zaman değişmekte, siyaset bilimcilerinin deyimiyle uluslararası sistem değişikliğine uğramaktadır. Bu sistem veya yapı değişikliklerine uygun olarak devletlerin dış politikaları da yeni ayarlamalar ve yenilikler aramaya, yeni ilişkiler bulmaya zorlanmaktadır.

Uluslararası ilişkilerde son ayların en büyük özelliği, dünya politika sisteminin «Détente» denen yumuşama dönemini bırakarak yeniden İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki soğuk savaş dönemine girmekte olduğunu gösteren belirtilerdir. Bu, dünya çapında bir uluslararası politika değişikliğidir; dünya çapında uluslararası siyasetin cereyan ettiği yapı değişikliğidir. Ayrıca, bölgemizdeki olaylar da uluslararası politikanın bu karakterini daha çok vurgulayacak belirtiler göstermektedir.

Bu bakımdan, bu nitelikteki bir tarihi dönemde dış politikamızın kendisini yenileme, yeni atılımlar yapma ihtiyacı daha da açık hale gelmiştir. Bugünkü dış politikamızın, diğer bir deyimle (geniş anlamıyla) bugünkü diplomasimizin tarihi ve siyasal umumi manzarasına baktığımız zaman şunu görürüz :

Çağdaş anlamda milli diplomasi Atatürk'le, Kurtuluş Savaşımızın Büyük Lideri Gazi Mustafa Kemal Paşa ile başlamıştır. Ondan önce diplomasimizin hiç olmadığını söylemek belki haksızlık gibi görünür. Ancak, Osmanlı diplomasisi son çağlarını bir yıkılma, çözülme devrinin sonucu olarak daha çok Düvel-i Muazzamanın, büyük devletlerin bir oyuncağı, aleti, hasta adamı olarak geçirmiştir. Bu çağda bir Osmanlı diplomasisinden bahsetmek çok güçtür.

Özellikle Osmanlı İmparatorluğunun son yıllarında İttihat ve Terakki diplomasisinin karakterini be-

(1) 4. S. Sayılı Basmayazı 14.1.1982 tarihli 33 ncü Birleşim Tutanağına eklidir.

lirtmek isterim. Osmanlı Devletini Birinci Dünya Savaşına sokan ve bu savaşın içerisinden bir daha çıkaramayan Osmanlı diplomasisi sadece büyük devletlere; ittifak devletlerine bağlılıktan ve ittifak politikasının bir aracı olmaktan öteye gidememiştir. Bu bakımdan İttihatçıların diplomasisi bir macera diplomasisi, bir bağımlılık diplomasisi, bir teslimiyet diplomasisi olmuştur. Koca bir imparatorluk Alman Genelkurmayının, Almanı dış politikasının vasıtası olarak yıkılıncaya kadar kullanılmıştır.

Bunlardan bahsetmemdeki amacım, Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın cepheden cepheye koşarak savaşan bir kahraman olarak gelişmesi döneminde kendine özgü diplomatik düşüncesininde gelişmeye başlamakta olduğunu görmekteyiz. Çok ilginçtir Kemalist diplomasinin nüvesi İttihatçı diplomasiye karşı bir düşünce, bir felsefe olarak oluşmuştur. Bu bakımdan, Atatürk'ün diplomasisi veya Batı'nın o zamanlar kullandığı terimle «Kemalist Diplomasi» İttihatçı diplomasinin tam tersine bir bağımsızlık diplomasisi; akılcı, yaratıcı, faydacı bir diplomasi olarak gelişmiştir.

Bu prensipler çerçevesinde Atatürk'çü politika her türlü ikili ilişkilere, ittifaklara ve uluslararası ilişkilere açık olmuş, Türk Devletinin yararına olan her imkân ve fırsatı kullanmıştır. Böylece imkânlar ve fırsatlar olmadığı zaman bunları yaratmıştır.

Kurtuluş Savaşı ile başlayan diplomasimiz Cumhuriyet Döneminde de Atatürk'ün önderliğinde diplomatik bir sanat halinde gelişmeye devam etmiştir. İkinci Dünya Savaşı sırasında İnönü'nün uyguladığı dış politikada siyasi tarihimize altın sayfalar halinde yazılacak diplomatik başarılarla doludur. Böylece bu dönemde yine Atatürk'çü diplomasinin yaratıcılık, akılcılık, faydacılık, bağımsızlık gibi geleneklerinin devamı olmuştur.

Ancak. İkinci Dünya Savaşı ertesinde ülkemize karşı açık Sovyet tehdidinin belirmesinden sonra dış politikamız bir ittifak politikasına bağlanmış, bu ittifak diplomasisi Türkiye'nin bir saldırı ihtimaline karşı savunma atfı içerisinde bir rahatlığa, güvenliğe ermesini sağlamıştır.

Bu ittifaklar döneminin dış politika bakımından başlıca vasfı rahat bir raya oturtularak güvenliğimizi NATO'da ve diğer uluslararası kuruluşlarda aramanın verdiği rahatlıkla dış politikamızın yaratıcılığını, dinamikliğini kaybetmesi olmuştur.

İçinde bulunduğumuz bu dönemin birkaç büyük sorununa kısaca temas etmek istiyorum.

Bunlardan biri Kıbrıs sorunudur. Kıbrıs sorununda ülkemiz genellikle başarılı bir politika uygulamıştır. Ancak, Kıbrıs'ta uyguladığımız politikanın bir sonucu olarak Türk diplomasisi acı acı bir şeyi öğrenmiştir ve bu acı gerçek İnönü'ye, «Yeni bir dünya kurulur» diye isyan ettirecek derecelere varmış ittifak diplomasisinin cilvelerinden birini göstermiştir.

Bu dönemden sonra Türkün kafasında Batı ittifakları hakkında bazı sorular, işaretler belirlenmeye başlamıştır. Bu sorular devam etmektedir.

Yunan sorunu hâlâ anlaşılamamış noktalarla doludur. Bu sorunda önemli olan aynı ittifakın üyesi olan iki ülkeden birinin devamlı surette diğerinin aleyhinde kendi menfaatleri, kendi haklarını genişletmeye ısrarla devam etmesidir. Hatta, bu genişletme daha da ileri giderek Türkiye'yi âdeta kendi kıyılarında kapatan, Ege'yi bir iç göl haline getiren teşebbüslere dönüşmüştür.

Son olarak Yunanistan, karasularını kabul edilmez bir şekilde genişletmeye çalışması bıçağı kemiğe dayamıştır.

Yunan sorununu geniş bir perspektif içerisinde görmeye çalıştığımız zaman inancım odur ki, Yunan sorunu her zaman Türk tarihinde bir Batı sorunu ile beraber oluşmuştur. Bugün de buna ait bazı belirtiler vardır. Son zamanlarda mensubu olduğumuz bazı Batı Avrupa örgütlerinin Türkiye'ye karşı tavırları bunu ispatlamaktadır.

Yunanistan bir taraftan NATO'ya mensup olmanın bütün haklarından, menfaatlerinden yararlanmakla beraber, diğer taraftan NATO'ya karşı bir yükümlük taşımayan bir pervasızlık içindedir.

Bir örnek de; Yunanistan'ın son zamanlarda Batı Trakya'daki Türk azınlığa uyguladığı politikadır, Bu Türk azınlığı koca Osmanlı İmparatorluğunun yüzlerce yıl geriye çekerek bıraktığı son kalıntılar, son miraslardır. Ancak Rumeli türkülerinde hatırladığımız yerlerin isimlerini unuttuğumuzu bu kalıntıyla öğrenmeye çalışmaktayız. Belki de Edirne'nin o güzelim minarelerine çıktığımızda şöyle Batıya baktığımız zaman görebileceğimiz bir mesafedeki Türk azınlığının haklarını koruyamamaktayız.

Bu da gösteriyor ki, NATO ittifakı içerisinde, bir sorumsuzluk serbestisi içinde hareket eden ve NATO'nun askeri kanadından ayrılan Yunanistan'a biz NATO ile olan problemlerini çözmekte yardımcı bile olmaktayız. Burada ciddi diplomatik sorunlar vardır. Bunlar çelişkili durumlardır.

Diğer taraftan, Yunan dış politikasını Yunanistan'ın iç rejimi ile özdeştirerek onun bir sonucu gibi görmek de yanlıştır. Zira, Yunanistan'da bir zamanların Albaylar Cuntası dönemindeki müfrit Türk düşmanlığı neyse, bugün sol bir iktidarın bulunduğu dönemde de aynı ifratı görmekteyiz. İnanılmaz benzerlikler vardır.

Böylesine muhteşem bir diplomatik tarihi olan ülkemiz için bugünkü uluslararası durum üzücüdür. Halbuki, Türkiye'nin çok yönlü, çok boyutlu bir dış politika takip etmesi için tarihi, coğrafi, kültürel koşullar mevcuttur. Aynı zamanda bir Balkan, Orta - Doğu, Akdeniz, Asya ve İslam ülkesi olmak gibi tarihi bir zenginlik başka hiçbir ülkeye nasip olmamıştır. Türkiye yalnız değildir. Buna rağmen çok boyutlu diplomasi yolundaki yaptığımız çok mütevazi teşebbüsler bile sanki birtakım görülmez gizli eller tarafından yavaşlatılmakta, âdeta durdurulmaktadır. Bu nasıl iştir?...

Bir sanat haline getirdiğimiz diplomasimizin bu hali son zamanlarda soğuk savaştan çıkıp, sıcak savaşa dönüşmeye başlamıştır. Birçok diplomatlarımız şehit edilmektedir. Bu vesileyle şehit diplomatlarımızı ve diğer görevlilerimizi burada rahmetle anmayı vazife bilirim.

12 Eylülden sonra Hükümetimizin birçok sahalarda görülen başarılı hamlelerini dış politikamızda da görmek milletimizin özlemleri arasındadır.

Bu vesileyle büyük tarihimize yakışan şahsiyetli, Atatürkçü bir dış politika yolunda Dışişleri Bakanlığımıza başarılar diler, hepinizi saygılarımla selâmlarım. (Alkışlar.)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Karal.

Sayın Aydın Tuğ, buyurun.

AYDIN TUĞ — Sayın Başkan, Danışma Meclisinin saygıdeğer üyeleri, Sayın Bakan, Dışişleri Bakanlığının değerli mensupları;

Dışişleri Bakanlığı 1982 Yılı Bütçesi görüşülürken, görüşlerimi anahatları ile sizlere sunmaya çalışacağım.

Bilindiği gibi son 30 yıldır dış politikamızın genel özelliklerini şöylece tanımlayabiliriz.

İkinci Dünya Savaşından sonra Sovyet tehlikesine karşı Batıya bağlanmak;

Yeni bağımsızlığına kavuşan Asya, Afrika devletlerine karşı bazan dostça olmayan, bazan da soğuk tutum;

Ülkenin güvenliği için ihtiyaç duyduğu dış yardımın soğuk savaş ortamı içinde sağlanacağına dair düşünce tarzı;

Avrupa'da adına detant, yani yumuşama denilen politikaya gönülsüzce katılış;

Komşumuz Yunanistan ile bir türlü halledilemeyen Kıbrıs ve Ege sorunları;

Önemli sorunlarımızda uluslararası kuruluşlarda bize karşı kalkan parmakların yarattığı yalnızlık;

Dostumuz Amerika Birleşik Devletlerinin, dostluğuna yakıştıramadığımız silah ambargoları;

Hızla gelişen ve değişen uluslararası ilişkilerde kararsız ve hazırlıksız dolaşışlarımız;

Şimdiye kadar önem vermediğimiz; ama zaman geldiğinde önemli olduklarını anladığımız bazı devletlere karşı kararsız yakınlaşmalar.

Bu başlangıçtan sonra akla şöyle bir sual gelebilir: Türkiye dış politikasının daha çağdaş, daha sağlıklı olabilmesi için yeni boyutlara nasıl ulaşabilir.

Saygıdeğer üyeler;

Türkiyen'in sağlam bir dış politika yapabilmesi ve izleyebilmesi için şu sorunların özellikle cevaplandırılması gerekir:

Günümüzde uluslararası alanda ne gibi değişiklikler ortaya çıkmıştır?...

İlerde genel nitelikleriyle nasıl bir uluslararası ortam öngörülmektedir?...

Dış politikada genel amaç uygulamalarına ışık tutacak geniş bir dış politika çerçevesi nedir?...

Bu genel dış politika amacına varmak için hangi imkânlardan yararlanılabilir?...

Türkiye böyle bir dış politikayı yüretecek dışişleri kadrolarına ve yapısına sahip midir, sahipse şartlara göre nasıl yeniden düzenlenebilir?...

Yukarıda arz ettiğim sorular aslında birbiriyle bağımlıdır. Birinin eksik olması tutarsız uygulamalara yol açabilir.

Saygıdeğer üyeler;

Çoğumuzun hatırlayacağı gibi İkinci Dünya Savaşının sonrasının soğuk savaşı yerini günümüze kadar yumuşamaya bırakmıştır. 1960'larda belirginleşen denge iki süper devlet arasında, başta atom silahları olmak üzere birçok konuda kaçınılmaz bir işbirliğine yol açmıştı. Bu gelişme 1975'te Helsinki'de imzalanan bir belge ile anlaşma niteliğine kavuşmurtu. Yumuşamadan istifade eden Avrupa savaş sonrası yıkıntılarından ve soğuk savaştan kendini kurtarmış, tıpkı 1815 Viyana Kongresinden sonra olduğu gibi, Helsinki'den sonra siyasal istikrarını statüko temeli üzerine yeniden kurmuştur.

Bu arada Amerika Birleşik Devletlerinin İkinci Dünya Savaşından sonra Batı âleminde sahip olduğu etkinlik azalmış, bu Devletin Batının lideri olma yolundaki kaygılar artmıştır. Amerika Birleşik Devletlerinin 1945 Hiroşima olaylarından sonra 20 yıl dünyada stratejik üstünlüğünü sağlamış olduğunu biliyoruz. Sovyetlerin atom silahını ele geçirmeleri ve 1957'de Supitnik başarısı dengeyi onların lehine bozmuştur.

1970'lerden sonra Batı dünyasının siyasal, toplumsal temeli olan uluslararası para sistemi bozulmuş, Amerika dolarının temel para olma niteliği ortadan kalkmıştır.

Batılı ülkelerle petrol ülkeleri arasında hammadde ve kaynakları yönünden çıkar çatışmaları başlamıştır. Enflasyon, işsizlik, ödemeler dengesindeki bozukluklar, Japonya başta olmak üzere birçok ülkede huzursuzluklar yaratmıştır. Bu gelişmeler olurken Çin, 25 yıllık yalnızlıktan sonra Birleşmiş Milletlerin beş büyükleri arasına girmiştir. Atom silahlarına sahip olan Çin, güç dengesinde sivrilmiş, Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyet Rusya müşterek ilişkilerinde Çin etkenini hesaba katmak zorunda kalmışlardır. Sovyetlere karşı belirginleşen Amerika Birleşik Devletleri-Çin yakınlaşması süregelmekte olan tek parçalı sosyalist dünya anlayışının sonucudur. Bu çerçeve içinde yeni güç dağılımı ve yeni güç odakları belirlenmiştir. «Çok kutuplu dünyaya doğru gidiş» dediğimiz işte budur.

Sayın üyeler;

Kısaca anahatlarına temas edilen bu gelişmeler yanında uluslararası topluluğun özelliklerinden önemli bir sonuç ortaya çıkmıştır. Bu sonuç, barışın günümüzde özellikle küçük devletler için yaşamsal bir çıkar durumuna gelmiş olmasıdır. Artık her toplum savaşta yitirilecek zaman ve kaynağa acır hale gelmiştir. Çünkü, dünyamızda endüstrileşme ve ekonomik kalkınmada geride kalanların yok olacağı bir yarış biçimine dönüştürülmüştür. Kalkınma artık bir yaşam felsefesi, bir inanç olmuştur. Bu nedenle gelişmekte olan ülkeler için gelişmeye en büyük engelin savaş, en uygun ortamında barış olduğu gerçeği tartışmasız kabul edilmiştir.

Türkiye uluslararası toplulukta bugün de uzun vadede ne istemektedir?..

Dış politika çerçevesi ne olmalıdır?..

Saygıdeğer üyeler;

Bugün Türkiye'de, komşularla iyi ilişkiler ve Büyük Atatürk'ün «Yurtta sulh, cihanda sulh» gibi genel bir anlam ifade eden, genel ilkeleri kapsayan bir dış politika amacı tam olarak belirlenememiştir. Bence Türk dış politikasının en önemli eksikliği burada yatmaktadır. Kısa süreli taktik kazançlar peşinde koşan bir dış politika belirli bir yöne götürülemez, yönelitilemez. Gidilecek yönü aydınlatan bir anaamacın yokluğundan ise tek tek davranışlar büyük ölçüde rastlantılara ve birbirinden kopuk bireysel girişimlerin esnekliğine bağlı kalırlar.

Türkiye'nin her şeyden önce ekonomik kalkınmasını barış içinde gerçekleştirmesi gerekir. Bunun için üzerinde durulması gereken husus, uluslararası ilişkilerden zarara uğramadan Türkiye'nin barış ve işbirliği çabalarına etkin bir şekilde katılmasıdır. Türkiye çizeceği dış politika çizgisinde uluslararası topluluktaki eşitsizlik ve dengesizliklerin asıl sürtüşme ve gerilim sebepleri olduğunu görmek durumundadır. Dolayısıyla dengesizliklerin yumuşatılması doğrultusunda çabalara istekli bir biçimde katılmalıdır. Bu nitelikteki çabaların başlatılmamış bulunduğu yer ve durumlarda kendisinin girişimde bulunması etkin bir dış politikanın tanımı içinde olmalıdır. Çünkü barış, yalnız silahlı çatışma veya şiddetin yok olduğu bir ortam değildir. Bu nedenle bir yanda beslenme yetersizliği içinde ölen insanlar varken, gelişmiş ülkeler arasındaki bu farkı gittikçe asgariye indirmek gerekecektir.

Yapısal bozukluklar dengelenmedikçe, kalıcı bir dünya barışının gerçekleşmesi kanımca mümkün olamayacaktır. Bu yüzden Türkiye, uluslararası topluluğun yapısal bozukluklarının ortadan kaldırılmasıyla belirlenecek olan barışın yanında olmalıdır.

Türkiye, uluslararası alanda genel bir barış sisteminin kurulabilmesi yolunda yakın çevresinde bir barış kuşağı oluşturabilir. Bu kuşağın öteki bölge devletleriyle ilişkilerinin sağlamlaştırılmasında da köprü görevi görmelidir. Türkiye, jeopolitik durumuna bağlı olarak Balkan, Ege, Doğu Akdeniz ve hem de Orta-Doğu ülkesidir. Özellikle İkinci Dünya Savaşından bugüne kadar dış politikasındaki temel kararsızlığın önemli bir nedeni olan bu coğrafi özelliği artık olumlu yönde kullanmalıdır. Çünkü, çok az ülkeye nasip olan bu özellik, dış politikada esnekliğin, geniş seçeneklerin, sınırsız imkânların temeli ve yaratıcısıdır. Bu noktanın kilit devleti olan Türkiye, bölgede kurulacak barış kuşağı için anahtar durumunda da olmalıdır. Genel dış politika çerçevesinden anladığımız anlam işte budur.

Saygıdeğer üyeler;

Bildiğiniz gibi Türk dış politikası son 30 yıl içinde bir etki-tepki ilişkisi içinde sürdürülegelmiştir; yani yeni bir etki karşısında acele, kısa süreli amaçlara hizmet edebilecek bilgi toplanmakta ve tepkide bulunmaktadır. Uluslararası topluluktan gelen etkilere böyle tepkilerle karşı çıkmak, dış politika yapmak, etki olmadığı zamanlarda işi gidişatına bırakmak, bir anlamda dış politika değil kanımca dış politikasızlıktır.

Dış politika, temelde dış dünyanın elden geldiğince istenen doğrultuda denetlenmesi anlamını taşımaktadır. Burada başarı kazanmanın şartı kanımca şunlar olmalıdır :

Etkilere karşı gösterilecek tepkileri birbirleriyle bağlantılı biçimde değerlendirerek, kısaca tutarlı olmak, tutarlı politikalar izlemek.

Bir etki olmadan da dış politika amacına varmak için çaba göstermek, kısaca etkin olmak.

İlerde dış politikanın karşısına çıkacak sorunları önceden kestirmek, araştırmak, sorun açık bir biçimde belirdiğinde çeşitli tercihler arasından en uygun olanını bulup uygulamak, kısaca hazırlıklı olmak.

Böyle bir çerçeve içinde, genel dış politikamız, amacına ulaşmak için şu imkânlardan kanaatımca istifade edebilir:

Kurulacak barış kuşağı içinde düşünülmesi gereken Balkanlar, Türk dış politikasına yeni imkânlar sağlayabilmek için en uygun bölgedir. Büyük devletler açısındaki çıkar çatışmalarından uzak, tümüyle bölgesel nitelikte, Balkan devletlerini içine alan, askeri yönü olmayan, kalıcı bir Balkan işbirliği önemli bir gelişme olabilir. Türkiye'nin bu yönde girişimi eline alması gerekmektedir; ama bugüne kadar, eskiden olduğu gibi bu girişimi de Yunanistan'a kaptırdığımızı görüyoruz.

Yunanistan, Kıbrıs konusunda destek sağlamak, Türkiye'yi yalnız bırakmak ve 1976'dan itibaren yeni bir Balkan politikası izleyerek turizm, enerji, ulaştırma, kültür alanlarında kısa sürede olumlu sonuç alamayacağını bile bile, Balkanlarda girişimlerde bulunmuş ve durumu kendi lehine çevirmiştir.

Bununla beraber Balkan işbirliğinin önünde engeller de vardır; ama son yıllarda önemli gelişmeler olmuştur. Arnavutluk dışında tüm Balkan ülkelerinin imzaladıkları Helsinki Belgesi, önyargı ve kuşkuları ortadan kaldırmıştır. Yugoslavya ikili ilişkilerden yanadır, Bulgaristan, bölgenin bir barış bölgesi olmasını savunmaktadır. Romanya, çok yönlü ilişkilerden yana olduğunu sürekli tekrar eder durumdadır. Bu nedenlerle Sayın Devlet Başkanımızın muhtemel Balkan ülkelerini ziyareti, bizce de önem arz etmektedir.

Bu konuda Türkiye, karşılıklı iyi niyet gösterilerinin dar kalıplarını aşmalı, bölgede etkin ve düzenleyici bir dış politika izlemelidir. Bu durum, Yunanistan'ın Türkiye'ye karşı olan ve izlediği çatışmacı politikanın yumuşatılmasına da sebep olabilir.

Saygıdeğer üyeler;

Bu kuşağın bir başka önemli yanı da Sovyetlerle oluşturulacak barış sınırıdır. Her ne kadar sistemimiz ve yönetimlerimiz ideolojik farklılıklar gösteriyorsa da, siyasi ilişkilerimizde temel ilke, 2 ülkenin birbirlerinin sosyo - ekonomik yapılarını, bağımsızlıklarını peşinen kabul etmeleridir. Bu açıdan konu ele alınırsa, Türk - Sovyet ekonomik ilişkilerini salt alışverişin dar kalıpları içinde bırakmak gerekmez. İlişkiler; ortak projeler, teknoloji transferi, endüstri, kültür ve çevre sorunlarını da kapsamalıdır. İmzalanacak yeni belgelerde bunlar dikkate alınmalıdır.

Orta - Doğu'da tüm ülkelerle sağlam ilişki kurmak mecburiyetinde olan Türkiye için önemli husus şudur :

Orta - Doğu'da çıkarları ve dünya görüşleri ayrı olmayan ülkelerin bir bölümüyle yakın ilişki kurmak istediği iki tehlike taşımaktadır. Böyle bir uğraşa giren Türkiye, zamanla ya çıkar çatışmalarına taraf olur ya da tarafların hiç birini tatmin edemediği için dost kabul edilmeme durumuna düşebilir. Bu sakıncaları karşılamak için kanımızca şöyle hareket etmek en uygun formüldür:

Türkiye, kısa süreli ekonomik çıkarları için de olsa bölge devletleri arasındaki bazı konulara hiç girmemelidir. Önderlik kavgalarına kesinlikle karışmamalıdır. Ağırlık, siyasal ilişkilere verilirse belirtilen tehlike kolay kolay ortadan kalkmayacaktır. Onun için kanımızca temel bir siyasal anlayış ve güven duygusu esas alınmalı, bunun üzerine öncelikle ekonomi, bilim, teknoloji, ticaret, kültür alanlarında her ülkeyle karşılıklı yarar ilkesi gözetilerek yoğun ilişkiler içerisine girilmelidir.

Orta - Doğu'nun Türkiye açısından gözden kaçan önemli bir işlevi vardır. Türkiye, çeşitli uygarlıklar, bölgeler ve kıtalar - arasında bir köprü olma niteliğini üstlenmiş ve bunu belirtmiştir; ama başka bölgelerin de kendisi için bir köprü olabileceğini hiç

düşünmemiştir. Oysa Orta - Doğu, Türkiye ile Afrika ve üçüncü ülkeler arasında bir köprüdür. Türkiye bu köprüyü kullanma durumundadır. Nasır döneminde bu politika son derece güzel uygulanmış ve onlarca başarılı olmuştur. Halbuki Türkiye, bugüne kadar bu yönde Afrika ile ilişki kurmaktan ileriye gidememiştir. Hiç olmazsa, Afrika'da potansiyeli elverişli olan bazı ülkelerle, özellikle Nijerya bir pilot bölge olarak ele alınmalı, Afrika ülkeleriyle ticaret ve yatırım birlikleri teşekkül ettirilmelidir.

Avrupa devletlerinin bütünleşmesi hem ekonomik, hem de siyasal amaç taşımaktadır. Kanaatımızca Türkiye'de konunun ekonomik yönü pek iyi değerlendirilememektedir. Konunun ekonomik açıdan iki yönlü olduğunu görmüş bulunuyoruz. İlk önce AET ile bütünleşmiş bir Türkiye, zengin Avrupa ülkelerinin ikinci sınıf üyesi olacaktır. Entegre edilmiş bir ekonominin gereği olarak da işbölümünde Türkiye'ye, tarım ambarı ve endüstri pazarı olmak düşecektir. Bu durum, Türkiye'nin ekonomik planlarıyla yapmış olduğu açık tercihe; yani sanayileşme özlem ve kararlarına ters düşmektedir.

İkinci olarak da, İtalya deneyiminde olduğu gibi, AET bölgesel dengesizlikleri izale etmede başarılı olamamıştır. Bu gerçeğin Türkiye açısından gözden kaçırılmaması, dikkatle izlenmesi gerekmektedir.

AET ile ilişkilerimizde en önemli etken diyebileceğimiz siyasal etken, Yunanistan ile olan ilişkilerdir. Bu devlet karşısında yalnız kalmamak için, ona yandaş kazandırmamak için güdülen yol, ilk bakışta doğru, makul ve geçerli bir politika olabilir; ama böyle bir politika izlemede tek yol kanımca bu değildir.

BAŞKAN — Sayın Tuğ, 2 dakikanız vardır, lütfen toparlayınız.

AYDIN TUĞ — Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Ayrıca, Avrupa bütünleşmesinin temelini oluşturan olgu; yani açıklanmış amaç olan siyasal bütünleşme işi, halen ülkemizde tartışılır bir konudur. Böyle bir karar alınırken enine boyuna tartışılmadan yapılacak her hareket, sonunda kötü sonuçlar doğurabilir. Özellikle Türk kamuoyunun girişimleri de bu konuda dikkate alınmalıdır.

Saygıdeğer üyeler ;

Bilindiği gibi, 5 Mayıs 1949'da kurulmuş olan Avrupa Konseyinin esas amacı, üyelerinin ortak mirasları olan ülke ve ilkeleri korumak ve yaymaktır. İktisadi, sosyal, kültürel ve hukuki sahalarda ilerlemelerini ve birbirlerine yaklaşmalarını kolaylaştırmak üzere daha sıkı bir işbirliği gerektirmektedir.

Avrupa Konseyi, Batı Avrupanın özelliklerini; yani hukukun üstünlüğünü, temel insan hak ve hürriyetlerine saygı, parlamenter demokrasi, kanun, nizam fikriyle, din özgürlüğünün mevcudiyetini temeli saymıştır. Halen 21 devlet onun üyesidir.

Bilindiği gibi, bu ay içinde bu Konseyi temsilen ülkemize gelen ve birçok devleti temsil eden üyeler, çeşitli temaslarda bulunmuşlardır.

Bugün, belki bu kuruluşun amaçlarına ters düşen bazı tenkitlere muhatap olabiliriz; ancak 12 Eylül öncesinin şartlarını bu temsilcilerin düşünmelerini, bize karşı ilişkilerde sağduyularını kullanmalarını dileriz.

Yunanistan ile olan ilişkilerimizde temel zedeleyici unsur, son 20 yılın Kıbrıs sorunudur. Öte yandan Yunanistan'ın 1967 ve 1974 yılları arasında o zaman askeri yönetim döneminde, sözde hukuki temellere dayandığını iddia ettiği Ege Denizinde oldu bittiler, bu ilişkileri karmaşık hale getirmiştir. İlişkilerimizde önemli bir husus güvensizliktir.

Lozan Anlaşması nasıl bir dönüm noktası ise, 1974 Kıbrıs Barış Harekatı da ikinci bir dönüm noktası olmuştur. Bugüne kadar genişleme hayallerinden vazgeçmemiş olan Yunanistan, PASOK'ün iktidara gelmesiyle tahriklerini gittikçe artırmıştır. Yunan iç politikası ve basının da bu tahriklere yardımcı olduğunu, alet olduğunu görmekteyiz.

Türkiye, son zamanlarda iç ve dış politikada kullanılacak en önemli malzeme haline gelmiştir Yunanistan'da. Yunanistan'da politikacıların bu davranışları, doğabilecek sorunların sorumluluğuna dahi sahip olmadıklarını göstermektedir.

BAŞKAN — Sayın Tuğ, lütfen efendim.

AYDIN TUĞ — Sayın Başkan, değerli üyeler;

Sözlerimi Yunanistan ile olan ilişkilerimizdeki sorunlara yönlendirmek isterdim; fakat Başkanımızın saat hususundaki titiz davranışı, beni bazı konuları izahtan yoksun kıldı. Bu nedenle Kıbrıs konusuna ezcümle bir-iki noktayla temas etmek istiyorum. (Konuşsun» sesleri)

BAŞKAN — Efendim, ne kadar zamana ihtiyacınız var?

AYDIN TUĞ — Benim 5 dakika veyahut 7 dakika olabilir efendim, izninizle...

BAŞKAN — Değerli arkadaşımızın 7 dakikalık bir süreye ihtiyacı var. Kabul edenler.. Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Buyurunuz Sayın Tuğ, devam ediniz.

AYDIN TUĞ — Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Lozan ve 1947 Paris Anlaşmaları, adaların silahlanmasını kesinlikle yasaklamalarına rağmen, Yunanistan 1964 yılından itibaren adaları silahlandırmıştır. Egede uluslararası anlaşmalarla kurulmuş olan dengeyi tek taraflı bozmuştur.

24 Temmuz 1923 Lozan Anlaşması, Batı Trakya'da kalan Türkler ile İstanbul'daki Rumları karşılıklı olarak Türkiye ve Yunanistan'ın himayesine vermiştir. Soydaşlarımızın Yunan makamlarınca maruz bırakıldıkları ayırımcı muameleleri şöyle sıralayabiliriz:

1. Taşınmaz malların satımında kısıtlamalar.

Alım - satımlar geciktirilmektedir veya olumsuz yanıt verilmektedir. Türklerin toprak üzerindeki yapılarına bugün izin verilmemektedir. Yunan özel ve kamu müesseselerine gayrimenkul satmaları hoşgörülmekte, bu iş için satanlara kredi verilmektedir. Bu nedenlerle soydaşlarımız gün geçtikçe taşınmaz mallarından olmakta ve topraksız kalmaktadırlar. Soydaşlarımızın tapusunda veya zilyedliğinde olan topraklar, çeşitli yasal özürlerin ardına sığınılarak ellerinden alınmaktadır. Ancak, bu işlemlerin dış görüntülerinin tam anlamıyla yasal bir kamulaştırma niteliği taşımasına Yunan makamlarınca son derece özen gösterilmektedir. Bölgede kurak ve tarıma elverişsiz topraklar varken, soydaşlarımızın tarıma elverişli toprakları kamulaştırılmakta, tarımla uğraşan, tümü tarımla uğraşan bu insanlar göçe zorlanmaktadır. Başka bir deyişle bu insanların tüm toprakları ellerinden alınmaktadır. 1974'ten bu yana çeşitli araçlarla 6 ila 8 bin dönüm arazi kamulaştırılmıştır.

Yunan makamları, Türk azınlığının azalması için Yunan Vatandaşlık Yasasının ırk ayrımına dayanan 19 ncu maddesini, azınlıkta olan soydaşlarımıza karşı tam bir sertlikle ve gaddarlıkla uygulamaktadır. Birkaç gün Yunanistan dışına çekip giden vatandaşlarımız, sürelerini geçirdiklerinde vatandaşlıktan atılma durumuyla karşı karşıya bırakılmaktadırlar.

Yunanlıların, azınlığımızın eğitim ve kültür meselelerine karşı davranışları da bir gariptir. Çağdaş anlamda Türk eğitiminin önüne manialar çekilmektedir. Kur'an kursu, Türkçe kursları bazen kapatılmakta ve polisçe devamlı taranmaktadır. Türkiye'de öğretim gören bir sürü gencimize Yunanistan makamlarınca iş verilmemektedir. Lise ve ortaokulların durumu gittikçe kötüleşmekte ve tedrisat yapamayacak duruma gelmektedir.

Son olarak, Yunan Parlamentosu Türk vakıflarıyla ilgili bir yasa kabul etmiştir. Yasa, vakıf mallarının parçalanmasını, yok olmasını amaçlamaktadır. Dini liderlerin vakıflar üzerindeki etkinliğini azaltacak niteliktedir.

Saygıdeğer üyeler;

Yunanistan ile olan ilişkilerimiz ve sorunlarımız şu özetlediğim noktalar içerisinde değildir. Zamanın elverdiği ölçüler içerisinde sizlere arza çalıştım.

Türk kamuoyu,, hepimizin bildiği gibi, Batı Trakyadaki Türklerle ilgili gelişmeleri büyük bir duyarlılıkla izlemekte ve Türk azınlığının durumuyla haklı olarak yakından ilgilenmektedir. Bu konuda istenen, sadece soydaşlarımızın karşı karşıya bulundukları ekonomik, sosyal, kültürel sorunların bir an önce çözüme kavuşturulması ve içinde yaşadıkları toplumun diğer fertleriyle eşit muameleye tabi olmalarıdır.

Sayın Başkan, Danışma Meclisinin saygıdeğer üyeleri;

Kıbrıs sorunu, bildiğiniz gibi eski bir Türk adası üzerindeki bir avuç Türkün yaşaması ve geleceği davası değildir. Bu soruna sadece bu açıdan bakılırsa davanın önemini kavramak mümkün olmaz. Yakın tarihimizi çok iyi bilenler, aslında Kıbrıs sorununun yıllar öncesine dayanan bir Türk - Yunan sorunu olduğunu hatırlayacaklardır.

Bu dava, Yuanistan tarafından 1974 yılı Harekâtıyle değil, 18 nci Yüzyılın başında başlatılmıştır. Bu konuda politikamız oluşturulurken bu gerçeği gözönünde tutmak sayısız faydalar sağlayacaktır.

Kıbrıs olayı «Etniki eteriya» ile başlayan Yunan hayalperestliğinin «Megalo idea» denen Büyük Bizans İmparatorluğunun yeniden canlandırılması düşüncesinin ters tepkisiyle yasal müdahale hakkımızın tabii sonucu olarak doğmuştur. Kıbrıs'ın ilerideki siyasal satatüsü için önerdiğimiz «Bağımsız, bağlantısız, iki toplumlu, iki bölgeli federasyon» formülü, bugün Kıbrıs Türk Federe Devletinin bütün iyi niyetlerine rağmen Rum kesimince engellenmektedir.

Uzun vadede Türkleri köşeye sıkıştırıp içten bölerek, ekonomisini çeşitli ambargolarla tüketip, Türk toplumunu 1974 öncesi şartlarına getirme gayreti

içinde olan Rum yönetiminin bu hayalleri her çağda olduğu gibi yüreklerinde kalacaktır. Kıbrıs'ı bir silah deposu haline getirmek fayda vermeyecektir. Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin ciddi, sabırlı, bilinçli politikasını takdirde izliyoruz. Komşumuz Yunanistan'ın ve O'nun Başbakanının sağduyuya ergeç sahip olmasını diliyoruz.

Sayın Başkan ve saygıdeğer üyeler;

Sonuç olarak sözlerimi şöyle bağlamak istiyorum :

1950'lerden bu yana Türkiye'nin izlediği dış politika toplumun özlem ve isteklerinin çok gerisinde kalmıştır. Uzun süreli bir dış politika amacı açık bir biçimde belirlenmeden, uluslararası topluluğun etkilerine, tutarsız ve kararsız tepkiler biçiminde yürütülmesine sebep olmuştur.

Soğuk savaş anlayışına dayalı dış politika geçerliliğini bugün yitirmiştir. Çağımızın diplomasisi klasik siyasal ilişkiler diplomasisinden çıkarak, ekonomik, teknik, kültürel ilişkiler ve işbirliği diplomasisine doğru yöneltilmiştir. Ayrıca, 20 nci Yüzyılın ikinci yarısında iki yönlü diplomasi yanında, çok yönlü diplomasi de büyük önem kazanmıştır. Hatta çok yönlü diplomasinin içinde ekonomik, teknik, toplumsal ilişkiler siyasal ilişkilerden çok daha büyük ağırlık kazanmıştır.

Bu bakımdan, Dışişleri Bakanlığı içinde diplomasinin yeni özelliklerine göre yeni kadroların oluşturulması, Bakanlığın yeniden organize edilmesi ve bu gelişmelere ayak uyduracak hale getirilmesi gereklidir.

Bugün uluslararası ilişkileri son derece karmaşık bir hale gelmiş görüyoruz. Basmakalıplaşan güvenlik ve barış gibi kavramlar artık anlam değiştirmiştir. Başdöndürücü bir hızla gelişen teknoloji aşırı uzmanlık gerektiren konuların sayısını artırmıştır. Bu nedenle insan ögesinden genel örgütlenmeye kadar Dışişlerinin bürokrasisi Türkiye'nin özel koşullarına ve çağın uluslararası ilişkilerinin gereklerine uydurulacak bir amaç üzerine yönlendirilmelidir, yeniden düzenlenmelidir.

Bu çözümlerinize «Diplomatın görevi ne olmalıdır sorusundan başlamak gerekecektir. Artık bir İngiliz yazarının dediği gibi, Dee Taylor'un kitabında tarif etttiği diplomat tipinin Türkiye gerçekleriyle bağdaşmadığını görüyoruz. Diplomatın en büyük görevi olan temsil bugüne kadar yanlış anlaşılmıştır veya yanlış uygulanmıştır. Temsil; Türkiye'nin batılı bir Devlet olarak yeni bir yaşam biçimini temsilci bulunan ülkede tanıtmak anlamında alınmalıdır. Resmi görevi de bu ülkedeki Türk vatandaşlarının hak ve hukukunu korumak olmalıdır. Temsil görevi, asıl Türk Devletinin resmi temsilidir.

İşin aslına bakılırsa Türk diplomatının asıl görevi Türkiye'nin uluslararası çıkarlarının diplomatik çaba ile korunmasıdır. Dışişleri Bakanlığının genel örgütlenme şemasına gelince :

Ayrıntılarını burada tartışmak istemiyoruz. Yalnız, bugüne kadar merkezi bir araştırma grubu kurulamamıştır. Bu grup devamlı merkezde kalıp dış politikanın çerçevesini çizecek ve genel müdürlüklerle koordinasyon sağlayacak bir örgüt olmalıdır. Ayrıca daireler birbirine benzer yapısal özellik gösteren devlet gruplarına bölgelerde görülen işlere göre, niteliklerine göre, yeniden düzenlenmelidir. Bu devletlerin ekonomik, kültür ve bilumum işlevlerini aynı daire içinde görülmelidir.

Saygıdeğer üyeler;

Zamanınızı fazla işgal etmemek için sözlerime burada son veriyorum .Sayın Başkana teşekkürlerimi arz edip, sizlere saygılar sunuyorum. 1982 yılı Bütçesinin Dışişleri Bakanlığımıza hayırlı, uğurlu olmasını diliyor, Sayın Bakana ve onun şahsında değerli Dışişleri mensuplarına saygılar sunuyorum.

Teşekkür ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ediyorum Sayın Tuğ.

Sayın Cebeci, buyurun efendim.

ABDULBAKİ CEBECİ — Sayın Başkan, Danışma Meclisinin saygın üyeleri, Sayın Dışişleri Bakanı ve Bakanlığın seçkin görevlileri;

Dışişleri Bakanlığının 1982 Mali Yılı Bütçesi üzerindeki değerlendirmelerimi, teşkilat ve çalışmalarına ilişkin görüş ve önerilerimi ve dış ilişkilerimizin dünya genel durumu içinde memleketimizi birinci derecede ilgilendiren, önem ve incelik taşıyan konularını nasıl yorumladığımı açıklamak için söz almış bulunuyorum.

1982 Mali Yılı Genel Bütçesi 10 aylık olmak üzere Bütçe Plan Komisyonu tarafından 1 772 118 009 000 lira olarak bağlanmıştır. Bu tutarın 1981 yılının 12 aylık 1 540 965 037 000 liralık Genel Bütçesiyle karşılaştırmasını yapmak için geçen yıl ile bu yılın birer aylık paylarını karşılaştırmak bizi kısa yoldan bir sonuca götürür.

1981 yılı Genel Bütçesinde bir aylık pay 128 413 753 083 liradır. 1982 Mali Yılı Genel Bütçesinde ise bir aylık pay 177 211 800 900 liradır. Aradaki fark 48 798 047 817 liradır. Bu farka göre 1982 yılı Ge-

nel Bütçesinin bir aylık artış oranı % 38 dolayındadır.

Dışişleri Bakanlığının Genel Bütçedeki bu artış oranına göre Bütçesini değerlendirecek olursak, Bakanlığın 1981 yılı Bütçesi başlangıç rakamlarına göre 7 952 452 000 Türk Lirası olup, bunun bir aylık payı 662 704 333 liradır.

Bakanlığın 1982 Mali Yılı Bütçesi 12 140 155 000 Türk Lirası olup, bunun bir aylık payı da 1 214 015 500 liradır. İki yılın birer aylık payları arasındaki fark 551 311 167 liradır. Bu hale göre Dışişleri Bakanlığının 1982 Mali Yılı Bütçesinin geçen yıla göre aylık artış oranı % 83 dolayındadır ki, bu da Devlet Genel Bütçesinin aylık artış oranının iki katından çoktur.

Ancak, geçen yıl Bütçesinin uygulama sonuçlarına göre 1981 yılı içinde bu Bakanlığa 1 635 825 618 Türk Liralık ek ödenek verilmiştir. Dışişleri Bakanlığının harcamalarının % 75'inin yurt dışında yabancı para ile yapılacağı ve Türk parasının değerindeki sürekli düşüşler nedeniyle, döviz kurlarındaki artışların ve yabancı memleketlerde de var olan enflasyonun karşılanması, yurt dışındaki temsilcilik konutlarımızın ve temsilcilerimizin korunması ve Türkiye'nin dışarıda tanıtılması bakımlarından daha etkin önlemler alınması ihtiyacı gibi nedenlerden ötürü Bütçe Tasarısındaki bu artışın bile Bakanlığın giderlerini karşılamada güçlükle yeterli olabileceği kanısındayım.

Buna karşın 1982 yılında da ek ödenek gereksinimi belirirse, Hükümetin bu isteği öncelikle karşılayacağından kuşkumuz yoktur.

Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Dünya siyasal olayları ve konuları giderek artmakta ve çok hızlı bir seyir göstermektedir. Bunlar hakkında tam ve doğru bilgiler alınmadan, bunlar üzerinde tutarlı yorumlar yapmak olanağı yoktur. Bunları izleme ve değerlendirme konularında Dışişleri Bakanlığımızın gereken titizliği göstereceğine inanmak istiyoruz.

Halen hemen hemen hiç bir kültürel, askeri ve teknik işbirliğimiz ve özellikle ekonomik ve ticari ilişkimiz, dışalım ve satım olanaklarımız bulunmayan, Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kuruluşlarda memleketimiz için her zaman olumsuz olarak kullandıkları oyları, haklı olduğumuz davalarda dahi olumluya çeviremediğimiz, hiç bir siyasal etkinlik sağlayamadığımız bazı ülkelerde büyükelçilik düzeyinde temsilciliklerimiz bulunmaktadır.

Dışişleri meslek personelinin azlığı karşısında, temsilcilik görevine yükselme sırasında bekleyenleri tatmin etmek kanısını veren bu gibi yerlerde temsilcilikler açılmaması, bu işlerin kesin olarak uyulacak bir ölçüte, bir kritere bağlanması gereklidir.

Ayrıca, elçilik ve delegasyonların işlerin önemine göre dengelenmesi de çok önemlidir.

Dış temsilciliklerimize ve temsilcilerimize yapılan saldırılara karşı gerekli güvenlik önlemleri tam olarak alınmalı ve disiplinli olarak sürekli şekilde uygulanmalıdır.

Yabancı elçilikler için Ankara'da uygulandığı gibi, yerli halktan seçilecek güvenilir kişilerle yerli bir güvenlik örgütü (Bekçi örgütü gibi) vücuda getirilmesi, bağımsız binalarda toplu yerleşme, personelin lojman ihtiyacı için toplu konut kiralamak suretiyle yerel güvenlik önlemleri kolaylaştırılmalı ve etkin hale getirilmelidir.

Yapılan saldırılar yüzünden meslek memuru olma sınavlarına katılanların miktarının giderek azaldığı söyleniyor ve basında da bu şekilde haberler yazılıyor. Eğer bu haberler gerçek ise, ciddi önlemler alınması gerekir. Dış görevlerin bugünkü koşullar karşısında bir cephe görevi gibi duyarlık ve tehlikeler taşıdığı dikkate alınarak gençlerimize buna göre telkin ve teşvikte bulunulması kutsal bir sorun olarak önemle ele alınmalıdır.

Dışişleri Bakanlığı Enstitüsündeki çalışmalarda güvenlik konularına ve güvenlik eğitimlerine de yer verilmeli ve merkezdeki görevleri sırasında bütün personelin eğitimleri geçirilen teorübelere göre her defasında tazelenmelidir.

Bu endişeler içinde çalışan personelin yerel yaşam koşullarını karşılamada güçlüklere ve sıkıntılara uğramamaları için yeterli ölçülerde desteklenmeleri gereğine inanıyorum.

Bugün terörizmin uluslararası bir nitelik kazandığı görülmektedir. Bu nedenle bu olayların vuku bulduğu ülkelerde görevli personelimizin uğradıkları saldırılara dayanarak, o ülkenin işbirliğini elde etmek, Dışişleri Bakanlığımızın sürekli olarak izlemesi gereken bir politikası olmalıdır.

Afganistan ve Polonya olayları sosyalizmi komünizme dönüştürme yolunda uygulanan yeni ve değişik siyaset stratejileridir. Bu olayları dikkatli ve sürekli olarak izlemek ve doğru değerlendirerek çok uyanık ve her zaman hazırlıklı bulunmak zorundayız. Bu konularda ittifak ilişkilerimizden ve işbirliği ola-

naklarından en büyük ölçüde yararlanmak için aktif davranmak gereğine inanıyoruz.

Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Polonya olayları Ortadoğu üzerinde giderek yoğunlaşan tehditleri azaltmamış, tersine ağırlaştırmıştır. Bu nedenle müttefiklerimizin Arap - İsrail sorunu üzerinde gösterdikleri duyarlılığı ve etkinliği, Irak - İran savaşı üzerinde de göstermelerini sağlamak Hükümetimize düşen önemli bir görevdir. Arap Birliği Genel Sekreteri Chadli Klibi Beyrut'da düzenlediği basın toplantısında, Irak ile İran arasında 16 aydan beri devam eden savaşı sona erdirmek amacı ile Türkiye'nin iki ülke arasında arabuluculuk yapmasını önermiştir. Ülkemizi ziyaret eden İran Sanayi Bakanı Haşimi ise verdiği demeçte, Türkiye'nin iki ülke arasında yapacağı böyle bir arabuluculuğu olumlu karşılayacaklarını bildirmiştir. Bu demeçler, bizi bu göreve davet edici gelişmeler olarak değerlendirilebilir.

Türkiye için ileri sürülen arabuluculuk görevi, bu ülkelerle olan siyasal ilişkilerimizin tarihsel sürecine uyduğu gibi, ulusal güvenliğimiz ve bütünlüğümüz bakımından da büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle Dışişleri Bakanlığımızı konu üzerinde aktif davranışlarda görmek isteriz.

Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Türk - Yunan ilişkileri ve Kıbrıs sorunu üzerindeki gelişmeler yeni Yunan Hükümetince gergin bir ortama sürüklenmektedir ve Yunan Hükümetince güdülen amacın dış politika ve ittifak ilişkilerinden ziyade, iç politikaya dönük olduğunu ve dünya kamuoyunu bu konular üzerine çekerek Türkiye'ye karşı bir baskı yaratılmak istenildiğini sanıyoruz. Hemen bütün Yunan Hükümetlerince uygulanan bu politikayı bugünkü Hükümet, seçim kazancının çoşkunluğu içinde daha belirgin şekilde ve Kıbrıs'a yaptığı takviyeler ve Rogers Planını tanımamakla âdeta saldırgan bir davranış içinde uygulamaktadır.

Bu konuda Türk ve Yunan kamuoyları ile müttefiklerimizi sürekli olarak aydınlatmakta, Hükümetimiz kadar basınımıza da ciddi ve önemli görevler düşmektedir.

Bu gergin ortam içinde Kıbrıs Türk Federe Devletinde günün koşullarına cevap verecek çabuklukta bir Hükümetin uzun zamandan beri kurulamaması esef vericidir.

Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Ege üzerindeki sorunlar yaklaşmakta olan Deniz Hukuku Konferansının önemini giderek artırmakta, Dışişleri Bakanlığımızı bu öneme yaraşır bir hazırlıkta ve dünya kamuoyu ile özellikle Konferansa katılacak etkili ülkeler katında aydınlatıcı ve haklılığımıza inandırıcı etkinlikte görmek isteriz.

Yabancı ülkeler, uluslararası kurumlar ve müttefiklerimizle anlaşmalar yaptığımız ülkelerle olan ilişkilerimiz ve bunların konuları gittikçe artmakta ve sıkılaşmaktadır. Bunların üstesinden gelebilmek için ilişkilerimizin güdümünde yeni düzenlemeler yaparak Dışişleri Bakanlığımızı yalnızlıktan kurtarmak, Dışişleri Bakanlığı ve teşkilatını hızla takviye etmek gerekmektedir.

Örneğin; ekonomik ve mali ilişkilerimizin ağırlıklı olduğu Avrupa Ekonomik Topluluğu, Uluslararası Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Teşkilatı çalışmalarında, Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası ile ilişkilerde Dışişleri Bakanının koordinatörlüğü altında bir Devlet Bakanını görevlendirmek suretiyle Bakanlığın takviyesi ve mevcut meslek personelinin değerli uzman personel katkısı ile hizmete yeterli hale getirilmesini önermek isterim.

Sözlerimi bitirirken, terörist saldırılar sonucu yaşamlarını yitirmiş olan Dışişleri Bakanlığımızın seçkin ve yiğit evlatlarını minnet ve saygı ile anıyorum.

1982 Mali Yılı Bütçesinin memleketimize ve Dışişleri Bakanlığı Teşkilatına hayırlı ve uğurlu olmasını diler, hepinize saygılarımı sunarım. (Alkışlar.)

BAŞKAN — Teşekkür ediyorum Sayın Cebeci.

Sayın Şengün, buyurun efendim.

İSMAİL ŞENGÜN — Sayın Başkan, Yüce Meclisin değerli üyeleri, Sayın Dışişleri Bakanı ve Bakanlığın seçkin mensupları;

Önce yakın geçmişten bazı olaylara değineceğim. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, 1975 ortalarında aldığı bir kararla eskiden uygulayıp sonradan terkettiği bir sistemi yeniden yürütmeye koydu. Kısa adı «DÇM» olan bu sistem, yabancıların Türk bankalarına döviz yatırabilmesini ve yabancıların dışa göre Türkiye'de çok yüksek olan faizden yararlanmasını öngörüyordu.

Türkiye'nin sağladığı nema o kadar cazipti ki, 1976 yılında ülkeye 1,5 milyar dolar gibi büyük bir döviz akımı olmuş ve toplam DÇM 2 milyara ulaşmıştı. Ne var ki, bu döviz mevduatının çoğu kısa vadeli idi. Ülke ekonomisinin ve ödemeler dengesinin belirli bir açık vermesi veya sarsılması halinde derhal geri çekilebilirdi.

Nitekim, 1977 başında altın ve döviz rezervlerimizin sadece 1 milyar dolardan ibaret olduğu ortaya çıkınca, bir çoğu kısa vadeli 2 milyarlık yabancı mevduat geri dönmeye, yurt dışına kaçmaya başladı.

Bir paniği önlemek, rezerv durumunu güçlendirmek ve mali destek bulmak için yurt dışında yapılan temaslarda Türk Heyetine, Türk ekonomisinin bu zayıf döneminde bazı ilginç görüş ve öneriler iletildi. Bu yabancı görüşlerden birisi şu idi :

«Siz Türkler, 1963 - 1976 yılları arasında ortalama % 7 gibi, OECD'de Japonya'nın dışında hiçbir ülkenin ulaşamadığı bir yüksek hızla kalkınmanızı devamlı kıldığınızı ifade etmektesiniz. Ancak unutmamanız gerekir ki, hiçbir ülke diğerinin hızla gelişmesini çekemez. Hele gelişen ülke diğerlerinden yardım da almak suretiyle kalkınmasını gerçekleştiriyorsa, o ülkeye kredi verenler daha da tedirgin olurlar. Bu nedenle artık sizin bir süre olduğunuz yerde saymanız ve sadece kendi kaynaklarınızla yetinmeniz beklenir.»

Bir uluslararası bankacının önerisi de şu idi :

«Türkiye'ye belki biraz kredi açabiliriz; ancak, siz önce şu Kıbrıs işini hele bir çözüme kavuşturun.»

Sayın üyeler;

İşte, ekonomi ve dış politikanın yakın ilişkisini ortaya koyan çok yakın tarihimizden iki örnek...

Günümüze geliyorum :

Avrupa'nın da yer aldığı sanayi ülkeleri ihracatının 1980'de % 17 arttığını Maliye Bakanımızdan işittik. Geçen yıl, 1981 için ise bu oranın daha da düşeceği tahmin edilmekte. Buna karşı Türkiye'nin ihracat hızı biliyorsunuz % 60 civarında. Sanayi ülkeleri ortalamasının yaklaşık dört misli ve Türkiye geçen yıl 1,7 milyar dolar fazla ihracat geliri kazanırken, bunun 1 milyar dolarını Irak, Libya, İran, Suudi Arabistan ve Suriye gibi İslam - Arap ülkelerine yaptığı ihracattan elde etti ve büyük bir ihtimal ile de Avrupa'nın İslam - Arap ülkelerindeki pazarından bir pay kopararak bu sonucu elde etti.

Şimdi soruyorum :

Böyle bir durum ortada iken ve Türkiye'nin ihracatı hızla gelişirken, Ortak Pazar bizimle 1980 Haziranında imzaladığı ve fakat uygulamasını devamlı ertelediği anlaşmayı yürürlüğe koyar da bize 800 milyon dolarlık bir mali destek kredisini kullandırır mı?..

Türkiye, ekonomik yönden biraz güçlenip, kişi başına ihracat gelirini tarihinde ilk defa 100 dolara çıkarırken, dış dünya buna ilgisiz (nötr) kalabilir mi?..

Bu olayı da gözönünde tutarak, kendilerine hür demokratik rejime geçiş takvimimizi açıklamamıza rağmen, Avrupa Konseyi Danışma Meclisini düşündüren, tedirgin eden olayın sadece ve sadece insan hakları olduğunu söylemek mümkün müdür, safdillik değil midir?..

Sayın üyeler;

1977 yılında bize yıllardan beri «Hızla kalkınıyorsunuz. Ekonomik durumunuz sonucu demokratik rejiminizin tehlikeye girecek olması bizi pek ilgilendirmez. Türkiye'ye artık destek kredi veremeyiz.» diyenler; bugün tamamen zıt bir görüşle «Mali desteğimiz, ancak demokratik rejim içinde olmanızla mümkündür.» demek suretiyle Türkiye Cumhuriyetinin önüne ekonomik, siyasi çeşitli engeller koymaktadırlar.

Her engele rağmen bu kervan elbette yürüyecektir. Refah düzeyimizi yükseltecek ve milli güvenliğimizi teminat altına alacak bir dış ekonomik politika hedefimizdir. Dışta itibar ve saygınlığın, ekonomisi güçlü bir Türkiye ile mümkün olacağını, son 5 yıl bize bir kez daha göstermiştir.

Saygıdeğer üyeler;

Günümüzde dışişleri, dış ekonomik ilişkilerle büyük ölçüde eş anlamlı tutulmaktadır. Bir Japon, bir İsrail büyükelçisinin bulunduğu ülkedeki başarı kıstasında, ekonomik ilişkilerden elde ettiği mesafenin payı önemli sayılmaktadır. Amerika, en tanınmış ve yetenekli işadamlarından seçmektedir büyükelçilerini.

Alman Başbakanı Schmidt son defa Rusya'ya Amerika'nın istediği ekonomik ambargoyu uygulamıyorsa, bunun altında yatan muhtemelen Rusya ile 50 milyar dolarlık doğal gaz anlaşmasıdır. Mitterrand, ideolojik sempatiden değil ve fakat Fransa'nın yüksek çıkarları dolayısıyla Rusya'ya karşı bir önlem düşünmemektedir.

Dışişleri Bakanlığımız bugün gerçekten ağır olan yükünü, mevcut kadrosu ve kısıtlı imkânlarıyla oldukça başarılı yürütmektedir. Diplomatlarımız uluslararası forumlarda temayüz etmekte ve bu husus hasım ülkelerce bile teslim edilmektedir.

Genel olarak dış ilişkilerimiz genişlemiş, uluslararası alandaki işler fazlalaşmış ve yurt dışındaki vatandaş sayısı fevkalade çoğalmıştır. Buna karşılık Bakanlığın meslek memuru ve yardımcı memurları, miktar bakımından genişlememiştir. Bu iki faktör, Bakanlığın görevini gerektirdiği şekilde yerine getirmesini engellemektedir.

Dışişlerimizin başarılı çalışması ve daha üst düzeye erişmesi hepimizin dileğidir. Bu yönden birkaç öneriyi huzurlarınıza getiriyorum :

Dışişlerinde sınav şekli değişmelidir. Lisan barajına ek olarak, artık çoğu ileri ülkelerde uygulanan zeka ve kabiliyet testleri Dışişleri Bakanlığında da gereklidir. Memura, meslek içinde bilgi verecek ve yetiştirecek vasat sağlanmalıdır. Tayin ve terfilerde esas alınan sicil sistemi çok eskimiştir. Zeka ve kabiliyeti yeterli olmasa da hırsızlık ve ahlaksızlığı görülmeyen, derece ilerlemesine hak kazanabilmektedir. Bu alana objektif kıstaslar mutlak surette getirilmelidir.

Yabancı havaalanlarında bakan ve milletvekili karşılamak, ağırlamak, artık yükselme şansı yaratmamalıdır günümüzde. Memurun randımanını sağlayan metotlar geliştirilmelidir. Böylece, her şeyden önce uzaktan da olsa bir denetim imkânı ortaya çıkar. Hizipçilik ve kayırma bu şekilde önlenebilir.

Dışişleri Merkez Teşkilatında gerekli ölçüde bir daimi kadro yoktur. Meslek memuru yurt dışından iki yıl için geldiğinde bunun ilk 6 ayı yerleşme, son 6 ayı hazırlık, okul, tasfiye işleriyle geçmektedir. Bu nedenle, konsolosluk, enformasyon vesaire bazı alanlarda lisan bilen, yetenekli ve de yüksek maaşlı bir uzman kadroya mutlak ihtiyaç vardır.

Sayın üyeler;

Dışişleri memurunun yurt dışı görevi, masa hizmeti yanında, en az onun kadar önemli olarak ülkeyi, içinde bulunduğu ülkeyi iyi tanımak, mahallinde iyi ilişkiler ve çevre kurmak, diğer ülkelerden meslektaşlarını tanımak ve dostluğunu ilerletmek, işadamı, gazeteci ve ilim ve sanat adamlarıyla tanışmak olmalıdır. Türk Dışişlerinde bu pek yapılamamaktadır. Türk, Türkle beraber olmayı tercih etmektedir. Çekingenlik ve içe dönükiük yaygındır. Ayrıca dışa çıkanın tasarruf eğilimi gayet yüksektir. Bu saikle dış alemle temas yerine, o ülkede geniş bir televizyon kültürü edinebilmektedir. Meslek memurluğunun asli görevi olarak bu tip temaslar zorunlu kılınmalı ve bunun için de gerekli imkânların sağlanmasına çalışılmalıdır.

Dış misyonlarda çeşitli bakanlık mensupları arasında iyi bir koordinasyon sağlanmalıdır. Aynı binada çalıştığı halde birbirini tanımayan ve bir «Merhaba»sı olmayan çeşitli Türk temsilcilerinin dışta güçlü bir temsil görevi vermesi beklenemez. Milletlerarası münasebetlerin yürütülmesi ve koordinasyonu hakkında kanunun ruhunda dış ekonomik ilişkilerin ahenk ve işbirliği konusu yer almaktadır. Siyasette vahdet için bu konuda sorumluluk ve yetki alanlarının günün şartlarına uygun tekrar belirlenmesinde yarar görürüm.

Dışişleri teşkilatının iç ve dış ekonomik konularda oryantasyonu kaçınılmazdır. Şurası muhakkak ki, dışişleri teşkilatımız da Türk bürokrasisinin zaaflarıyla maluldür. Ancak, bu güzide topluluktan daha iyisini ve daha mükemmelini mevcut imkânlar içinde de olsa beklemek sanırım hakkımızdır.

Sayın üyeler;

Dış ülkelerdeki vatandaş ve ırkdaşlarımız kendilerine sahip çıkacak, milli çıkarlar doğrultusunda onları yönlendirip mobilize edecek, halkla kaynaşabilecek yapı ve karakterde Türk temsilcilerini iştiyakla beklemektedir.

Hepinize saygılar sunarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ediyorum Sayın Şengün.

Buyurunuz Sayın Uğur.

HİDAYET UĞUR — Sayın Başkan, Danışma Meclisinin değerli üyeleri, Sayın Dışişleri Bakanımız ve Dışişlerinin sayın mensupları;

Bir stratejik esası hatırlatarak sözlerime başlamak istiyorum. Barışta ordu siyaseti, savaşta siyaset orduyu destekler. Tarih boyunca başarılar bu esas uygulanarak kazanılmıştır. 12 Eylül 1980 öncesi dönemde ise bu esas unutularak içişlerimize müdahaleler dahi normal görülebilecek pasif bir politika uygulamasına girilmiş, ticari ve iktisadi ilişkiler faaliyetleri bir politika görünümü almıştır.

Bu pasif politika sonuçlarının incelenmesi, milli çıkarların korunması tedbirleri için yarar sağlar. Noksanlıkları görmemezlikten gelerek durumu idare kolaydır. Ayrıca övmek de hoşa gidebilir. Ancak, sürekli bir iyileşmenin sağlanması ve şimdiye kadar taraflarca yapılan hataların kalıntılarının silinmesi için eleştiriler kıymetlidir. Burada bulunuşumuzun gayesi de budur, görevimizdir. Bu görüş içinde konulara eğilmek istiyorum. Bu bakımdan, ihtilaflar içinde bulunduğumuz Yunanistan'ın politikasına ve NATO ittifakı içindeki ilişkilere değinmek ihtiyacını duydum.

Evvela Yunanistan'ın politikasına göz atarken bir esası hatırlatmakta yarar görürüm. İç hatlar ve dış hatlar manevraları olarak tanımlanan bir askeri strateji vardır. Bugün iç hatlar durumunda bulunan Yunanistan, dış hatlar pozisyonundaki komşularıyla problemlerinde bu stratejiyi siyaset alanında ustalıkla kullanarak başarılı olmaktadır. Bu askeri stratejide esas, en kuvvetli ve önemli düşman üzerinde sonuç alınıncaya kadar diğerlerini zararsız şekilde yerinde tutmaktır. İşte Yunanistan Ege sorunu, adalar, Batı Trakya, Kıbrıs meselesi gibi bir çok önemli ve yalnız Türkiye ile ilgili problemlerini Batının da yardımını sağ-

layarak çözmek gayreti içine girerken, kuzey komşularıyla sınırlar, azınlıklar gibi konularını durdurabilmek tedbirlerinde başarı sağlamaktadır.

Durumun kuzey komşularıyla hiçbir problemi halletmeye elverişli olmaması, diğer taraftan Türkiye'nin NATO içinde pasif ve kayıtsız bağımlı bir politika takip etmesi Yunanistan'ı bu istikamete yöneltmiş ve işini kolaylaştırmıştır. Yunanistan'ın çıkarlarının Batı ittifakı içinde olması gerektiğinden, bu ittifakla irtibatını koparmamaya dikkat eder ve Batının Yunanistan'a ihtiyacından bu maksatla gereği gibi ağırlık koyarak faydalanırken, diğer taraftan NATO'nun askeri kanadından çekilme, Amerikan üslerinin ele alınması, Sovyet gemilerinin bir Yunan limanından faydalandırılması gibi konuları ileri sürme taktiğiyle de kuzey komşularının ihtilafları tazelemesini önlemektedir.

Yunanistan, Türkiye'nin zamanında tedbirler almayarak umursamaz tutumu karşısında anlaşmaları bozarak silahlandırdığı adalar ve Ege sorununda sağladığı başarıyı bugün takındığı katı durumla korumaya devam edebilmektedir. Batı Trakya'da bilinen usullerle Helenleştirme faaliyeti hızla sürdürülmektedir. Kıbrıs'ta Barış Harekâtını başaran Türk Silahlı Kuvvetlerini işgalci gösterme, çekilmelerini sağlama ve eski hale dönme çabaları devam etmektedir. Türkiye'den taviz beklenen ters bir durum yaratılmıştır. Yunanistan Devlet Başkanının Romanya'yı ziyaretinde yayınlanan tebliğde, «Kıbrıs'taki yabancı kuvvetler» deyiminin yer almasını sağlamak ilginçtir.

Diğer taraftan, şimdiden Kıbrıs'a Yunan kuvvetleri ve teçhizatın nakledildiği haberleri de beklenmeyen bir olay değildir. Bugün Ada'da Türk kuvvetleri bulunurken Yunanistan'ın burada silahlı bir galibiyetle sonuç alacağı düşünülemez. Ancak, Ada'da silahla kuvvetlenmesinin gayesi Türkiye üzerinde bir baskı yaratmak, kuvvet çekmesini sağlamak, aynı zamanda ikili müzakereler üzerinde etkili olmaktır. Bu etkiler dışında Ada'nın silahlandırılması, esasen Yunan Başbakanının değişmeyen fikridir. Bütün bu teşebbüs ve başarılarını önleyici etkin tedbirler alınmadıkça durduramayacaklarına da şüphe edilmemelidir.

Sayın Başkan ve değerli üyeler;

Yunanistan'a dış hatlar durumunda bulunan ülkemize gelince; Türkiye'nin Balkan devletleriyle bir ittifak çerçevesine girmesi bugünkü ittifak sistemleri içinde düşünülemez. Ancak, Yunanistan'ın oynadığı rolü etkisiz kılacak tedbirlere başvurması bir zorunluluk halindedir; tedbirler vardır, alınmalıdır.

Kanaatimce Türkiye'nin NATO içinde aktif bir rol oynaması dönemindeyiz. Politikanın belirlenebilmesi için NATO içindeki ilişkilere de göz atmak icabediyor.

Şunu vurgulamak isterim ki, Türkiye müşterek menfaatler ve müsavi haklar çerçevesinde, ittifakın lüzum ve öneminin bilinci içinde olan güvenilir bir müttefiktir. İttifaka bağlantı için takıntı tedbirlere asla lüzum yoktur. Halbuki, müttefiklerimiz ittifakın ilk yıllarından itibaren, Türkiye'nin her an taarruza uğrayabileceği tehdidi inancını, burada ayrıntılarına girmeye lüzum olmayan çeşitli usul ve yollarla yaratma ve aynı zamanda kendilerinin kurtarıcı rolüne de inanç sağlama faaliyetleri ile işe başlamışlardı. 12 Eylül öncesinde de bu durum devam etmiştir.

Belirtmek isterim ki, bu husustaki gayretlerde, kendileri ile iktisadi ilişkiler içinde olan içteki bazı kişi ve firmaların rolü büyüktür. Bunlar da mı güvensizlik içindeydiler, bilinmez?

Ne yazık ki, devletlerarasında basit çıkar düşünceleri ve uygulamalarda takınılan tutum, samimi olanların aleyhine sonuçlanmıştır. Yakın geçmişimizde, «Biz vereceğiz» vaatleriyle ve tazyik ederek fabrikalarımızı kapattırıp kendilerine zorunlu bir bağlılığı sağladıktan sonra, bilinen nedenlerle ambargo uygulaması, ittifak, hatta dostluk çerçevesine değil, normal ilişkilerle bağdaşmayan bir örnektir. Türkiye her an tehdit altında ise, yaratılan durum ittifak içinde nasıl açıklanabilir?

Bu gibi olayların tekrarlanmamasını dilemekteyiz ve şu anda müşterek savunma tedbirleri için çalışmaların başlamasını, samimi iseler, memnuniyetle karşılamaktayız.

Sayın Başkan ve değerli üyeler;

İttifakın gerçek çerçevesinde, samimi ilişkiler içinde, hatta kendimizden ayırt etmeden geçmişte yürütmeye çalıştığımız işlerde ve ikili anlaşmalar çerçevesindeki uygulamalarda, tek taraflı basit düşüncelerle işleri engelleme ve Türkiye'den kendi maksatları için yararlanma isteği örneklerini burada saatlerce anlatmaya olanak yoktur (geçmişteki bu olayları), şimdi gerek de yoktur.

Müşterek gaye için işbirliğinin önemi ise açıktır. Konuların gerçek samimiyet çerçevesinde yürütülmesini diliyoruz. Şunu belirtmeliyim ki, Türkiye'ye karşı her konuda, hatta Doğuya geçen trende neler götürülüp getirildiğine varıncaya kadar ayrıntılı istihbarat, özellikle Kürtler ve Kürdistan konusunda araş-

tırma ve ileriye dönük tedbirlere girişilmesi üzücü olmuştur. 1961 yılında, bir askeri mesele içinde, Sinop - Adana hattı doğusunda kurulduğu düşüncesine dayanan Medya Hükümetine yardım maksadıyla «Helping - hand Tatbikatı» yapanların, bugün artık Türkiye'ye inanma, Türkiye'ye güvenme gereğine inanmış olduklarını umarız. Dostluk gösteriyoruz, dostluk görmek isteriz.

Birkaç Ermeni teröristin diplomatlarımıza karşı giriştikleri insanlık dışı saldırılarını haklıymışlar gibi gösterebilen ve bunları koruyucu tutum içine girenlerin, ittifakın gaye ve gereği değil, dostluktan bile ayrıldıkları söylenemez mi? Hatta kendileriyle en yakın ilişki içinde olan Dışişleri Bakanlığımız mensubu meslekdaşlarının, bu kardeşlerine yapılan saldırı karşısında, bizzat kendi aralarındaki yakın dostluğun zedeleneceğini nasıl hiçe sayabiliyorlar? Daha birkaç gün evvel Norveç'in tutumu ittifaka sığar mı?

Müttefiklerimizin ve Avrupa Konseyinin, 12 Eylül 1980 sonrasında herkesin bildiği şekilde devam eden ve egemenliği zedeleyecek boyutlara varan içişlerimize karışma faaliyetleri, iç ve dış baskıları dostluk değil, normal sınırları bile çoktan aşmıştır. Kaldı ki, tavsiyelerine dahi lüzum yoktur.

Daha geçen gün memleketimizi ziyaret eden Avrupa Konseyi Heyeti Başkanının, ilan edilen demokrasiyi kuruş programımız hakkında yersiz bir kuşku içinde, başka devlet mensuplarına değil, bizzat Devlet Başkanımızın emirlerindeki bazı görevlilerimize, «Devlet Başkanınız bu program üzerindeki sözlerinde samimi midir?» gibi bir soruyu yöneltmesi hangi kurala uyar? Kendi devlet başkanlarının samimi olmayan beyanlar yaptıklarını biz zannetmiyoruz. Kaldı ki, her halinin yakınen tanınmış olması gereken Devlet Başkanımız hakkında kuşkuyla yöneltilen bu soru küstahlık olmaz mı?

Diğer taraftan, ne yazık ki, bu kuşkuyu üzüntü beyan olunarak, soru reddedileceği yerde, pasif savunma alışkanlığı içinde inandırıcılık gayreti içine girilmiştir.

12 Eylülden sonra Avrupa Konseyi, zamanla içişlerimiz üzerinde baskılarını artırırken, Amerikan basınında, «Türkiye'nin Avrupa Konseyi ile arası açılmaktadır; fakat Amerika, Avrupa Konseyinin yaratacağı boşluğu dolduramaz.» şeklinde özetlenebilecek neşriyatı ilginçtir. Amerika, Avrupa Konseyini desteklerken, bu neşriyatla da Türkiye'nin Avrupa Konseyine teslim olması üzerinde baskı yapıyor.

Akla gelen soru şudur : Türkiye bu müdahalelere neden hedef olmaktadır? Batı demokrasisine ters düşen ne yapıyor, hangi yoldadır? Bunu lütfen, kendilerinin cevaplandırmalarını dileriz.

Geçenlerde NATO Başkumandanı, bir dergiye verdiği demeçte, Türk Ordusunun kırılmaz ceviz olduğu ve elinde hangi silah olursa olsun, onunla sonuna kadar savaşacağını, söylüyor. Müttefikler için yeterli olan gerçekte yalnız bu mudur?

Sayın Başkan ve değerli üyeler;

Açıklamaya çalıştığımız durumlar karşısında, maalesef yukarıda değindiğimiz Ordu - politika ilişkisi hakkındaki stratejiyi bilmezlik görünümü içinde olan politikacılar, bu cevizden faydalanmazlarsa, elbette ki, gereği gibi kuvvetli konuşamazlar. Politika her zaman lokum gibi olursa eriyebilir.

Atatürk'ün, «Yurtta sulh, cihanda sulh» sözünün, dış siyasette durumu idare anlamına gelmeyeceği açıktır. Hatta Kıbrıs'ta olduğu gibi, silah kullanması lüzumu da bazen sulhün korunma ve kurulmasında gerekli olabilir. Sulhün korunmasında, barışta kuvvetli bir orduya sahip devletlerin, gereğinde aktif politikalarının pasif deneylerden çok daha yararlı olduğu gözler önündedir.

Türkiye'nin NATO ittifakında bulunmasının, kendisi için yararları açıktır. Ancak, konunun ayrıntılarına girmeden kesinlikle ifade edebilirim ki, bunda ittifaka dahil ülkelerin yararlarının daha çok fazla olduğunda asla şüphe yoktur. Bundan gereği gibi faydalanmak esas olmalıdır. Gerçekte bu yarar, bütün ittifak için faydalar sağlar. Daha aktif bir politika ve haklılık içinde gereği kadar ağırlığın konmasında, yukarıda değindiğimiz ve onların yarattığı fikir içinde, «Bizi bırakırlar» gibi bir zihniyete de yer verilmemelidir. Gönülsüz iseler ve hiç çıkarları yoksa, esasen bırakıp bırakmamak konusu kalmaz. Avrupa Konseyinden çıkarabilirler; ama Avrupa'dan, Avrupa'nın da inandığı demokratik sistemden çıkaramazlar ve bu tazyikin etkisizliğini görerek birkaç gün sonra tekrar davet ederler. Etmezlerse, 45 milyon Türkiye mahvolmaz ve Rahmetli İnönü'nün dedikleri gibi, «Kendi yerini bulur.»

Korkuya, endişeye veya en küçük bir tereddüde gerek yoktur. Bu millet her şeyi yapmak kudretindedir, boyun eğerek yaşayamaz. Nedense içişlerimize karışma âdetlerinden vazgeçilemiyor.

Müttefiklerimiz geçmişte kendi basit yükümlülüklerini yapmamak için bahaneler yaratmak ve sırasında çok önemliymiş gibi yardımın kesileceği tehdidine

başvurmak yolunu tutarlarken, artık başkalarının milli çıkarlarını kendi basit çıkarları karşısında hiçe sayma alışkanlıklarından vazgeçmeleri önem taşır. Lütfen bıraksınlar da gerçek demokrasiyi Türkiye'de tekrar kuralım.

Türkiye, ittifak ve dostluklarına tarih boyunca, hatta kendisi için zararlı durumlar içinde dahi samimi olarak bağlı kalmıştır ve kalacağında kimsenin şüphesi olmaması gerekir. Ancak, başkalarının çıkarları için kullanılmayı ve milli menfaatlerinden vazgeçmeyi sevmez. Birkaç kuruş kredi için fedakârlık da bu memleketin vasfıyla bağdaşmaz. Sayın Devlet Başkanının bu konuda iç ve dış baskıları kınayan sözleri üzerinde hassasiyetle durulmalıdır.

İttifakın ve dostlukların selameti ve geleceği için müttefiklerimizin ve dostlarımızın münferit basit çıkarlar yerine, topluluk çıkarlarına önem vermelerini dileriz. Topluluk çıkarlarının, onu oluşturanlardan her birinin fedakârlık yapmasının prensip olduğunu ve yalnız başkasından beklenilmemesini de hatırlatırız. Kader birliği yaptıklarımızla eşit ve hakkaniyete dayanan fedakârlıklara da tarihte olduğu gibi bugün de hazırız.

Atatürk zamanında 13 - 15 milyonluk fakir bir Türkiye'nin saygınlık kazanmış dış politikası açıktır. Mudanya Mütarekesinden başlayarak en kuvvetli galip devletlere karşı isteklerin kesinlikle savunulduğu, Boğazlar meselesi ve Hatay'ın ilhakı gibi konularda kararlı tutumlar bilinirken, bugün 45 milyonluk Türkiye'yi dünyada ihmal edebilecek hiçbir devlet mevcut değildir; hiçbir baskı etkili olamayacağı gibi; milli çıkarlarımızın savunma ve sonuçlandırılmasında bizzat baskı yapacak güce sahibiz. Bu olanağı iyi değerlendirme ve kullanma yeteneğine de sahibiz. Bugün başkalarının raporları ve telkinleri dışında durumları bütün ayrıntılarıyla gerçekçi olarak inceleme ve değerlendirmeye muktedir kadrolara da sahibiz.

Başarılı sonuçlar alınacağı umuduyla saygılar sunarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ediyorum Sayın Uğur.

Sayın Tan, buyurun efendim.

TURGUT TAN — Sayın Başkan, Danışma Meclisinin değerli üyeleri, Sayın Bakan ve Dışişleri Bakanlığının seçkin temsilcileri;

Benden önce konuşan sayın üyeler Türk dış politikasının çeşitli yönlerine ilişkin değerli görüşlerini burada ifade etmek olanağını buldular. Söylenmiş sözleri tekrarlamaktan mümkün olduğu kadar kaçınarak daha somut bazı konulara ve özellikle Türkiye'nin Avrupa ile ilişkilerine değinmek istiyorum. Zira, geçirmekte olduğumuz dönem, Türkiye'nin Avrupa ile ilişkilerinde geleceğe yönelik bazı endişeleri yaratmaktadır, en azından bende yaratmaktadır.

Bu Batı ile olan sorunlar, sadece Türkiye'nin 12 Eylül'den sonra geçirmekte olduğu geçiş döneminin özelliklerinden kaynaklanan sorunlar değildir, daha başka sorunlar da bulunmaktadır ve bu nedenle uzun vadeli olacağa benzemektedir.

İlginç olan rastlantı, Dışişleri Bakanlığı Bütçesini görüştüğümüz bugün, Avrupa'nın da Türkiye'yi tartışmakta olmasıdır. Avrupa Konseyi Danışma Meclisi tartışıyor, eğer yanlış hatırlamıyorsam AET Bakanlar Kurulu gayri resmi olarak tartışıyor.

Türkiye'nin Batı Avrupa ile olan ilişkilerinde bir bunalım geçirdiği Sayın Dışişleri Bakanının çok yakın bir tarihte bir yabancı gazeteye vermiş olduğu demeçten de anlaşılmaktadır. Batı Avrupa ile işbirliğini temsil eden üç kuruluş; NATO, Avrupa Konseyi ve Avrupa Ekonomik Topluluğu ile olan ilişkilerin bazı problemler taşıdığını, izin verirseniz Sayın Bakanımızın bir yabancı gazeteye vermiş olduğu demeçten bir iki noktayı almak suretiyle ifade edeyim.

AET ile olan ilişkilerde Sayın Bakanımız; «Evet, bazı ülkeler Türkiye ve AET arasındaki işbirliğine karşı çıkıyorlar.» demektedir. Yunanistan dışında bu ülkelerin hangileri olduğunu Sayın Bakanımız belki açıklayacaklardır.

Keza, yine AET ile ilişkilerde 600 milyon hesap birimlik yardımla ilişkili olarak; «Biz siyasal koşullara bağlı ekonomik yardım istemiyoruz.» demek suretiyle bazı dış yardımların ve özellikle söz konusu olan yardımın belirli siyasi koşullara bağlandığı, bir çeşit siyasi baskı aracı olarak kullanıldığını ifade etmektedirler.

NATO ile ilişkiler konusunda yine aynı demecinde Sayın Bakanımız; «NATO'nun, kendisine dahil ülkelerin birbirlerini destekleyip, karşılıklı anlayışla işbirliği yaptığı bir organizasyon olmasına rağmen; ama Türkiye söz konusu olduğunda bu fonksiyonun unutulmuş olduğunu görmekten çok üzgünüz.» demektedir.

Nihayet Avrpa Konseyi konusunda Avrupa Konseyinden çıkarılmaya ilişkin olarak da; «Kişisel olarak çıkarılma probleminin varlığına inanmıyorum.» demektedir.

Demek ki, Batı Avrupa ile bizim yakınlaşmamızı ve birliğimizi ifade eden üç uluslararası kuruluş açısından belirli sorunların bulunduğu ve bu sorunların pek kısa vadeli olmadığı da anlaşılmaktadır.

Türkiye'nin Avrupa Ekonomik Topluluğu ile yaptığı ortaklık anlaşmasının başlangıç bölümünde şöyle denilmektedir : «Türk halkı ile Avrupa Ekonomik Topluluğu içinde bir araya gelmiş halklar arasında gittikçe daha sıkı bağlar kurmaya azimli olarak...» Başlangıçtaki bu temenninin zaman içerisinde gerçekleşmediğini ve gerçekleşmemesi yönünde de ciddi kaygılar bulunduğunu gösterir gelişmeler dikkat çekmektedir. «Bu azim acaba kırılmış mıdır?» diye insan kendi kendine sormadan edemiyor. Bunun örneklerini somut olarak biraz sonra özellikle AET üyesi ülkelerin Türkiye'ye uygulamış oldukları vize ve Türk işçileri konusunda son olarak almış olduğu kararlar konusunda değinmek istiyorum.

Türkiye'nin AET politikası bugüne kadar ne olmuştur?.. Bugüne kadar Türkiye'de ciddi ve tutarlı bir AET politikası izlendiğini söylemek mümkün değildir. Bunda belki kısmen yetkili olan çeşitli kuruluşlar bulunmasından kaynaklanan sorunlar da olmuştur; ama genellikle bu politika Dışişleri Bakanlığının şemsiyesi altında yürütülmüştür; başka kuruluşlar da yetkili olsa bile.

Türkiye, AET ile ilişkilerini temelde tartışmamıştır. Türkiye'deki AET tartışmaları tümüyle siyasal tartışmalar olmuştur. Girme ve girmeme yönündeki siyasal tartışmalar yoğunluk kazanmıştır, işin aslına inen başka boyutları gözden kaçırılmıştır.

1980 yılından bu yana Türkiye'nin AET'ye üye olma yolunda çaba gösterdiği, üyeliği isteyeceği kesin olarak ifade edilmiştir; gerek 12 Eylül'den önceki hükümetler tarafından 1980 yılında, gerekse 12 Eylül'den bu yana. Dışişleri Bakanımızın ve Başbakanımızın son verdiği demeçler de bunu göstermiştir.

Böyle bir değerlendirmenin yapılabilmesi için, Türkiye'nin ortaklık anlaşmasını imzaladığı AET'yle 1963 yılından bu yana, bu ortaklık kendisine ne kazandırmıştır, binaenaleyh, ilerde söz konusu olacak üyeliğin kendine kazandıracakları nelerdir; bunların bir değerlendirmesini yapmak gerekmektedir.

Türkiye'nin 1963'ten bu yana ortaklık ilişkilerinin başlangıçta tasavvur edilen kadar yararlı olduğunu söylemek mümkün değildir. Bunları ayrıntıya girmemek için bir iki noktada toparlamak istiyorum.

Bir kere sanayi ürünlerimize tanınan ayrıcalıklar üçüncü ülkelere de tanınmıştır. Çeşitli AET üyesi ülkelerin yaptıkları anlaşmalarla bu ayrıcalıklar Türkiye açısından önemini kaybetmiştir.

Tarım ürünlerinde Türkiye'ye tanınan tercihli rejim, yine üçüncü ülkelere verilen ödünlerle önemini kaybetmiştir, yitirmiştir.

Nihayet, Türkiye açısından hayati bir sorun olarak görünen, «emeğin serbest dolaşımı» denilen; yani Türk işçilerinin serbest dolaşımı konusu ise ciddi bir sorun olarak devam etmektedir. 1976 ile 1986 yılları arasında kademeli olarak on yıllık dönemde gerçekleşecek işçilerin serbest dolaşımı konusu, işsiz sayısı 8 milyona varan AET üyesi ülkeler açısından engellenmeye çalışılmıştır. Nitekim, son olarak özellikle Almanya'nın almış olduğu karar bunun açık belirtisidir; yani 1976 ile 1986 arasında kademeli olarak işçilerin serbest dolaşımı değil, belki kademeli olarak tersine dolaşmaması sistemi âdeta getirilmeye çalışılmaktadır.

Sadece örnek olarak diğer avantajlar bakımından şunu vermek istiyorum : Türkiye 1963'te imzaladığı ortaklık rejimi içerisinde, Avrupa Ekonomik Topluluğuna olan ihracatını ancak dört kat artırabilirken, ortaklık statüsü bulunmayan İspanya 12 kat, Portekiz 9 kat, Yunanistan ise 15 kat artırabilmiştir. Demek ki, bize ekonomimizi ileride muhtemel bir üyelik açısından güçlendirmeye yönelik, ihracatımızı artırarak, ekonomik gelişmemizi sağlayarak bu üyelik koşullarını hazırlama olanağı bu şekilde zayıflamıştır, hatta kalmamıştır diyebiliriz.

Yine somut bir sorun olarak AET-Türkiye Ortaklık Anlaşmasının giriş bölümünde değindiğim, temenni çerçevesinde düşündüğümüz zaman, Avrupa ülkelerinin aldığı vize uygulaması gerçekten Türkiye açısından üzücü bir karar olmuştur. Oysa, 1970 yılında imzaladığımız Katma Protokolde aynen şöyle denilmektedir : «Akit taraflar, yerleşme hakkı ve hizmetlerin serbest edimine yeni kayıtlamalar koymaktan kaçınırlar.» Yani 1970 yılındaki kayıtlamalardan öteye kayıtlama koymaktan kaçınırlar. Aynı şekilde Avrupa Konseyi çerçevesinde yapılan 1957'deki bir Sözleşmede de, «Üç ayı aşmamak şartıyla Avrupa ülkelerindeki ikamet için vize yükümlülüğü kaldırılmıştır.» denmektedir.

Bütün bu kayıtlamalara, bütün bu hükümlere rağmen Türkiye'ye bu karar uygulanabilmiştir ve uygulanmaya da devam etmektedir.

Aynı şekilde, Türk işçileri açısından özellikle Almanya'nın almış olduğu karar, Türkiye açısından gerçekten düşündürücü olmak zorundadır. Bu, çok genel anlamında ailelerin parçalanmasına varan bir uygulama olacaktır. Çocuğunu ancak belirli koşullarda getirebilen; çok iyi Almanca öğrenmek, Almanya'da hayata uyum sağlamak gibi takdiri ve değerlendirilmesi son derece sübjektif ve Alman makamlarının tabii ki

takdirine bağlı olan birtakım kriterlere bağlanmak suretiyle işçi ailelerinin parçalanması yoluna gidilmektedir. Oysa, Alman Anayasasında aile ve evlilik birliğini sağlayan kurallar vardır.

Size burada bir parantez açıp bir örnek vermek isterim : 1972 yılında Münih Olimpiyatları sırasında İsrail sporcularına karşı yapılan baskından sonra Almanya aldığı güvenlik tedbirleri çerçevesi içerisinde iki Arap öğrenciyi Almanya'dan sınır dışı etme kararı almıştı ve Almanya'da bizim hukuk sisteminden farklı olarak, dava açılması, alınmış olan idari kararın yürütmesini durdurmaktadır; ancak istisnai hallerde, acil bir durumu varsa idare, «Bu kararın yürütmesi dava açılsa da durdurulmaz» diye kayıt koyarak karar alma imkânına sahiptir. İşte bu konuda da öyle karar almıştır Alman makamları, «Bu kararın ivediliği dolayısıyla dava açılmış olsa da yürütmesi durdurulmaz» diye.

Buna karşı sınır dışı edilme kararı alınan kişiler bölge idare mahkemesine «Bu kaydı kaldırın, yürütmeyi durdurma imkânını verin» diye başvurmuşlardır. Bölge idare mahkemesi reddetmiştir; fakat en son merci olarak Federal Anayasa Mahkemesine başvurmuşlardır. Federal Almanya Mahkemesi, temel haklardan tıpkı Almanlar gibi yabancıların da yararlanabileceklerini belirterek ve Alman Anayasasındaki, «Aile ve evlilik birliği» kuralının bir gereği olarak, yürütmenin durdurulması imkânının verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Demek ki, Almanya gerektiği zaman kendi mevzuatındaki hükümleri uygulayabilmektedir.

Burada sanıyorum sorun, bizim bazı sorunları, bize karşı bu kararları uygulayan ülkelerle tartışmamız ve bu tartışmadaki gücümüze bağlı kalmaktadır; yani belirli olaylar karşısındaki harekete geçmemiz, reaksiyonumuz, davranışımız önemli bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır.

Sadece bu konuda değil, başka bazı uluslararası ilişkiler konusunda da Türkiye'nin gereğince enerjik davrandığını söylemek imkânı yoktur. Buna karşılık, son zamanlarda sık örneğini gördüğümüz bazı Batı ülkeleri çok daha enerjik biçimde reaksiyon gösterebilmektedirler ve hatta bazen gösterdikleri nezaket diplomatik üslubun da dışına çıkabilmektedir. Bunun burada örneklerini vermek istemiyorum.

Konuşmamı tamamlamadan önce, son olarak bir iki noktaya da değinmek isterim. O da, Dışişleri Bakanlığının hizmetlerinin görülmesine ve yönetimine ilişkin olacaktır.

Bunlardan biri, demin değindiğim, özellikle Avrupada çalışan işçiler dolayısıyla Türkiye'nin konsolosluk hizmetleri, başka bazı ülkelerde görülmeyen bir biçim ve boyut kazanmıştır. Ayrıca, Türkiye'nin konsolosluk hizmetleri içerisinde de bazı Avrupa ülkelerindeki konsolosluk hizmeti, diğer başka ülkelerdeki konsolosluk hizmetlerine göre özellik taşımaktadır. Bu bakımdan, özellikle Almanya gibi ülkelerdeki konsolosluk hizmetlerinin daha iyi düzenlenmesi, daha rasyonel düzenlenmesi gereği ortaya çıkmaktadır.

Pasaportunu kaybetmiş bir Türk işçisinin konsolosluğumuza başvurması halinde, o kişi hakkındaki bilgiyi konsolosluğumuz kendisi ortaya çıkarmalıdır, Alman makamlarına sormamalıdır. Çünkü, Alman makamlarına sorulduğunda, onlar o kişi hakkında en ufak ayrıntıya varıncaya kadar bilgiyi bizim konsolosluğumuza anında gönderebilmektedirler; ama bunu bizim kendi konsolosluğumuz yürütmek zorundadır. Bunun için ne yapılabilir?.. Bunun için yapılabilecek bir şey, bu tür hizmetlerde en azından belli merkezlerde bilgisayar sisteminin kullanılması: bu tür bilgilerin kompitürle kullanılması, toplanmasıdır. Sanırım konsolosluk hizmetleri Türkiye'ye dışarıda döviz olarak önemli ölçüde gelir sağlamaktadır. En azından bu gelirlerden bir bölümü bu amaçla pekâlâ kullanılabilir.

Diğeri de, bir son nokta, belirli iş yükünün yoğun olmadığı yerlerde (ki, bunların arasında özellikle bazı Doğu Avrupa ülkeleri bulunmaktadır.) Dışişleri personelinin daha rasyonel kullanılması açısından, bu tür merkezlerde sayıca azaltma söz konusu olabilir mi diye düşünüyorum. Olabilir diye kesin bir yargıya varmak istemiyorum. Belki Sayın Bakanımız buradaki açıklamalarında böyle bir olanağın bulunup bulunmadığını bize anlatacaklardır.

Sözlerimi burada bitirir, hepimize saygılar sunarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Tan.

Buyurun Sayın Gözübüyük.

ABDULLAH PULAT GÖZÜBÜYÜK — Muhterem Başkan, değerli arkadaşlar, Sayın Dışişleri Bakanımız ve Dışişleri mensupları;

Bugün bütün dünyada dış siyaset bakımından önemli gelişmeler görülmektedir. Büyük devletler arasında askeri ve iktisadi rekabet ve ayrıca bölgeler üzerinde nüfuz siyasetleri, milletlerarası alanda büyük ve ciddi dengesizlikler yaratmıştır.

Karşılıklı menfaat ve nüfuz siyasetleri çatışan büyük devletler 12 Eylül 1980 harekatından sonra emniyet, huzur, refah bakımlarından ülkemizde beliren müspet gelişmelerden rahatsızlık duyarak, Türkiye'mizi her yoldan ve her suretle baltalamaya başlamışlardır.

Dünyadaki bu siyasi dengesizlik ve bunun yol açtığı sarsıntı döneminde, Dışişlerimizin her zamankinden daha uyanık ve hareketli olmasına zaruret vardır. Özellikle bazı Avrupa devletlerinin ve bazı Avrupalı kuruluşların bir müddetten beri türlü şekillerde milli içişlerimize müdahaleleri karşısında Dışişleri Bakanlığımızın, Devletler Hukuku çerçevesinde çok uyanık ve tam hareketli tutum içinde olmasına kesin zaruret vardır. Bu açıdan bir iki noktaya temasıma müsaadelerinizi arz ederim :

Devletler Hukuku, bilindiği gibi, devletler ve milletlerarası kuruluşlar arasında karşılıklı hak ve menfaatleri düzenleyen kurallar bütünüdür. Her devletin siyasi temsilcisinin atandığı devlette yapacağı görevler, 1961 tarihli Viyana Sözleşmesiyle belirtilmiştir. Bu Sözleşmenin 3'ncü maddesinin 1'nci fıkrasına göre :

«Elçilik Heyetlerinin başlıca görevleri şunlardır :

a. Devletin atandığı devlet ülkesinde temsil etmek.

b. Vatandaşlarının temsilci olduğu ülkedeki menfaatlarını korumak.

c. Görevli olduğu devletin içinde bulunduğu şartlar ve gelişmelere dair bilgi toplayıp, devletine sunmak.

d. Devletiyle yabancı devlet arasında dostane münasebetleri iktisadi, edebi ve ilmi ilişkileri geliştirmek.»

Diplomasi temsilcilerinin özetlenen bu görevleri çerçevesinde Türkiye Cumhuriyeti Devletinin yabancı bazı ülkelerdeki durumuna değinmek zaruri olmuştur.

Bir misal arz edeyim : 5 Aralık 1981 tarihli İsviçre'de yayınlanan günlük Gazete de Lausanne'nın 14'ncü sayfasında özet olarak şöyle denilmektedir; Danimarka Dışişleri Bakanı Kjeld Olesen'e atfen, bir siyasi parti mensubunun hapsedilmesi sebebiyle Danimarka ve öteki Avrupa ülkelerinin Türkiye'ye iktisadi yardımdan sarfınazar edeceklerini Reuter Ajansı bu Dışişleri Bakanlığına atfen yayınlamıştır. Keyfiyet Dışişleri Bakanlığımız tarafından 8 Ocak 1982 tarihinde arz edilmiş ve bilgi istenmiştir. Neden sonra 22 Ocak 1982 tarihinde Sayın Bakan Ak Ajansına verdiği demeçte, «Danimarka Hükümetini uyardığını» bildirmiştir. Bu şüphesiz faydalı bir hareket olmakla beraber asla yeterli değildir. Copenhag Büyükelçiliğimiz yetkililerinin (Orada Büyükelçimiz varsa, yoksa mazlahatgüzar veya herhangi bir kâtibin) görevlerini yapıp yapmadıkları (Çünkü bunu derhal Dışişleri Bakanlığına bildirmesi lazımdı, büyük önem taşıyan bir konudur.); yapmadıkları ortadadır. Nitekim, benim Bakanlığı ikazım üzerine harekete geçildiği anlaşılmaktadır. Daha nice misaller verilebilir, zamanımız dardır, ileride gündem dışı konuşmayla arzını düşünmekteyim.

Görülüyor ki, Dışişleri ve dıştaki diplomasi temsilcilerimizin tutumunda sessizlik ve hatta nefessizlik var. Bu hal Dışişlerimizde hüküm süren eski bir hastalıktır. 12 Eylülden sonra, Dışişleri Bakanlığımızda herhangi bir yenilik ve hareketlilik görülmemiştir. Aksine Bakanlık ve Sayın Bakan daima çekingen, daima sessizlik içinde kalmıştır. Nitekim Avrupalılar, Avrupadaki bazı siyasi teşekküller âdeta Türkiye Devletini denetim altına almak istercesine, Devletin içişlerine müdahaleye kadar çizmeden yukarı çıkar olmuşlardır. Sanki bir milletlerarası ve devlet üstü kuruluşlar gibi tamamen milli konularda sualler sormaya yeltenmişlerdir. «Seçimlere ne zaman gidileceği, Yasama Meclisinin ne zaman göreve başlayacağı, siyasi faaliyetlere ne zaman müsaade edileceği?» gibi sorular sorulabilmiştir.

Bütün bunlar doğrudan doğruya Devletimizin milli içişlerine bir müdahaleden başka bir şey değildir. Bu küstahça ve Devletler Hukukuna tamamen aykırı bu teşebbüsler karşısında Dışişleri Sayın Bakanımız maalesef seyirci kalmıştır. Yaptığı bir iki açıklama ise çok sade, zayıf, hukuki dayanaktan ve gerekçeden maalesef yoksundur. Halbuki, Birleşmiş Milletler Antlaşmasının 2 nci maddesinin 1 nci fıkrasında; «Teşkilat, (Yani Birleşmiş Milletler) bütün üyelerin egemenlik eşitliği üzerine kurulmuştur.» dendikten sonra; aynı Antlaşmanın 1 nci maddesinin 7 nci bendinde; «Devletlerin İçişlerine müdahale edilemez». Yine Antlaşmanın 2 nci maddesinin 4 ncü fıkrasında, «Birleşmiş Milletlerin üye devletleri milletlerarası münasebetlerde, başka herhangi bir devletin siyasi bağımsızlığına ve toprak bütünlüğüne saygı göstermekle mükelleftir.» denilmiştir.

Sayın Dışişleri Bakanımızın Devletler Hukuku ve Birleşmiş Milletler Antlaşması çerçevesinde her defasında bir basın toplantısı tertip ederek, dış siyasi

müdahalelere karşı çıkmamasını anlamak mümkün değildir ve bundan duyulan üzüntü de büyüktür.

Saygılarımla arz ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Gözübüyük.

Değerli üyeler, yazılı sorulara geçmeden önce Birleşime 15 dakika ara veriyorum.

Teşekkür ederim.

Kapanma Saati : 16.10

ÜÇÜNCÜ OTURUM

Açılma Saati : 16.25

BAŞKAN : Başkanvekili Fenni İSLİMYELİ

KÂTİP ÜYELER : Evliya PARLAK, Mehmet PAMAK

BAŞKAN — Sayın üyeler;

44 ncü Birleşimin Üçüncü Oturumunu açıyorum.

Yazılı soruların okunmasına geçiyoruz.

Danışma Meclisi Başkanlığına

Sayın Dışişleri Bakanımızın; aracılığınızla aşağıdaki soruları cevaplandırmasını arz ederim.

1. Suriye'de çok üst seviyede bir devlet adamı; Suriye'nin Sovyetlerle askeri, stratejik bir anlaşma yapacağını bildirmiştir. (Haber TRT'den alınmıştır.)

a) Anlaşma; yapıldı mı, yapılmadı mı?

b) Türkiye'ye etkisi ne olacaktır?

c) Yapılırsa ne gibi bir karşı tedbir düşünülebilir?

2. Bölgemizde tehlikeli denilebilecek gelişmeler ve oluşmalar müşahade edilmektedir.

Yunan Hükümetinin programı ve olumsuz davranışları karşısında; NATO askeri makamlarınca «Rogers Planı» diye anılan, planın sağladığı durumda;

a) Lehimize veya aleyhimize ne gibi bir gelişme olmuştur?

b) Bu şartlar altında bu Planı uygulama imkânı var mıdır?

3. En iyi caydırıcılığı ve güvenliği sağlamanın yolunun bölgede kuvvetli olma olduğunu kabul etmekle beraber; gene bölge güvenliğini sağlamak için, kurulması düşünülen: «Çevik Kuvvetin» oluşumunda anahtar rolü oynayacak ülkelerden birisi olan Türkiye'nin; uzun vadeli milli çıkarları yönünden, bu kuvvete katılmasında,

a) Ne gibi faydalar vardır?

b) Ne gibi mahzurlar doğurur?

Tevfik Fikret ALPASLAN

Danışma Meclisi Başkanlığına

Aşağıdaki sorumuzun Dışişleri Bakanı Sayın İlter Türkmen tarafından cevaplandırılmasına delalet buyurulmasını müsaadelerine arz ederiz.

Muhsin Zekai BAYER Erdoğan BAYIK

Soru :

Dış temsilciliklerimizdeki Türk diplomatları birer birer soysuzca şehit edilirken, dışişlerimizce olayların ahla vahla geçiştirilmesi Türk kamuoyuna büyük üzüntü kaynağı olmaktadır. Diğer devletler gibi köklü tedbirlere başvuruyor muyuz?

Saygılarımızla.

Danışma Meclisi Başkanlığına

Aşağıdaki soruların Sayın Dışişleri Bakanı tarafından cevaplandırılması hususunda gereğini arz ederim.

Saygılarımla.

Hidayet UĞUR

1. Türk işçilerinin yoğun olarak bulunduğu ülkelerdeki konsolosluklar dışında, diğer temsilciliklerimizde bulunan kalabalık diplomatik pasaport sahiplerinden kaç görevli gerçek diplomattır? Bunların dışındaki personel için ne işlem yapılmıştır?

2. Özellikle 12 Eylül 1980 öncesi dönemde ihdas edilmiş olan dış kadro ve görevlerin lüzumluluk ve işlerliği incelenmiş midir? Çeşitli nedenlerle diplomat kisvesi altında veya normal usullerle bu kadro ve görevlere tayin edilmiş olanlar için ne gibi önlemler alınmıştır?

Danışma Meclisi Başkanlığına

Aşağıdaki soruların Sayın Dışişleri Bakanı tarafından cevaplandırılmasını arz ederim.

Ali DİKMEN

1. Bugün Kıbrıs Türk Federe Devletindeki hükümet buhranının sebepleri nelerdir?

Çözüm bulunsa dahi, mevcut Anayasa kurallarına göre, uzun süreli olacağına ve istikrarlı bir hükümet etmenin devamına inanıyor musunuz?

2. Türkiye'nin Kıbrıs'a yapmakta olduğu mali yardım ne kadardır?

Bu yardımlar nerede ve hangi yatırımlarda kullanılmaktadır?

Danışma Meclisi Başkanlığına

Aşağıdaki soruların Dışişleri Bakanı Sayın İlter Türkmen tarafından cevaplandırılmasına ilgilerinizi arz ve rica eder, üstün saygılar sunarım.

Beşir HAMİTOĞULLARI

Soru :

1. Ortadoğu'ya yönelik olarak gazetelere verdiğiniz demeçlerde, Amerika Birleşik Devletlerinin Çevik Kuvvet için «Türkiye'den bir talebi olmadığını» buyurdunuz. Amerikan basınından izlendiği üzere, Çevik Kuvvet için, müttefik hiç bir ülkeden «Birlik tahsisi» tarzında bir katkı veya destek istenmemektedir. Ancak Pentagon'a ve NATO'ya yakınlığı bilinen bir Amerikalı yazarın, (Albert Wohlstetter) bizim basına da yansıyan bir yazısında :

Sovyetlerin İran üzerinden Körfez'e yönelik bir saldırısında, Türkiye'nin Doğusundaki havaalanlarından yararlanacak filoların, Sovyetlerin İran'daki dağlık bölge geçitlerinden geçmek zorunda olan kuvvetlerini oyalamak amacıyla kullanılacağı, bu arada kuvvetin Kuzistan Petrol Bölgesine çıkacağı yazılmaktadır.

Açıklanması gereken noktalar;

Doğudaki havaalanlarının modernizasyonunun bununla ilgisi var mıdır?

Körfez bizim için önemlidir; ama müttefiklerimiz için daha çok önemlidir. Çünkü Türkiye petrolünü daha çok Irak ve Libya'dan sağlamaktadır. Bizim için Kuzey - Batı İran hayati bir önem taşımaktadır. Bu durumda, Kuzey - Batı İran'ın Sovyet işgaline bırakılmasına dünya göz mü yummaktadır?

Körfez, bizden ve hatta Amerika'dan daha çok, Batı Avrupa ve Japonya için daha hayati bir önem taşımaktadır. Adı geçen bu ülkeler Körfez güvenliği için neler yapmaktadırlar, nasıl bir yükümlülük almaktadırlar?

Soru :

2. Suriye ve Mısır gibi ülkelerde, Türk vatandaşlarının taşınır ve taşınmaz alacakları ne kadardır? Bunların geri alınması konusunda ne yapılmaktadır? Suriye'nin geçen yıl, yeniden millileştirdiği Türk vatandaşları toprakları konusunda daha önce somut sonuçlar alınabilecek duruma getirilmiş ve iki ülkenin oluşturduğu komisyonların görüşme aşamasına getirdiği gelişmeye rağmen bu yıl bu işi sıfıra indirgeyen, yeni beyanname vermek prosedürüne, neden göz yumulmuştur? Devletimiz, mağdur edilen vatandaşlarımızın somut haklarını ne zaman gerçekleştirecektir? Binlerce vatandaşımızın umutla beklediği bu konunun aydınlatılmasını rica ediyorum.

Teşekkürler ederim.

Sayın Başkanlığa

Aşağıdaki sorularımın Sayın Dışişleri Bakanı tarafından cevaplandırılmasını saygılarımla rica ederim.

Bekir TÜNAY

Bilindiği üzere dünyada iki süper devlet, politika alanında açık ya da dolaylı olarak çekişme halindedir.

Bu devletlerden Amerika demokrasi cephesinde. Öteki Sovyet Rusya komünizm cephesinde.

Türkiye demokrasi cephesindedir.

Ancak, Türk hariciyesi, bu iki cephe arasında sanki denge politikası uygulama görünümündedir.

Polonya konusunda Amerika Dışişleri Bakanı, Türkiye ile Polonya'yı eleştirir. Türkiye'nin demokrasi yolundaki gerçek tutumunu ortaya koyar. Polonya'nın komünizme götürülme çabasında olduğunu belirtir.

Türkiye Radyo ve Televizyonu iki görüşü de verir. Yani, Moskova yayınlarını da ağırlıklı olarak verir. Bu hal, ister istemez Türk halkı üzerinde ve dünya kamuoyunda bir denge politikası izlenimini yaratır.

Oysa, TRT Kanununun 18 nci maddesine göre dış politikaya ait yayınlar, Dışişlerince yönlendirilir. Bu görüşle;

1. Dışişleri Bakanlığımız, kendi sorumluluğunda olan bu yönlendirme görevini ne derecede yerine getirmektedir?

2. Devlet politikasının bir denge politikası olacağını sanmıyorum. Eğer böyle değilse, durumu nasıl görmektedirler?

3. Bir yandan Yunanistan'ın çıkışlarını, «Bir müttefike karşı güvenlik teminatı isteminin» doğru

olmayacağı savunuluyor. Öte yandan bir NATO üyesi bulunan Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanının Türkiye lehinde görüşleri, Sovyet görüş ile dengeleniyor. Bu bir çelişki değil midir?

4. Bir kısım Türk vatandaşlarının Suriye'de toprakları var. Bu vatandaşlar bildiğim kadarıyla dördüncü defa toprakları için beyanname doldurmaya zorlanıyor. Bu belgelerin Halep'te teslimi isteniyor.

a) Bu topraklar Suriye Devletince kamulaştırılmış, yıllardır Suriye Devletince oyalama politikası uygulanıyor. Bu durumda daha etkili bir yol takip edilecek midir?

b) Suriye'nin bizdeki topraklarıyla bir takas düşünülemez mi?

Sayın Başkanlığa

Aşağıdaki sualin, Sayın Dışişleri Bakanımızdan sorulmasına müsaadelerinizi istirham ederim.

E. Yıldırım AVCI

Memleketimizi her yerde ve her görevde layıkıyla temsil edebilecek, yetişmiş, yıllarını mesleklerine hasretmiş pek kıymetli Bakanlığınız mensupları dururken, Amerika'daki bir göreve Bakanlığınızla ilgisi olmayan bir şahsın büyükelçi olarak tayini, gerek kamuoyunda ve gerekse basında tasvip görmemiştir.

Yıllardır Türkiye'den uzak kalarak, içinde yaşadığımız şartları bilmesine imkân olmayan Sayın Büyükelçi, bu şerefli görevi fahri olarak mı yapmaktadır? Bizim bilmediğimiz vazgeçilmez vasıfları nelerdir?

Saygılarımla.

Danışma Meclisi Sayın Başkanlığına

Aşağıdaki sorumun Sayın Dışişleri Bakanı tarafından cevaplandırılmasına aracılığınızı arz ederim.

Saygılarımla.

Fikri DEVRİMSEL

Soru :

Suriye ve Mısır'daki Türk vatandaşlarına ait taşınmaz malların Türkiye'deki mirasçılarına verilmesi hususunda basında haberler çıkmaktadır.

Bu hususta bir çalışma var mıdır, hangi aşamadadır?

Danışma Meclisi Sayın Başkanlığına

Aşağıdaki yazılı soruların Sayın Dışişleri Bakanımız tarafından sözlü veya yazılı cevaplandırılması hususunu saygıyla arz ederim.

Mustafa ALPDÜNDAR

1. Avrupa ülkelerinde çalışan vatandaşlarımıza ve aile bireylerine önce sıkı vize uygulaması, daha sonra özellikle Batı Almanya'da, oturma müsaadesi olan eş ve çocukların müsaadeleri iptal edilerek, sınır dışı edildikleri gelen şikâyetler arasındadır. Aileleri bölme, bıktırma ve topyekûn geri gönderme politikası güden bu uygulama, giderek diğer Avrupa ülkelerine de sıçrama istidadı göstermesi karşısında, Sayın Bakanlığınız tarafından ne gibi önlemler alınmış ve ne yapılmıştır.

2. Avrupa'da çalışan vatandaşlarımıza son zamanlarda çok sert muameleler yapılmakta, yerli yersiz tutuklamalara rastlanmaktadır.

Bu olaylar Bakanlığımız yurt dışı temsilcilikleri tarafından izlenmekte midir ....

Kendilerine hukuki yardım yapılmakta mıdır?...

Hangi ülkede, ne miktar tutuklu vatandaşımız vardır?....

Sayın Başkanlığa

Aşağıda belirttiğim sorunun, Sayın Dışişleri Bakanımız tarafından açıklanmasına tavassutunuzu arz ederim.

Saygılarımla.

Ayhan FIRAT

714 sayılı Notam'ın kaldırılması Türkiye'ye ne kazandırmıştır, ne kaybettirmiştir?...

Danışma Meclisi Başkanlığına

Aşağıdaki sorumun Sayın Dışişleri Bakanı tarafından cevaplandırılmasına delâletlerinizi saygı ile arz ederim.

Halil GELENDOST

Mısır'da gayrimenkulleri olanların mallarının tasfiye edileceği zaman zaman Dışişleri Bakanlığımızca ilan edilerek, ilgililerin başvurması istenmiş; fakat bugüne kadar hiçbir sonuç alınamamıştır. Bu defa da, bu kabil malları olanların Bakanlığa başvurması istenmiştir. Mısır Devleti ile, bu malların tasfiye edileceğine dair Devletimiz arasında bir anlaşma var mıdır?....

BAŞKAN — Yazılı sorular bitmiştir.

Buyurunuz Sayın Bakan, söz sizin.

DIŞİŞLERİ BAKANI İLTER TÜRKMEN — Sayın Başkan, Danışma Meclisinin muhterem üyeleri;

Bugün, Bütçesini incelediğimiz Bakanlığımız, fiilen 982 memurun çalıştığı merkez örgütü ve toplam 1124 memurun görevli bulunduğu 126 dış temsilciliğimizden oluşmaktadır.

Dış temsilciliklerimizde görevli memur sayısı hakkında gerçeğe en uygun şekilde bir fikir vermek amacıyla şu hususları belirtmek isterim.

Malumları olduğu üzere, halen Avrupa'da yaşayan 2 milyon vatandaşımızdan 1 milyon 595 bin 486'sı Federal Almanya'da yerleşmiş bulunmaktadır. Bu vatandaşlarımıza konsolosluk hizmetlerini sağlamak üzere anılan ülkede, bugün biri henüz açılış hazırlıkları içinde bulunan 13 başkonsolosluk vardır. Başkonsolosluklarımızda hizmet götürülen her 100 bin vatandaş için ortalama 6 veya 7 memur bulunmaktadır. Bu rakam diğer işçi gönderen ülke konsolosluklarındaki memur sayısından çok düşüktür.

1982 Mali Yılı Bakanlığımız Bütçesi cari, yatırım ve transfer harcamaları şeklinde toplam 17 milyar 246 milyon 652 bin Türk lirası olarak hazırlanmış; ancak, Maliye Bakanlığı ve Devlet Planlama Teşkilatı ile yapılan müzakereler sonunda, önemli oranda kısılmıştır. Bütçemiz huzurunuza 11 milyar 940 milyon 155 bin Türk lirası olarak sunulmaktadır.

Bütçemizin genel bütçe içerisindeki oranı binde 6,8 olup, Bakanlığımız genel bütçedeki 37 kuruluş arasında ödenek sırasında 16 ncı gelmektedir.

Sayın Cebeci'nin de işaret ettikleri gibi, Bakanlığımız Bütçesine konan ödeneklerin incelenmesinde şu hususların daima gözönünde bulundurulması büyük önem ve zaruret arz etmektedir :

Bakanlığımız, bütçesinde yer alan harcamaların % 75'ini yabancı para ile yapmak durumunda olan bir kuruluştur. Bu nedenle Bakanlığımız giderleri yönünden, kur değişikliklerinden en fazla etkilenen kuruluşlar arasında yer almaktadır.

Genel olarak bütün ülkelerde devamlı olarak artan pahalılık her türlü bütçe tahminini yanıltacak ölçüye varmıştır. Bu durumda içte ve dışta maliyeti giderek yükselen her çeşit mal ve hizmet alımları, bütçe ödeneklerini mali yılın sonuna ulaşmadan tüketmektedir.

Ayrıca şu noktaların vurgulanmasında da yarar ve zorunluluk vardır.

11 940 155 000 Türk liralık Bütçemizin 6 633 600 000 Türk liralık kısmı, cari harcamaları karşılayacaktır. Ancak, cari harcamaların ağırlığını, 4 789 900 000 Türk lirası ile personel giderleri teşkil etmektedir. Bu miktar düşüldüğü takdirde, Bakanlığımızın Merkez Teşkilatına ilaveten 211 bina işgal eden 126 dış temsilcilikleri için diğer hizmet alımları, tüketim malı ve malzeme alımları ile demirbaş alımlarını kapsayan cari harcamalarına sadece 1 843 700 000 Türk liralık ödenek kalmaktadır ki, bu da tüm bütçe ödeneğinin ancak % 17'sini oluşturmaktadır. Diğer taraftan, Devletimizin yabancı kuruluşlara karşı yüklenmiş bulunduğu mali taahhütler ile, diğer kamu kuruluşlarına ait bazı devlet giderleri Dışişleri Bakanlığı Bütçesinden karşılanmaktadır.

Bu tür giderler için 1982 Mali Yılı Bütçemize toplam 3 438 555 000 Türk liralık ödenek konulmuştur. Bu giderlerin, bütçemizin % 25'ini teşkil ettiği ve bu giderler ayrı hesaplandığı zaman Bakanlığımız Bütçesinin gerçekte 8 501 600 000 Türk lirasına baliğ olduğu ortaya çıkmaktadır.

Yukarıda da değinildiği gibi, Bakanlığımız Bütçesini etkileyen başlıca faktör, harcamaların büyük bir kısmının yabancı para ile yapılması mecburiyetidir. 1982 Mali Yılı Bütçemizde yabancı para ile yapılacak harcamalar toplam 9 368 746 000 Türk lirasına baliğ olmaktadır. Bu noktadan hareketle iki hususun belirtilmesinde yarar vardır.

1. Kur değişikliklerinin sebep olduğu kayıplar, zamanında ve aynı ölçüde telafi edilemediğinden, planlanmış mal ve hizmet alımları aksamaktadır.

2. Türk lirasındaki değer kayıpları, % 75 oranında yabancı para ile ödeme yapan Bakanlığımız Bütçesindeki rakamların kabarmasına yol açmakta ve bu nedenle ödeneklerimizde geçen yıllara oranla ortalama % 150'yi aşan artışlar yapılmış gibi görünmektedir. Harcamalardaki artış değerlendirilirken bu hususun gözden uzak tutulmaması gerekir.

1979 ile 1982 yılı Bütçesi karşılaştırıldığında, 1982 yılı Bütçesi Türk lirası olarak % 469 artış gösterdiği halde, ABD doları sadece % 11 artış kaydetmektedir.

Dışişleri Bakanlığı, görevinin gereği olarak, yurt içinde ve dışında Devlettimizi temsil vazifesini azami etkinlikle yürütme zorundadır. Yurt içinde yabancı devlet ve hükümet adamlarının ülkemizi ziyaretleri sırasında devlet protokolünün gerektirdiği tüm harcamalar ile yurt dışındaki temsilciliklerimizin benzer harcamalarının tamamı Bakanlığımız Bütçesinden karşılanmaktadır. Toplam 121 100 000 Türk lirasına baliğ olan temsil, ağırlama, tören, fuar ve tanıtma ödeneği ile söz konusu hizmetlerin gerçekleştirilmesine çalışılacaktır.

Tasarruf nedenleriyle kapatılan Akra Büyükelçiliğimize ilaveten, Barselona, Hong - Kong ve San Fransisko Başkonsolosluklarımıza mukabil, hizmet gereği Münster'de açılan Başkonsolosluktan sonra toplam 126 dış temsilciliğimizin işgal ettiği binaların 104'ü Devlet malı binalarıdır. Bu binaların bakım ve onarımı için ortalama 580 000 Türk lirası ödenek düşmektedir. Bu miktar ile onarımın asgarisinin bile ger-

çekleştirilmesinde büyük güçlüklerle karşılaşılacağı aşikârdır.

Kirası Devletçe karşılanan 107 bina için 1982 Mali Yılında 371 866 500 Türk liralık kira bedeli ödenecektir. Amacımız, dış temsilciliklerimizi devlet malı binalara yerleştirerek kira yükünü sıfıra indirmektir. Bunun bir bütçe yılında gerçekleşmesine imkân yoktur. 1982 Mali Yılında Washington, Moskova, Brasilia, İslamabad ve Kuveyt Büyükelçiliklerimiz için bina inşaatına başlanması öngörülmüştür.

Dış temsilciliklerimize karşı giderek artan terörist saldırıların tesirsiz bırakılmasını teminen yabancı ülkelerde görevli memurlarımızın korunmaları hayati önem arz etmektedir. Bu cümleden olmak üzere, dış temsilcilik binalarımızın fiziki güvenlik önlemleri ile donatılmasını öngören programın hazırlık çalışmaları tamamlanmak üzeredir. Söz konusu programın uygulanmasına değin, tehlikeli görünen hallerde vakit geçirilmeksizin alınması gereken tedbirler için, 1982 Mali Yılı Bütçemize sadece 40 000 000 liralık bir ödenek konulmuştur. Ancak, bütçemizin Bütçe - Plan Komisyonundaki müzakeresi sırasında bu ödenek Komisyon tarafından 100 milyon liraya iblağ olunmuştur. Bu vesileyle Bütçe - Plan Komisyonu Sayın Başkanı ve Sayın üyelerine huzurunuzda teşekkür etmeyi bir görev sayarım.

Bütçemizin incelenmesinden ve bütün bu açıklamalardan sonra da görüleceği üzere, 1982 Mali Yılı Bütçemizdeki 11 940 155 000 Türk liralık ödenek gerçekten çok mütevazi bir düzeydedir.

Bakanlığımızın 1982 Mali Yılı Bütçesi ile ilgili bu maruzatımdan sonra dış politikamız hakkında bilgi sunmak istiyorum.

Sayın Başkan, Danışma Meclisinin muhterem üyeleri;

Bir ülkenin dış politikası tarihi tecrübesini, milli özlemlerini, güvenlik kaygılarını, uluslararası koşullar üzerindeki değerlendirmesini ve kendi çıkarları hakkındaki inançlarını yansıtır. Bizim dış politikamız da böyledir ve bu yüzdendir ki, Cumhuriyet kurulduğundan beri istikrarlı bir seyir takip etmiştir. Büyük Atatürk'ün dediği gibi; «Bizim yolumuzu çizen, içinde yaşadığımız yurt, bağrından çıktığımız Türk Ulusu ve bir de uluslararası tarihin binbir acıklı olay ve üzüntü yazan yapraklarından çıkardığımız sonuçlardır.»

Bu tarihi tecrübenin ışığında Türkiye, her zaman uluslararasında barış, güvenlik ve işbirliğinin destekleyicisi olmuş, maceracı girişimlerden ve fırsatçı eğilimlerden kaçınmış, daha sonra Birleşmiş Milletler Yasasında yer alan ilke ve amaçlar ile daima uyumlu bir siyaset izlemiştir.

Bugünkü durumda dünya barışı için en özlü unsur, Doğu ile Batı arasında istikrarlı bir kuvvet dengesidir. Atlantik İttifakı içindeki yerimiz, İttifakın caydırıcı gücüne bu açıdan verdiğimiz önemi ve aynı zamanda potansiyel bir tehdide karşı güvenliğimizi halen mevcut en sağlam garantiye bağlamak kaygımızı aksettirir. NATO'nun dengeyi sağlayacak düzeyde güçlü olmasının Doğu ile Batı arasında silahların kontrolü, sınırlandırılması ve azaltılması alanlarındaki müzakereleri kolaylaştıracağına inanıyoruz. Özlemimiz, kuşkusuz Doğu ile Batı arasında itimat ortamının kurulması ve giderek iki taraf arasında çok daha düşük düzeyde bir kuvvet dengesine yönelinmesidir. Doğu ile Batı arasındaki ilişkilerin temel prensipleri Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı'nın Helsinki Sonuç Belgesinde en açık bir şekilde tanımlanmıştır. Bunlar;

— Egemen eşitlik, egemenliğin özündeki halklara saygı,

— Tehdide veya kuvvet kullanmaya baş vurmama,

— Sınırların dokunulmazlığı,

— Devletlerin ülke bütünlüğü,

— Anlaşmazlıkların barışçı yollarla çözümü,

— İçişlerine karışmama,

— Düşünce, vicdan, din ve inanç özgürlüklerini de kapsamak üzere insan haklarını ve temel özgürlüklere saygı gibi önemli prensiplerdir.

Bu prensiplerin oluşturulduğu ve Doğu ile Batı arasında yapıcı ilişkilerin başlamış olduğu devreye «Detant yılları» diyoruz. Maalesef son yıllarda bu ortam, Afganistan ve Polonya olaylarında görüldüğü gibi, Helsinki Prensiplerinin ağır bir şekilde ihlali sonucunda ciddi şekilde sarsılmıştır. Ümidimiz bu sarsıntının sınırlı kalması, özellikle silahların kısıtlanması müzakerelerinin bundan müteessir olmaması ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı sürecinin yeniden yapıcı bir niteliğe dönmesidir.

Uluslararası barış açısından NATO ve Varşova Paktı ittifak sistemlerinin karşılıklı ilişkileri yanında, bağlantısız ülkelerin siyaseti de büyük bir ağırlık taşımaktadır. Biz bu hareketin dünyada barış ve işbirliğine yaptığı katkıların bilinci içindeyiz.

Uluslararası ortamı etkileyen küresel sorunlardan bugün hiçbir ülke kendini soyutlayamaz. Dünya gittikçe küçülmekte, küresel sorunlar büyük küçük

her ülkeyi etkilemekte, kader birliği yapma zarureti artmaktadır. Çevre sorunları, silahlanma yarışı, uluslararası ekonomik ilişkiler, bunların belli başlı örnekleridir. Dünyada gelişme yolundaki ülkelerin özlemlerine yer veren ve aynı zamanda gelişmiş ülkelerin gerçek çıkarlarına uygun düşen adil ve hakkaniyetli bir uluslararası ekonomik düzenin oluşturulmasının hayati önemini kimse inkâr edemez.

Bu genel çerçeveyi çizdikten sonra, şimdi 12 Eylül 1980'den sonraki dış politika uygulamasını kısaca gözden geçirmek istiyorum.

12 Eylül'den sonra, dış politikamızın temel yönünde bir değişiklik tabiatıyla olmamıştır. Bununla beraber, bu politikanın uygulanması bakımından yeni bir durumun ortaya çıktığı da bir gerçektir. Anarşi, terörizm ve siyasi istikrarsızlık içinde bocalayan, dış politikayı ideolojik eğilimlerine göre yönlendirmek isteyen unsur ve çevrelerin etkisi altında olan bir ülkenin tutarlı ve müessir bir siyaset gütmesi ve uluslararası alanda saygınlığını koruması mümkün değildi. 12 Eylül, bir yandan tutarlı bir siyaset oluşturulması için gerekli ortamı yaratmış, diğer yandan dünyada Türkiye'nin imajını değiştirmiş, ülkemizin uluslararası ve bölgesel plandaki güç ve ağırlığını artırmıştır.

Benden önce konuşanların belirttikleri gibi, Türkiye'nin dış politikasının özelliği çok boyutlu olmasıdır. Bir ayağının Avrupa'da, diğerinin Asya'da olması, tarihi bakımından iki kültürü meczetmesi, Cumhuriyetin kuruluşundan sonraki siyasi ve toplumsal özlemleri ile Batıya yönelmesi, bunun yanı sıra İslam ülkeleri ile tarihi ve manevi bağlara değer vermesi, Avrupa ülkeleri ile örgütsel bir ekonomik işbirliği içinde bulunmasına karşın, gelişme yolunda bir ülke olması, bu siyasetin nedenlerini teşkil eder. Türkiye, bir yandan bir Avrupa ülkesidir, NATO'ya katılmıştır, AET ile tam üyeliği öngören bağlar kurmuştur, OECD'nin, Avrupa Konseyi'nin üyesidir. Diğer yandan, Ortadoğu bölgesinde hassas ve kritik bir mevkide bulunmaktadır. İslam Konferansı üyesidir. Gelişme yolunda bir ülke olduğundan diğer gelişmekte olan ülkelerle uluslararası forumlarda benzer yaklaşımlar içinde bulunmaktadır ve onlarla işbirliğini ilerletmeye çaba harcamaktadır. Aynı zamanda Türkiye bir Balkan ülkesidir. Doğu Avrupa ülkeleri ile ortak sınırları vardır. Bu ülkelerle istikrarlı, iyi komşuluk ilişkileri geliştirmeyi geleneksel politikasının daima önemli bir unsuru saymıştır. Bu çok boyutlu dış politika tutarlı, dengeli ve inandırıcı bir şekilde yürütüldüğü takdirde, Türkiye için çok değerli bir güç kaynağıdır. Kavram karşılıklarının doğmatik yaklaşımların, kısa süreli hesapların ve taktik hataların etkisi altında kalınırsa, o zaman, bazı örneklerini yakın tarihimizde gördüğümüz gibi, bu politika ülkeyi tehlikeli mecralara sürükleyebilir.

12 Eylül 1980'den beri özellikle bu mülahazaya dikkat ederek, dış politika faaliyetlerimizi yönlendirdik. Daha somut olarak hedeflerimiz şunlar oldu :

— NATO İttifakı içinde Türkiye'nin bölgesindeki savunma yükümlülüklerinin en iyi bir şekilde değerlendirilmesi, NATO dayanışmasına verdiğimiz önemin fiilen vurgulanması;

— Geçici devre içinde Avrupa Konseyi ile olanaklar nispetindeki ilişkilerin devam ettirilmesi;

— Yunanistan ile sorunların müzakere yoluyla ve NATO içindeki ortak üyeliğimiz gözönünde tutularak çözümlenmesi, aramızdaki anlaşmazlıkların NATO dayanışmasına engel olmaması için NATO komuta sorumlulukları konusunda uzlaşmaya varılması;

— Kıbrıs sorununun en kısa bir zamanda toplumlararası müzakereler yolu ile çözümlenmesi için ciddi ve başarılı çabalar harcanması;

— İslam ülkeleri ile manevi ve kültürel bağların vurgulanması ve aramızdaki çok taraflı ve ikili işbirliğinin geliştirilmesi;

— Doğu Avrupa ile ilişkilerimizin iyi komşuluk esaslarına dayanarak istikrarlı şekilde sürdürülmesi ve geliştirilmesi;

— Asya ülkeleri ile ilişkilerimize daha fazla önem verilmesi,

— Dış politikanın yürütülmesinde ülkemizin ekonomik amaçlarına katkıda bulunmaya ağırlık tanınması;

— AET ile uzun süreli bir perspektif içinde ilişkilerimizin ayarlanması, tam üyeliğin müstakbel bir hedef olarak saptanması ve çalışmaların bu hedefe göre yönlendirilmesi.

Tabiatıyla bu hedeflerimize varılması sadece Türkiye'nin çabalarına değil; fakat ilgili devletlerin tutum ve davranışlarına da bağlıdır. Bu unsuru da zikrettikten sonra, şimdide müsaadenizle spesifik konulardaki gelişmelere değinmek istiyorum.

NATO içindeki işbirliği :

Önümüzdeki Şubat ayının 18'inde Türkiye, NATO'ya girişinin 30'ncu yılını idrak edecektir. NATO, kuruluşundan bu yana geçen süre zarfında, oluşturduğu caydırıcı güçle üyelerinin güvenliği olduğu ka-

dar, kendi sorumluluk alanı içinde barışın da idamesini sağlamayı başarmış bir savunma ittifakıdır.

NATO, siyasi olsun, askeri olsun tüm üyelerin kararları oybirliği ile aldığı bir kuruluştur. Bu, NATO'nun kesin kuralıdır. Hal böyle olunca, bazı çevrelerin zaman zaman iddia ettiği gibi, İttifak içinde Türkiye'nin istemediği bir karar alınması sözkonusu olamaz. NATO'nun Türkiye'ye tahmil ettiği yükümlülükler diye bir kavram ileri sürülmesi de yanlıştır. Türkiye'nin NATO içinde, kendi güvenlik kavramları ile uyum halinde gördüğü ve kendi iradesiyle kabul ettiği yükümlülükleri vardır. Bu yükümlülüklerin, diğer ülkelerin Türkiye'nin savunma ve güvenlik ihtiyaçlarına yaptıkları katkılar ile orantılı olması gerektiği de aşikârdır. Dünyanın son derece hassas bir bölgesinde bulunan Türkiye'nin, özellikle potansiyel tehlikenin bu bölgede yoğunlaştığı bir devrede, güçlü ve istikrarlı bir üye olmasının sağlayacağı güvenin NATO caydırıcı kuvveti açısından olduğu kadar, dünya barışı için de önemli bir unsur teşkil ettiği muhakkaktır.

Şurası bir gerçektir ki, uluslararası güvenliğin korunması, sadece karşılıklı kuvvet ve caydırıcılık dengesine dayandırılamaz. Doğu ile Batı arasında itimat ortamının yaratılması, uyuşmazlıkların barışçı bir yoldan ve tek taraflı avantajlar sağlamayacak bir şekilde çözümlenmesi, silahlanma yarışının durdurulması, silahların kontrolu, sınırlandırılması ve tedricen azaltılması amacı ile yapıcı bir diyaloğun sürdürülmesi gerekmektedir. Türkiye bu anlayış içinde, detant sürecine daima katkıda bulunmuştur. Fakat, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansının tanımladığı bu sürecin daha önce değindiğim prensiplerine uyulması vaz geçilmez bir şarttır. Bu prensipler son zamanlarda ihlal edilmiş ve dolayısıyla Doğu-Batı ilişkilerinde ciddi bir gerileme vuku bulmuştur.

NATO İttifakı içinde, savunma ve ekonomi alanında en yakın işbirliği yaptığımız devlet Birleşik Amerikadır. Birleşik Amerika ile aramızda, Kuzey Atlantik Antlaşmasının hükümlerine uygun olarak, bir Savunma ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması mevcuttur. 12 Eylül 1980'den beri Birleşik Amerika ile ilişkilerimizin tam bir itimat ortamı içinde giderek daha verimli bir hale geldiğini görmekten duyduğumuz memnunluk büyüktür.

NATO'daki AET ülkeleri arasında, savunma ve ekonomik işbirliği alanında en yakın partönerimiz Federal Almanya'dır. Federal Almanya'nın savunmamıza ve ekonomimize yardımları özlüdür. İngiltere'nin Türkiye ile ilişkilerinde NATO dayanışmasını ön planda tuttuğunu takdirle karşıladığımızı da zikretmek isterim.

Avrupa Konseyi İle İlişkiler :

12 Eylül 1980'den sonra Hükümetimiz Avrupa Konseyi ile ilişkilerimizin sürdürülmesi için elinden gelen her türlü çabayı harcamıştır. Avrupa Konseyindeki üyeliğimizi, Türkiye'nin çoğulcu parlamenter demokrasisinin kurulması hususundaki kararlılığının bir sembolü olarak telakki ettiğimizi vurguladık. Geçiş döneminde ilişkilerimizde bir ayarlama zarureti tabiatıyla ortaya çıktı. Şu anda ülkemizde seçilmiş bir parlamento bulunmadığından Avrupa Konseyi Danışma Meclisi'ne katılmaya devam etmemiz imkânsızdır. Fakat bunun dışında Bakanlar ve Delegeler Komitesi'nin ve diğer organların çalışmalarına iştirak etmekteyiz. Bu toplantılarda Türkiye'de parlamenter demokrasinin kurulması süreci hakkında geniş ve ayrıntılı açıklamalarda bulunduk. Danışma Meclisinden çok sayıda üye ülkemizi ziyarete geldiler. Kendilerine en yüksek düzeyde bilgi verildi. Resmi temasları dışında istedikleri şekilde özel temaslarda bulundular.

Danışma Meclisinde çeşitli siyasi eğilimler mevcuttur. Bunların bir kısmı, Türkiye'deki gelişmeleri objektif olarak değerlendirmektedir; 12 Eylül Harekâtının, ülkeyi, anarşi, terör ve istikrarsızlıktan kurtardığını anlamakta, Türk Ordusunun geleneklerini bilmekte ve açıklanan takvim çerçevesinde Türkiye'de çoğulcu parlamenter bir demokrasinin kurulacağına inanmaktadırlar. Bazıları ise, peşin hükümleri, ideolojik yaklaşımları, temsil ettikleri özel çıkar gruplarının baskıları ile Türkiye'ye karşı bir cereyanı devamlı bir surette beslemek eğilimi içindedirler. Türkiye'deki aşırı uçların ve anarşi ile terör mihraklarının Avrupa'daki temsilcilerinin, bunlar üzerinde etki icra ettikleri de bilinmektedir.

Avrupa Konseyi Danışma Meclisinde Türkiye hakkında ne şekilde bir tutum takınılacağı bugünlerde belli olacaktır. O zaman gereken değerlendirmeyi yapacağız. Kaldı ki, sorun sadece Danışma Meclisi'nin davranışından ibaret değildir. Avrupa Konseyi üyesi birkaç ülkenin hükümetleri de, son zamanlarda, münhasıran iç politika mülahazaları ile Türkiye'ye karşı bazı girişimleri tahrik etmek eğiliminde gözükmektedirler. Bunların da tutum ve davranışlarını değerlendiriyoruz. Herhalde, Avrupa Konseyi'ne verdiğimiz önem Konsey üyesi ülkelerin Türkiye ile bu kuruluşun ilişkilerine verecekleri önemden daha fazla olmayacaktır.

Türk - Yunan İlişkileri :

Türk-Yunan ilişkilerinin bugünkü talihsiz durumunu gözden geçirirken, iki ülke arasında uyuşmazlığın ve gerginliğin mukaddder olduğu şeklinde bir kıymetlendirmeyi hareket noktası olarak almamak gereklir. Türkiye ile Yunanistan, bir savaştan sonra 1930 yıllarında aralarında ahenkli bir işbirliği kurmuşlar, Balkanlar bölgesinin barışı için birlikte çaba harcamışlardır. Türkiye hiçbir zaman Yunanistan'ın içine düştüğü sıkıntılı durumlardan istifade etmek yoluna gitmemiştir. Ülkelerin geçirdiği buhranlı dönemlerde Türkiye'nin insancıl bir şekilde hareket ettiğini, yardım elini uzattığını, ülkemize sığınanların dostluk ve şefkatle karşılandığını Yunanistan'da hatırlayanlar herhalde hâlâ vardır. Türkiye ve Yunanistan güvenlikleri için aynı kaygıları duyarak NATO'ya beraberce üye olmuşlar ve ilk yıllarda yakın bir askeri işbirliğini gerçekleştirmişlerdir. Türkiye'nin Yunanistan'a karşı tutumu her zaman iyi niyetli ve yapıcı olmuştur. Daha 9 Eylül 1981'de Sayın Devlet Başkanımız İzmir'de şu şekilde konuşmuşlardır :

«Burada bütün ulus karşısında ifade ediyorum ki, Türk Ulusu kendi topraklarına ve haklarına göz dikmeyen hiçbir ulusa karşı düşmanlık beslememektedir ve hiçbir komşusunun da bir karış toprağında gözü yoktur. Biz önümüzde uzanan ve üzerinde her iki ülkenin ortak menfaatleri bulunan şu Ege Denizi'nin düşmanlıkları körükleyici bir deniz değil, bizi birbirimize yaklaştıran, bizi birbirimize bağlayan dostluk denizi olmasını istiyoruz.»

Türkiye'nin Yunanistan'a karşı tutumu her zaman müzakere ve uzlaşma yönünde olmuştur. Bugün de böyledir. Fakat, bizim bu yoldaki davranışlarımıza karşı Yunanistan'dan maalesef benzer bir mukabele göremiyoruz. Özellikle, Papandreou Hükümetinin şimdiye kadarki icraatı uzlaşmaz, fırsatçı ve olumsuz davranışlar şeklinde tecelli etmiştir. Bu davranış son NATO Savunma Bakanları Toplantısında Yunanistan'ın Türkiye'yi bir tehdit olarak gördüğünü açıklamasında ve bu sözde tehdide karşı garanti istemesinde en hazin ifadesini bulmuştur. Bu iddianın kendilerinden başka kimse tarafından ciddiye alınmamış olmasının Yunanistan'ı intibaha sevketmesini dileriz. Yunanistan'la ilişkilerimizde bir diğer olumsuz unsur, çok sayıda Yunan politikacısının, Türkiye'nin iç gelişmelerini istismara yeltenmeleri ve bize karşı bir demokrasi şampiyonu kesilmeleridir. Türkiye'de demokrasinin savunucusu Yunanlı politikacılar olmamalıdır. Türkiye'de demokrasinin kökleri-nin daha sağlam olduğu, Türkiye ve Yunanistan'ın geçirdikleri siyasi sarsıntıların seyrinde belirmiştir.

Yunanistan'da totaliter zihniyetli, halkın desteğinden tamamen yoksun ve demokrasiye bütün yolları tıkayan son diktatörlük yedi yıl sürmüştür. Bu diktatörlüğün sona erişi de normal bir süreç çerçevesinde değil, ancak Yunan askeri cuntasının Kıbrıs macerasına girişmesinden sonraki gelişmelerin neticesinde mümkün olabilmiştir. O zaman Türkiye'nin Yunanistan'ın demokrasiye avdetini inşirahla karşıladığı da hatırlanacaktır. Bu hadiseler gözönünde tutulduğunda, Türk Ordusunun gelenekleri ışığında ve özellikle şimdi, demokrasi sürecinin aşamaları somut bir şekilde belli olduğuna göre, bazı Yunanlıların Türkiye'ye demokrasi dersi vermeye kalkışmaları ve bu iddialarını çeşitli uluslararası forumlarda ileriye sürmeleri abestir.

Şimdi Türkiye ile Yunanistan arasındaki sorunlara kısaca değinmek istiyorum. İki ülke arasında Ege Kıt'a Sahanlığının sınırlandırılması, Ege Hava Sahası, adaların silahlandırılması azınlıklar gibi çeşitli sorunlar mevcuttur.

Kıt'a sahanlığı dünyada pekçok komşu devlet arasında mevcut bir sorundur. İlgili devletler genellikle müzakere yoluyla ve hakkaniyete uygun olarak bu sorunu çözümlemektedirler.

1973 yılına kadar Yunanistan, ruhsatlar vererek, sondajlar yaparak Ege Kıt'a Sahanlığı'na tek taraflı olarak tasarruf etmek istemiştir. 1973'te Türkiye de TPAO'ya Ege'de araştırma ruhsatları vermiştir.

Yunanistan 1976 yılında Sismik-I Gemisinin araştırmalarını bahane ederek, bir yandan Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, diğer yandan Uluslararası Adalet Divanı'na başvurmuştur. Güvenlik Konseyi, Yunan iddialarına itibar etmeyerek, 25 Ağustos 1976 tarihli kararında, iki devleti bir çözüme ulaşılması için müzakerelerde bulunmaya çağırmıştır. Bu karara uygun olarak, iki ülke, Kasım 1976'da Bern'de bir anlaşma imzalamışlardır. Bu anlaşma Yunanistan tarafından Birleşmiş Milletler'e tescil ettirilmiştir. Uluslararası Adalet Divanı ise, Yunanistan'ın Kıt'a Sahanlığının sınırlarının Divan tarafından tespiti yolundaki başvurusunu Aralık 1978'de Türkiye'nin görüşleri doğrultusunda, yetkisizlik kararı vererek reddetmiştir.

Hava Sahası sorunları Yunanistan'ın kendisine sivil trafik hizmetleri ile ilgili olarak Ege'de verilmiş teknik sorumluluğu uluslararası sözleşmelere ve sivil havacılık kurallarına aykırı bir biçimde egemenlik

hakkı olarak kullanmak istemesinden kaynaklanmaktadır.

Ayrıca, Yunanistan'ın uluslararası hukuka aykırı bir iddiası da 10 mil ulusal hava sahası ilanıdır. Uluslararası hukuk, mevcut anlaşmalar ve tatbikat ulusal hava sahasının genişliğini, karasularının genişliği ile sınırlamaktadır. Oysa, Yunanistan, karasularının genişliğini aşan 10 mil hava sahası iddiası ile Ege'nin uluslararası hava sahasını daraltmaktadır. Yunanistan'ın uluslararası hukuku ve Şikago Sözleşmesi'ni açıkça ihlal eden bu ve diğer davranışları tabiatıyla tarafımızdan tanınmamaktadır.

Doğu Ege'deki adalar Türkiye'nin güvenliği yönünden büyük bir önem taşıdığından, bu adalar 1923 Lozan ve 1947 Paris Barış Antlaşmaları ile silahsızlandırılmış ve bu koşulla Yunanistan'a verilmiştir. Yunanistan, bu adaları 1960'lardan beri, taraf olduğu uluslararası anlaşmaları çiğneyerek silahlandırmaktadır. Türkiye, adaların silahlandırılmasını her vesileyle sözlü ve yazılı olarak protesto etmiş ve 1976 yılında bu konuda bir Güvenlik Konseyi belgesi yayınlamıştır. Yunanistan'ın ahdi taahhütlerini yerine getirerek, adaları silahsızlandırılmış statülerine iade etmesinde ısrarlıyız.

Bütün bu sorunların bu aşamada ciddiyetini arttırıcı unsur Papandreou Hükümetinin 1976 yılından beri teknik ve Balkan düzeyinde sürdürülen müzakereleri askıya almış olmasıdır. Gerçi bu müzakerelerde sorunların çözümlenmesi istikametinde özlü bir gelişme olmamıştır. Fakat müzakerelerin mevcudiyeti herşeyden önce iki ülke arasındaki psikolojik ortam açısından faydalı idi. Bugünkü Yunan Hükümeti ise, Türkiye ile müzakereleri keserek bir gerginlik ve tırmanma politikası başlatmıştır. Yunanistan'ı müzakerelere zorlamak elbette mümkün değildir. Biz, sabırla Yunanistan'ın bu müzakerelerin faydasına inanacağı günün gelmesini bekliyoruz. Ancak, Yunanistan müzakereleri kesmekle de yetinmemekte, Ege'de statükoyu tek taraflı olarak değiştirmeğe yönelen ve bütün Ege Hava Sahası ile Kıt'a Sahanlığı'nın Yunan hakimiyet alanına dönüşmesini amaçlayan yeni ve mesnetsiz iddialar ortaya atmaktadır. FIR hattını Türkiye ile Yunanistan arasında hudut olarak göstermesi ve bütün Ege Kıt'a Sahanlığı'nın Yunanistan'a ait olduğunu ileri sürmesi, bu tutumun örnekleridir.

Öte yandan, Yunanistan'ın Ege'de emrivakilere girişmesi ihtimalinden zaman zaman bahsedilmektedir. Emrivakiler karşısında Türkiye'nin tepkisi hakkında bir hesap hatası yapmamasını, hayallere kapılmamasını Yunanistan'a tavsiye ederiz. Büyük Atatürk'ün dediği gibi :

«Hayâli dış siyaset peşinde koşanlar, dayanak noktalarını kendiliğinden kaybederler.» (Alkışlar.)

Kıbrıs Sorunu :

Uzun yıllar dış politikamızı ön planda meşgul etmiş bulunan Kıbrıs konusu, bugün Türkiye'nin teşvik ve desteği ile barış müzakerelerinin sürdürüldüğü normal ve müspet bir mecraya girmiştir. Kıbrıs'taki Türk toplumunun can ve mal güvenliğine yöneltilen tehlikeleri önlemenin başlıca kaygımız olduğu devirler geride kalmıştır. 1974 yazından bu yana Ada'da hüküm süren istikrarlı sükûnet dönemi karşısında, 1960 Antlaşmalarından doğan müdahale hakkımızı kullanma kararımızın haklı sebepleri giderek yaygın biçimde idrak edilmiştir. Kıbrıs Türk Toplumu'nun kaderini Rumların insaf ve iradesine terketmemek hususundaki azmimiz uluslararası camia tarafından anlaşılmıştır.

Bugün, Türkiye'nin Kıbrıs'la ilgili temel gayesinin Kıbrıs Türk Toplumu'nun refah, özgürlük ve güvenliğinin, iki toplumu, iki kesimli federal bir Kıbrıs Cumhuriyeti içinde sağlam esaslara ve garantilere bağlanması olduğu hakkında tereddüt kalmamıştır. Toplumlararası görüşmeler, Kıbrıs sorununun çözümü yolunda tek geçerli yöntem olarak uluslararası planda genel bir kabul görmüştür. Türkiye'nin ve Kıbrıs Türk Toplumu'nun tutarlı ve inandırıcı şekilde takip ettiği gerçekçi politika, Kıbrıs konusunu, uluslararası ilişkilerimizi menfi yönde etkileyen bir mesele olmaktan çıkarmıştır.

1974 Barış Harekâtı, Kıbrıs'ta anlamlı ve muhtevalı bir müzakere süreci için gerekli temel şartları meydana gelirmiştir. 1974 gelişmelerinin hemen ertesinde başlayan Toplumlararası temas ve görüşmeler günümüze kadar ulaşırken, Kıbrıs Rum tarafının meseleyi uluslararası planda istismar etme çabaları yüzünden zaman zaman engellerle karşılaşılmış, duraklamalara uğramıştır. Toplumlararası görüşmelerin şimdiki müspet dönemine, bu engeller diplomatik yollardan aşılarak gelinmiştir.

Öze ilişkin konularda 16 Eylül 1980 tarihinde yeniden başlamış olan Toplumlararası müzakereler, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin «Açış beyanı» çerçevesinde sürdürülmektedir. Açış beyanı metninde, müzakerelerin hedefinin Kıbrıs'ta iki kesimli federal bir düzen kurulması olduğu açık ve seçik ifade olunmuştur. Görüşmelerin 17 aydan beri kesilmeden devam etmekte olması, cesaret ve ümit verici bir gelişmedir. 1974 Temmuzundan sonra arka arkaya

altı dönem Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda görüşülüp tek yanlı kararlara konu olan Kıbrıs meselesi, görüşme sürecinin olumlu hava içinde 1980 ve 1981 yıllarında Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda müzakere edilmemiştir. Bu, Türkiye ve Kıbrıs Türk Toplumu için gerçekten anlamlı bir sonuçtur. Toplumlararası görüşmeler sürecinin yol açtığı bu olumlu gelişmeler ve yarattığı elverişli atmosfer içinde girişimlere yeni bir hız ve somut bir muhteva kazandırılmasını teminen, Kıbrıs Türk Toplumu harita dahil, somut ve kapsamlı öneriler yapmıştır. Kıbrıs Türk Toplumunun 5 Ağustos 1981 tarihinde ilk defa olarak bir harita şeklinde karşı tarafa sunduğu toprak teklifi, Kıbrıslı soydaşlarımızın olduğu kadar, Hükümetimizin de Kıbrıs'a acil ve kalıcı bir barış düzeni getirilmesine verdiği önem ve önceliğin somut bir tezahürüdür. Kıbrıs Rum tarafının, kendisine sunulan 5 Ağustos tekliflerinin Kıbrıs Türk Toplumu için ifade ettiği fedakârlığın ölçüsünü isabetle takdir edip bu tarihi fırsatı barış yolunda değerlendirmede ihmal göstermeyeceğini içtenlikle ümit etmek istiyoruz.

Kıbrıs Türk Toplumunun 5 Ağustos'ta ortaya koyduğu yapıcı ve kapsamlı teklif paketi, başta Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri olmak üzere, belli başlı üçüncü çevreler tarafından da olumlu bir davranış olarak takdirle karşılanmış bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin görüşmelere yeni bir hız ve yön vermek amacıyla 18 Kasım 1981 tarihinde taraflara bir belge halinde sunduğu telkinlerin büyük ölçüde, Kıbrıs Türk tekliflerinin yarattığı olumlu ve ümit verici havayı değerlendirmek gayesini taşıdığını söylemek herhalde gerçeklere ters düşmeyecektir.

Kıbrıs'ta siyasi çözüm şekline her iki toplumun müştereken atacakları adımlarla ulaşılabileceği bir gerçektir. Kıbrıs Türk Tarafının ortaya koyduğu somut ve kapsamlı teklifler Rumlar tarafından iyi niyetle mukabele gördüğü takdirde, çözüm yolunda ilerleme şansından söz edilebilecektir. Özellikle Sayın Papadreou'nun Başbakan olmasını müteakip, Rumların Toplumlararası görüşmelerle ilgili niyetleri hakkında bizi yeni bazı şüphelere düşürecek işaretler almış bulunuyoruz. Bu çerçevede, Kıbrıs meselesinin enternasyonalizasyonu yolundaki Rum - Yunan çabalarında artış müşahade ediyoruz.

Şu noktayı katiyetle belirtmek isterim ki, şayet Rumlar Kıbrıs'ta siyasi çözüm yokluğundan sıkıntı duymuyor ve bunun için hal şeklini sürüncemede bırakmakta beis görmüyorlarsa, 1974'den sonra kendi bölgesinde ve kendi yönetimi altında hürriyet ve güvenlik içinde yaşayan Kıbrıs Türk Toplumunun böyle bir sıkıntıyı hiçbir şekilde duymayacağını kesinlikle bilmelidirler. (Alkışlar)

Türkiye, dün olduğu gibi, bugün de, yarın da, Kıbrıslı soydaşlarımızı her yönden desteklemeye hazır ve kararlıdır. (Alkışlar)

Samimi dileğimiz, görüşmelerin Birleşmiş Milletler Değerlendirme Belgesi üzerinde yoğunlaşarak somut biçimde sürdürülmesi ve nihai anlaşmaya doğru ilerleme kaydedilmesidir. Kıbrıs'ta iki toplum arasında sürekli barış ve ahenkli işbirliği şartlarının kurulması, Türkiye'nin barışçı dış politikasının temel prensiplerine ve felsefesine de uygun düşecektir.

İslâm ve Arap ülkeleri ile ilişkilerimiz ve Orta - Doğu Sorunları :

Hükümetimiz, Orta - Doğu ve İslam ülkeleri ile ilişkilerinde, bu ülkelerle olan tarihi ve kültürel bağlarının güçlendirilmesine, verimli bir işbirliğinin her alanda gelştirilmesine büyük önem vermektedir.

1981'de İslâm Konferansının Taif'te aktedilen 3 ncü Zirve Toplantısında ilk kez Başbakan düzeyinde temsil edilmemiş İslam ülkeleriyle ilişkilerimizin geliştirilmesinde olumlu ve güçlü bir zeminin tesisine katkıda bulunmuştur .

Türkiye, Orta Doğu sorununun kapsamlı, adil ve kalıcı bir çözüme kavuşturulması görüşünü öteden beri savunmuştur. Böyle bir barışa ulaşılabilmesini bölgenin istikrar ve güvenliği açısından zaruri görmekte, gerek ikili, gerek uluslararası planda Arap ülkelerine ve Filistin halkına sürekli destek sağlamaktadır.

İsrail'in, Kudüs dahil, işgal altında bulundurduğu topraklardan çekilmesi, Filistinlilere kendi bağımsız devletlerini kurma hakkı da dahil tüm yasal haklarının tanınması, FÖK'nün barış çabalarına ilgili diğer taraflarla eşit koşullarda katılması, tüm bölge ülkelerinin güvenlik içinde yaşamalarına imkân verecek koşulların oluşturulması, adil bir çözümün başlıca unsurlarını teşkil etmektedir. Orta - Doğu'da bu ilkeleri gözetmeyecek barış çabalarının kapsamlı ve sürekli bir barışı temin edebileceğine inanmıyoruz.

Öte yandan, Kudüs konusundaki oldu bitti, Irak' taki nükleer tesislerin bombalanması, Lübnan'a deniz, hava ve karadan yapılan saldırılar ve son olarak Golan tepelerinin ilhakı örneklerinde görüldüğü gibi, İsrail'in bölgede sürdüregeldiği uzlaşmaz ve mütecaviz politika ve yarattığı emrivakiler Orta Doğu sorununa bir çözüm bulunması yolunda harcanan

çabaları sekteye uğratacak niteliktedir. Türkiye İsrail'in emrivakilere dayanan siyasetini barış için tehlikeli bulmakta ve esefle karşılamaktadır. İsrail'le ilişkilerimizi bu nedenledir ki, asgari düzeye indirmiş bulunuyoruz.

Yakın komşularımız İran ve Irak arasındaki çatışma, kazanabileceği boyutlar ve yol açabileceği gelişmeler itibariyle Türkiye'yi çok yakından ilgilendirmektedir. Çatışmanın başladığı günden bu yana tam bir tarafsızlık siyaseti izleyen Türkiye, çatışmanın bir an önce sona ermesi ve sorunun barışçı yollardan çözülmesi dileğini her fırsatta açıklamıştır.

Bu yaklaşımımızı İslam Konferansı İyiniyet Komitesinde yer almakla da ortaya koyduk. Bu Komitenin sürdürdüğü yoğun çalışmalara bizzat Sayın Başbakanımızın katılmış olması, bu sorunun çözümüne verdiğimiz önemin en belirgin kanıtlarından biridir. Ayrıca taraflarla ikili temaslarımız da ihtilafa barışçı çözümler bulunması gereğini vurguluyoruz. Sözkonusu savaşın durdurulması ve ihtilafın süratle giderilmesi amacıyla çabalar sarfedilmesi gerektiğine inanmaktayız.

Hükümetimiz Afganistan'ın işgalinden sonra bölgenin stratejik konumunun dikkatle değerlendirilmesinin uygun olacağı görüşündedir. Afganistan'ın işgal edilmesine tepki gösteren ilk ülkeler arasında yer almış olan Türkiye, bu ülkeye yapılan askeri müdahalenin hiçbir suretle tecviz edilemeyeceğini ve bunu, bölgede ve dünyada barış ve istikrara yapacağı tesirler yönünden, tehlikeli ve endişe verici bulunduğunu ifade etmiştir. (Alkışlar)

Türkiye ile Arap ve Müslüman ülkeler arasındaki tarihi, kültürel ve manevi bağlar, bu ülkelerle her alandaki geniş işbirliği olanaklarının bulunmasına yardımcı olmaktadır.

Bu bağların yanı sıra, coğrafi konumu nedeniyle, ülkemiz Batı dünyasının olduğu kadar, Orta Doğunun da ayrılmaz bir parçasıdır. Ülkemizin bu kendine özgü şartları çerçevesinde izlediği politikanın bölge ülkelerinin yararına da olduğunda kuşku bulunmamaktadır. Nitekim, Türkiye'nin Batı camiası içindeki yeri ve güvenliğinin gerekleri Orta Doğu bölgesindeki komşularımız tarafından da takdir edilmekte ve Türkiye'nin iç istikrarını yeniden bulması ve güçlenmesi suretiyle bölgedeki rolünün giderek artması memnuniyetle karşılanmaktadır. Bu karşılıklı anlayış sözkonusu ülkelerle Türkiye arasındaki ilişkilerin sağlam bir zemin üzerinde memnunluk verici bir biçimde gelişmesini sağlamaktadır.

Ülkemizi bu ay ziyaret eden ilk Arap Ligi Genel Sekreteri olarak Chadli Klibi, bu resmi ziyaretin «Arap Dünyası ile Türkiye arasındaki ilişkilerin her alanda güçlendirilmesinin en açık delilini oluşturduğunu ve bunun Arap ülkelerinin Türk halkına olan saygı ve sevgisini dile getirdiğini» vurgulamış, Batı ile Orta Doğu arasında köprü durumunda bulunan Türkiye'nin Arap dünyasına yönelik kardeşlik duygularından esinlenen politikasından ve Arap davalarına sağladığı destekten dolayı şükranlarını sunmuştur.

Tüm İslam devletleriyle ilişkilerinin her alanda geliştirilmesini, dış politikasının önemli ilkelerinden birisi olarak gören Hükümetimiz, bu anlayışla, iktisadi, sosyal, kültürel, bilimsel işbirliğini güçlendirmek ve uluslararası kuruluşlarda üye devletler arasındaki dayanışmayı sağlamak yolunda faaliyet gösteren İslam Konferansı Örgütü çalışmalarına da büyük önem atfetmektedir.

Pakistan Devlet Başkanı Sayın Ziya - Ül - Hak'ın 1981 Ocak ayında Ülkemize yaptığı ziyaret, Kuveyt Emiri'nin Eylül ayında ülkemizi ziyareti, Sayın Devlet Başkanımızın Kasım ayında kardeş Pakistan'ı ziyaretleri ve Arap ve Müslüman ülkeleri ile çeşitli düzeylerde teati edilen ziyaretler, bu ülkelerle giderek gelişen ilişkilerimize germi vermiştir.

Doğu Avrupa Ülkeleriyle İlişkilerimiz :

Sosyalist ülkelerle ilişkilerimizi, bağımsızlık, egemenlik ve toprak bütünlüğüne saygı, içişlerine karışmama ve hak eşitliği ilkeleri çerçevesinde düzenli bir şekilde sürdürmek arzusundayız. Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkeler ile karşılıklı yarar sağlayan, istikrarlı ilişkiler idamesine önem atfetmekteyiz.

Doğu - Batı ilişkilerinde son zamanlarda kaydedilen olumsuz gerilemenin ve gerginliğin iki taraf arasında özenle kurulmaya çalışılan güvenin eksilmesinden kaynaklandığını müşahade etmekteyiz.

Bu vesileyle Polonya'daki son gelişmelere de değinmek istiyorum. Polonya'nın sorunlarının herhangi bir dış müdahale olmadan bizzat Polonyalılar tarafından çözümlenmesi gerektiği görüşündeyiz. Polonya'daki son gelişmeler maalesef bu ülkenin boyutlarını aşmıştır. Ülkeye dıştan müdahalenin Avrupa ve dünya barış ve güvenliği için ağır bir darbe teşkil edeceği kuşkusuzdur. Bu itibarla, Polonya'da başlayan reform sürecinde bir geriye dönüş olmadan, bu ülkenin sorunlarının bizzat Polonyalılar tarafından çözümlenmesini gerek tarih boyunca kendisine dostluk hisset-

tiğimiz Polonya halkının gerek Doğu - Batı ilişkilerinin geleceği açısından içtenlikle arzu etmekteyiz. (Alkışlar)

Doğu - Batı ilişkilerinde mevcut gerginliğe rağmen, ABD ile Sovyetler Birliği arasında Cenevre'de sürdürülen orta menzilli nükleer silahlar görüşmelerinin kesilmemiş olmasını da olumlu bir nokta olarak memnuniyetle değerlendiriyoruz.

Türkiye gerek ikili düzeyde, gerek Doğu - Batı diyalog sürecini devam ettiren başlıca forum olan Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı çerçevesinde, gerginliğin durdurulması yönünde elinden gelen gayreti sarfetmeye hazırdır.

Asya ülkeleriyle ilişkilerimiz :

Hükümetimizin Asya ülkeleri ile ilişkilerine büyük önem atfettiğini konuşmamın başında belirtmiştim. Asya ülkelerinden bir kısmı ile İslam Konferansındaki ortak üyeliğimiz nedeniyle esasen yakın ve dostane münasebetler kurmuş bulunuyoruz. Diğer Asya devletleri ile de ilişkilerimizi geliştirmek amacındayız. Özellikle Çin Halk Cumhuriyeti ile münasebetlerimize verdiğimiz önemi bu vesileyle vurgulamak isterim. Pek çok uluslararası konuda Çin ile aramızda görüş benzerliği mevcuttur ve Çin, Türkiye'nin bölgesinde önemli bir sorumluluk ve role sahip olduğu kanaatindedir.

Şimdi sizlere dış politikamızın önemli bir boyutunu teşkil eden ekonomik ilişkilerimizden bahsetmek istiyorum.

Türkiye uzun yıllar iç tüketime dönük bir politika izlemiş, bunun doğal sonucu olarak, dış ekonomik ve ticari ilişkiler ileri sanayi ülkeleri ile gelişmiş hatta bu ülkelere inhisar etmiştir. Türkiye bu ülkelerden muhtaç olduğu yatırım malzemesini, teknoloji girdilerini sağlamış, mukabilinde hammadde ve tarım maddeleri satmıştır.

Sanayileşme yolunda küçümsenmeyecek adımlar atan ve yüksek oranda bir ekonomik büyümeyi yıllarca sürdürebilen Türkiye, ürettiği tüm sanayi mamullerini iç pazarlara yöneltmişti. Önemli ölçüde dış yardım ve kredilere de dayalı bu ekonomik model, özellikle petrol fiyatlarındaki beklenmedik artışlardan sonra, geçerliliğini yitirmiş, hızlı bir enflasyon dönemine giren Türk ekonomisi, bir anlamda, iflasın eşiğine gelmiştir. Bu durum, sıkı para politikası dahil, bazı ciddi istikrar tedbirlerini gerektirmiş, iç talebin kısılması yoluna gidilmiştir. Varılan nokta, ülke ekonomisinin sağlıklı bir dengeye oturtulması, imkânlarımız üstünde yaşama alışkanlığından vazgeçilmesi, ülkenin yakın bir gelecekte kendi yağıyla kavrulur bir düzeye ulaştırılması için dış pazarlara açılmanın zorunlu olduğunu ortaya koymuştur. Aynı ihtiyaç ekonomik kuruluşlar tarafından da hissedilmiş, tam kapasitenin çok altında çalışan sanayinin, ayakta durabilmek için, dışarıya açılmasının şart olduğu görülmüştür.

Hükümetimiz bu durumda, bir yandan çeşitli teşvik tedbirleriyle birlikte gerçekçi bir kur politikası izlerken, diğer yandan dışa açılmanın gerektirdiği siyasi ortamı hazırlamakta gecikmemiştir. Bu politikanın izlenmesinde, Orta Doğu ve Kuzey Afrikadaki Müslüman ülkelerle ilişkilerimizin daha önce belirtmiş olduğum yönde gelişmesinin çok önemli bir etken teşkil ettiği kuşkusuzdur.

Türkiye, büyük petrol geliri ile dünyanın en önemli pazarı sayılan bu bölgeye açılmaya geç de olsa başlamıştır. Bölgeye yaptığımız tüm ihracat 1979'da 409 milyon dolar, 1980'de 655 milyon dolar iken, 1981'in sadece ilk 11 ayında 1 milyar 665 milyon dolara yükselmiştir. Mevcut potansiyelin çok daha yüksek rakamlara ulaşmaya müsait olduğundan şüphe yoktur. Bu suretle ürünlerimize geniş pazarlama imkânları bulurken petrol ikmalimizi de güvence altına almış olmaktayız.

Bölge ülkeleri ile ekonomik işbirliğimizin gelişmesi mal alıp satmaya inhisar etmiş değildir. Türk müteahhitlik firmaları, gelişmiş ülkelerin kuruluşlarıyla çetin bir rekabet içinde olmalarına rağmen, bölgeye büyük çapta girmeyi başarmışlardır. Firmalarımızın kazandıkları ihalelerin tutarı 9 milyar doları bulmuştur. Bölgede Türk işçisine geniş iş imkânları ortaya çıkmıştır. Bölgede çalışan Türk işçisinin sayısı halen 140 000 civarındadır. Avrupa'da yabancı işçiye olan talebin azaldığı, işsizliğin arttığı ve Türk işçisinin bu olumsuz gelişmeden büyük ölçüde etkilendiği bir dönemde bu gelişme memnuniyet vericidir.

Bölge ülkelerinin ortak katkılarıyla gerçekleştirilmesi amaçlanan yeni yeni büyük yatırım projeleri her gün ortaya çıkmaktadır. Daha birkaç gün önce Ankara'da Tunus ve Kuveyt heyetleriyle yapılan görüşmelerde, üçlü işbirliği ile büyük bir gübre kompleksinin kurulması projesi ele alınmıştır. Bu gibi projelerin bölge ülkeleri ile aramızdaki ekonomik işbirliğini yeni boyutlara ulaştıracağı, aramızdaki ilişkileri perçinleştireceği kuşkusuzdur.

Bölge ile diğer bir ekonomik işbirliği alanı milletlerarası ulaşımın geliştirilmesi ve transit ticaretidir. Daha bugünden bölge ülkelerine Türkiye üzerinden

sevkedilen mallar, ulaşım yollarının kifayetsizliğine rağmen, büyük rakamlara ulaşmıştır. Mersin ve İskenderun limanlarından çekilip, sadece Irak'a gönderilen mal 1981'de 2 milyon tonu aşmıştır. 1982 için öngörülen rakam 2,5 milyon ila 3,5 milyon tondur. Ulaşım için başka olanaklar üzerinde de durulmaktadır. Romen ve Bulgar limanları ile Karadeniz limanlarımız arasındaki Ro - Ro seferleri, İtalyan ve Yugoslav limanları ile Akdeniz limanlarımız arasındaki feribot seferleri ihdası bunlar arasındadır. Bütün bunlar geliştirildiğinde Türkiye'nin Avrupa ile Yakın Doğu arasında köprü durumunda olduğunu en somut biçimde ortaya koyacaktır. Ekonomimiz tabiatıyla bundan güç kazanacaktır.

Yeni pazarlara açılma çabalarımızda, şimdiden, Orta - Doğu ve Magrip ülkelerinin ötesinde, zengin tabii kaynaklara sahip Uzak - Doğu ve Afrika ülkeleriyle karşılıklı çıkarlara ve ihtiyaçlara uygun, uzun dönemde birbirimizi tamamlar nitelikte bir işbirliğini geliştirebilmek amacıyla köprü başları kurabilmeye yöneliyoruz.

Dış pazarlara açılma siyasetimizin gereği olarak dış misyonlarımızın ve misyon şeflerimizin ekonomik konulara ağırlık vermeleri ve ekonomik işbirliği alanına giren konular, tam bir işadamı zihniyeti içinde izlemeleri, çıkan pürüzleri gidermeleri ve işbirliğini somut örneklerle genişletmek çabası içinde olmaları için kesin talimat verilmiştir. Bu esprinin gittikçe yerleştiğini ve iş alemimizin övgüsünü kazanmakta olduğunu memnuniyetle belirtmek isterim.

Bu gelişmede ülkemiz için en önemli husus, dış pazarlara girme sürecinin devamı, yapılan hamlenin konsolide edilmesi ve bu gelişmenin geçici değil kalıcı bir nitelik kazanması için gerekli tüm koşulların yaratılmasıdır.

Türk ekonomisi bu şekilde üretim yapısının bir gereği olarak uygun pazarları Orta - Doğu'da bulmakta iken, tabiatıyla ekonominin gelişme süreci içinde gerekli teknoloji ihtiyacını da gözden kaçırmamaktadır. Bütün dünya için gelişmeyi sağlayacak ileri teknolojinin sanayici ülkelerden kaynaklandığı da bir gerçektir. Bu nedenle dış ekonomik ilişkiler açısından bölgemizdeki Arap ve Müslüman ülkelere açılma siyasetimizin yerleşmiş ekonomik ilişkilerimizin ihmali pahasına olmamasına özen gösterilmiştir.

AET ile mevcut ortaklık ilişkilerimize de temas etmek istemekteyim.

AET ile kurduğumuz ortaklık bağı 18 yılını doldurmuştur. Bu bağ Türkiye'nin bir gün Topluluğa tam üye olmasını amaçlamaktadır. Bu amaç, Türkiye için, herşeyden önce, siyasi bir tercihin ifadesidir. AET'ye tam üyelik müzakereleri için başvurunun tabiatiyle Parlamenter rejimin yeniden kurulmasından sonra yapılması öngörülmektedir.

Bildiğiniz gibi AET ile ortaklık bağının çerçevesi 13 Eylül 1963 tarihli Ankara Anlaşmasıyla çizilmiş, hazırlık döneminden sonra, 23 Kasım 1970 tarihinde imzalanan ve 1973 tarihinde yürürlüğe giren Katma Protokol geçiş döneminin tabi olacağı rejimi tespit etmiştir. Yapılan anlaşmalar gereğince AET'den Türkiye'ye mali, ticari ve sosyal alanlarda şu yararlar sağlanmıştır :

Mali alanda : 1964 - 1981 yılları arasında I., II., III. Mali Protokeller ile sırasıyla 175 milyon, 220 milyon ve 350 milyon dolar tutarında mali yardım gerçekleştirilmiştir. 660 milyon dolar tutarındaki IV. Mali Protokol ise parafe edilmiş ancak henüz yürürlüğe konmamıştır. Mali alanda ayrıca, 1980 yılında, ilk defa olarak iki yıl için 100 milyon dolar tutarında hibe şeklinde özel işbirliği yardımı yapılmıştır.

Ticari alanda : 1 Eylül 1971'den itibaren Türkiye'ye karşı sanayi sektöründe gümrük tarifesi sıfıra indirilmiştir ve miktar kısıtlanması da uygulanmaktadır. Bunun sadece iki istisnası vardır. Bunlar da pamuk ipliği, ham bez ile bazı petrol ürünleridir. Pamuk ipliği ve ham bezde belirli bir takvim içinde gümrük tarifesi sıfıra indirilmektedir. İndirim oranı halen % 75'i bulmuştur. Bazı petrol ürünlerinde ise, Türkiye'ye tanınmış olan kontenjan fazlasıyla yetmektedir. Her iki istisnada da miktar kısıtlaması yoktur. Bu iki maddede miktar kısıtlanması uygulanmayan yegâne ülke de Türkiye'dir.

Tarım sektöründe 22 yıllık dönem içinde gümrük birliğine gidecek bir program uygulanması kararlaştırılmıştır. Bu programın düzenlenmesine kadar Topluluk bize tek taraflı olarak bazı tavizler tanımıştır.

Buna göre bellibaşlı tüm ihraç maddelerimize, her maddeye göre değişen ve % 5 den % 100'e kadar varan oranlarda gümrük indirimi uygulanmaktadır. Ayrıca, Katma Protokole göre bu tavizlerin Türkiye lehine genişletilip, iyileştirilmesi imkânı da mevcuttur. Nitekim, 1976 ve 1980 yıllarında yapılan müzakerelerde bu imkândan yararlanılmıştır. 1980 müzakereleri sonunda yapılan anlaşma, 6 yıl içinde Topluluğun, Türkiye'nin tüm ihraç ürünleri için gümrük tarifesini kademeli olarak kaldırmasını öngörmüştür. Bu anlaşma yürümektedir.

Sosyal alanda : İşçilerimizin serbest dolaşımı konusunda 1976 ve 1980 yıllarında iki kademe gerçekleştirilmiş, buna göre Türk işçisinin üçüncü ülkelere kıyasla önceliği haiz olması sağlanmıştır. Üçüncü kademe 1986'da gerçekleştirilecektir. Bu kademe tam serbest dolaşımı öngörmektedir. Bu konuda birtakım ciddi sıkıntı ve sorunlarla karşı karşıya bulunduğumuz bilinmektedir.

AET, ayrıca Topluluğa yeni üyelerin katılması ve Topluluğun üçüncü ülkelerle yaptığı anlaşmalar karşısında Türkiye'nin çıkarlarını korumak için danışma yükümlülüğü altındadır. Bu danışmalar yapılmıştır.

AET ile sürdürdüğümüz işbirliğinin diğer bir yönü siyasal danışmaların kurumlaştırılmış olmasıdır.

AET ile ilişkilerimizde elbette daima bazı pürüzler çıkmıştır ve bugün de vardır. Çıkan pürüzlerin, her zaman olduğu gibi, sabırla ve müzakere yoluyla giderilmesi her zaman tercih ettiğimiz yol olmuştur.

Bugün, özellikle Avrupa Parlementosunun bazı kanatlarından ve bazı üye ülkelerden ülkemize yöneltilen çoğu kez peşin hükümlü malum suçlamaların etkisiyle, evvelce parafe edilmiş bulunan IV ncü Mali Protokol, AET Komisyonu tarafından bir türlü Bakanlar Konseyine sekedilmemiş durumdadır. Özel İşbirliği Fonundan TEK Projesi için öngörülen 17,5 milyon dolarlık kredi aynı politik nedenlerle imza aşamasında tutulmaktadır.

Diğer taraftan Topluluk pamuk ipliği ihracatımıza % 16 oranında antidamping vergisi koymuş bulunmaktadır. Bu verginin karşılıklı mutabakatla kaldırılmasına çalışılmaktadır. Kuruüzüm ve fındık ihracatımızda ortaya çıkan benzer sorunlar, alınan karşılıklı önlemlerle çözümlenmiştir.

1981 yılında ihracatta görülen büyük hamle, Topluluk ülkelerinde hüküm sürmeye devam eden ekonomik durgunluğa rağmen AET'ye vaki ihracatımıza da yansımıştır. 1979'un ilk 10 aylık döneminde Topluluğa olan 874 milyon dolarlık ihracatımız, 1980'in aynı döneminde 921 milyon dolara, 1981'in aynı döneminde ise 1 milyar 128 milyon dolara yükselmiştir.

Orta - Doğu ülkelerine vaki ihracatımızın çok daha yüksek oranda artmış olduğu bir gerçek ise de, Orta - Doğu'da neredeyse sıfırdan başlamış olmamıza karşılık AET ülkelerinin eskiden beri Türkiye'nin dış ticaretindeki payının yüksek bulunduğu gözönüne alınmalıdır.

Orta - Doğu, öylesine büyük bir pazar oluşturmaktadır ki, AET ülkelerinin bu bölgedeki ülkelere ihracatlarındaki artış oranı dahi kendi aralarındaki ihracatın artış oranından daha yüksek olmuştur.

Türkiye'nin yeni yeni pazarlara açılmasında şu faktör de önem taşımaktadır : Türkiye Topluluğa tam üye olduktan sonra, AET'den sağlayacağımız sübvansiyonlarla, yeni pazarlardaki rekabet gücümüz artacaktır. Başka bir deyimle Türkiye'nin AET'ye tam üye olmasıyla yeni pazarlar aaçılması, birbirinin alternatifini teşkil etmemekte; aksine birbirini tamamlamaktadır.

Türkiye'nin dış ekonomik ilişkilerinde OECD Teşkilatının özel bir yeri vardır. OECD üyeliğimiz, AET örneğinde olduğu gibi temel iktisadi ve siyasi tercihimizin tabii bir sonucudur. OECD Teşkilatı, Batı aleminin sanayileşmiş tüm ülkeleri ile çok kapsamlı işbirliği ve diyalog sürdürmek için bir forum teşkil ettiği gibi, dış yardımlara ihtiyaç hissettiğimiz dönemlerde bu yardımların, bir dayanışma esprisi içinde, koordine edilmesini sağlamak gibi pek yararlı bir görev de ifa etmektedir. OECD'nin öncülüğü ile kurulan konsorsiyumlar çerçevesinde bugüne kadar önemli yardımlar sağlamışızdır.

Bir bütün olarak ele alındığında OECD ülkelerine ihracatımız da 1979'da 1 milyar 446 milyon dolar iken, 1980'de 1 milyar 680 milyon dolara, 1981'in ilk 11 ayında ise 1 milyar 975 milyon dolara yükselmiştir.

Bunları belirtmekteki amacım, Türkiye'nin dış ekonomik ilişkilerini geliştirme çabasında dengeli hareket ettiğini ve alınan olumlu sonuçların tüm ilişkilerde görüldüğünü ortaya koymaktadır.

Son yıllarda milletlerarası ekonomik ilişkilerde görülen en önemli olay; gelişme yolundaki ülkelerin İkinci Cihan Harbi sonrasında ortaya çıkan uluslararası ekonomik düzenin daima aleyhlerine işlediğini, dış ticaret hadlerinin aleyhlerine giderek bozulduğunu ortaya koyarak, zengin ve fakir ülkeler arasındaki uçurumun büyümesinin durdurulması ve dünyanın artan bir huzursuzluk ve gerginliğin içine düşmemesi için bu durumun düzeltilmesi amacıyla köklü önlemler alınmasını ısrarla istemeleri olmuştur.

Gelişmekte olan ülkelerin ihraç malları fiyatlarının ve gelirlerinin istikrara kavuşturulması, bu amaçla ihraç mallarının gelişmiş ülke pazarlarına daha kolay girmelerinin sağlanması ve sanayileşme süreci için zorunlu teknoloji transferinin kolaylaştırılması, son yıllarda Birleşmiş Milletlerde de ele alınan konuların başında gelmektedir.

Bugün artık hammadde üretiminden dış ticarete, enerjiden sanayileşmeye ve gıda güvenliğinden para

ve finansman sorunlarına kadar tüm konular birbiriyle bağlantılıdır. Eskiden konjonktürel olarak nitelendirilen bazı sorunların, aslında dünya ekonomisinin yapısal bozukluklarından kaynaklandığı, bu nedenle de sorunlara global bir yaklaşım ve global bir çözüm gerektiği anlaşılmıştır.

Batı ile mevcut köklü bağlarımıza rağmen, gelişme yolunda bir ülke olarak üçüncü dünyanın bu çağrısını anlayış ve sempati ile karşılıyor ve destekliyoruz. Bu bakımdan, Kuzey - Güney diyalogu diye adlandırılan karşılıklı bir müzakere sürecinin başlamasını diliyor ve bu yoldaki tüm çalışmaları yakından izliyoruz.

Özel durumumuza rağmen 77'ler grubu ile yakın temaslar sürdürdük. 77'lerin üyesi olmamakla beraber 77'lerin Asya Alt Grubunun Ekonomik işbirliği faaliyetlerine katılıyoruz. Bu Grubun 25 - 29 Ocak tarihlerinde Cakarta'da yapılacak toplantısında da temsil edilmekteyiz.

Kültürel temas ve faaliyetlerimize de kısaca değinmek istiyorum.

Kültürel ilişkiler ulusların birbirlerini daha yakından tanımalarına ve mevcut dostluk ilişkilerinin takviyesine büyük katkıda bulunmaktadır. Atatürk'ün doğumunun 100 ncü Yıldönümünü kutlamış olmamız, 1981 yılındaki kültürel faaliyetlerimize özel bir önem ve ağırlık vermemizi gerektirmiştir. 100 ncü Yıldönümü münasebetiyle yurt dışında Cumhuriyet tarihimizin en geniş kültürel çalışmasını başarıyla gerçekleştirmiş bulunuyoruz. Beş kıtada, 60'dan fazla ülkede düzenlenen faaliyetlerle Büyük Ata'nın doğumunun yıldönümünü kutladık. ve Atatürk'ün en büyük eseri olan Modern Türk Devletini yabancılara daha iyi tanıtmak imkânını bulduk.

Özellikle Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO)'nun Paris'teki Merkezinde, Washington, Bonn, Roma ve Londra gibi büyük merkezlerde Türk Kültür Haftaları düzenleyerek bu ülkelerin kamuoylarını etkilemek imkânını bulduk.

1981 yılındaki kültürel ve tanıtma faaliyetlerimizin bütün ayrıntılarına girmeyeceğim. Ancak, bir - iki örnek vermekte de yarar görüyorum. 1980 Ekim başından bu yana ülkemize gelen yabancı basın - yayın mensuplarının sayısı yüzü aşmış bulunmaktadır. Bir kısmı konuğumuz olarak ülkemizi ziyaret eden bu görevlilere, diğer ilgili kuruluşlarımızla işbirliği halinde her türlü imkân ve kolaylık sağlanmıştır. Ayrıca, 1981 yılı içinde 8 büyük yabancı gazete ve dergi «Türkiye İlâvesi» yayınlamıştır.

Öte yandan Türkiye'nin iç huzur ve istikrara kavuşmasından ve bunun bir sonucu olarak uluslararası alanda hakettiği saygınlığı tam manası ile kazanmasından rahatsızlık duyan bazı yabancı çevreler, 1981 yılında ülkemizi hedef alan menfi propaganda kampanyalarını yoğunlaştırmışlardır. Bu durumu Danışma Meclisimizin sayın üyeleri de muhakkakki müşahade buyurmuşlardır.

1981 yılındaki tanıtma faaliyetlerimizi yürütürken bu propaganda kampanyası ile de mücadeleyi de hedef aldık ve bunu belirli bir ölçüde akamete uğratmayı başardık.

1981 yılındaki kültürel ve tanıtma faaliyetlerimiz bize büyük bir tecrübe kazandırdı. 1982 yılında Büyük Önderin hatırasını yabancı ülkelerde yaşatmak, Türkiye Cumhuriyetini tüm kültürel değerleri ile tanıtmak çabalarımızı aynı şevk ve heyecanla sürdüreceğiz.

Son bir konu olarak, Uluslararası terörizmin bir parçası olan bugünkü Ermeni terörünün karşımıza çıkardığı sorunlara değinmek kaçınılmazdır :

Ermeni terörünün en önemli boyutu, ister Dışişleri, ister diğer bakanlıklara bağlı bulunsunlar, dışarıda bulunan bütün memurlarımızın hayat ve güvenlikleri için ortaya çıkardığı tehdittir.

Dışardaki memurlarımızın güvenliklerini korumak, birinci derecede dış temsilciliklerimizin bulunduğu ülkelerin sorumluluğu altındadır. Maalesef bu sorumluluğun bütün ülkelerce çok iyi idrak edildiğini söyleyecek durumda değiliz. Sorumluluklarını anlamakta güçlük çeken ülkeleri gerekli şekilde uyarıyoruz. Ayrıca biz de, mevcut imkânlar çerçevesinde, kendi bünyemiz içerisinde çeşitli tedbirler almaya çalışıyoruz. Aldığımız bu tedbirlerin temsilciliklerimize saldırılarda bulunulmasını belirli bir ölçüde güçleştireceğini umuyoruz. Tabiatıyla bütün bu tedbirlerin etkinliğinin bir sınırı vardır ve tarafımızdan alınmakta olan bu tedbirlerle bütün temsilcilerimiz ve ailelerinin güvenliklerinin mutlak surette temin edilebildiğini söylemek maalesef mümkün değildir.

Uluslararası terörizmle yegane etkin mücadele, ancak bütün ülkelerin elbirliği ile olur. Terörizme karşı yürütülen mücadele fiziki olduğu kadar manevi olmalıdır. Terörizm olayları, bunları işleyenlerin ileri sürdükleri iddialar ne olursa olsun kesin bir şekilde kınanmalı, faillerinin yakalanması için ciddi önlemler alınmalı, suçlular ağır cezalara çarptırılmalı, teröristlerin faaliyetlerini besleyen propaganda çabalarına sempati gösterilmemeli, terörizmin bir gün

ona müsamaha gösterenlere karşı dönüşeceği hesaba katılmalıdır. Bütün ülkeler bunun idraki içinde oldukları gün, terörizmle mücadelede başarı imkanı doğabilecektir.

Bu yolda hayatlarını yitiren tüm arkadaşlarımızın hatıralarını saygı ile anarken, tedhiş metodları ile dış temsilcilerimizin yıldırılmasına imkân bulunmadığının da herkes tarafından bilinmesini isterim. Bu tip tedhişin hüküm sürdüğü bazı ülkelerdeki tüm arkadaşlarımız, güvenlikleri açısından mevcut sorunlara rağmen, büyük bir vazife şuuru ile görevlerini yerine getirmektedirler.

Uzun süredir Ermeni terörizminin başlıca tezahürlerinden biri saldırganların teşhis ve takibinin gereği veçhile yapılamamasıydı. Bu alanda son zamanlarda olumlu gelişmeler olduğu izlenmektedir.

İlki küçük bir işaret sayılsa da, 1980 Ekim'inde Cenevre'de Yenikomşiyan ve Mahserecan adlı teröristlerin bir otel odasında hazırladıkları bombanın patlaması üzerine yaralanmaları sonucu tutuklanmaları ve 18 ay hapse çarptırılmaları olmuştur. Bunlar daha sonra cezalarının tecili neticesinde sınırdışı edildiler.

Daha önemli bir gelişme 1981 Haziran'ında Cenevre Başkonsolosumuz memurlarından Mehmet Savaş Yergüz'ü şehit eden Camgoçyan adlı katilin yakalanması, yargılanması ve 15 yıl hapse mahkûm edilmesidir

1980 Şubat ayında Bern Büyükelçimiz Sayın Doğan Türkmen'e bu şehirde suikast girişiminde bulunmuş olan ve Marsilya'da tutuklanan Kilimciyan adlı teröristin davası ise geçtiğimiz Cumartesi gecesi geç saatlerde sonuçlandı. Bu konudaki ilk değerlendirmelerimiz bizi şu hususları belirtmeye sevk etmektedir :

Kilimciyan'ı, Büyükelçi Doğan Türkmen'i öldürmeye tam teşebbüs suçuyla yargılayan Fransız Hâkimin ve Savcının tarafsız hareket etmiş olmalarına rağmen, jürinin çok ağır bir siyasi ve psikolojik baskı altında tutulmuş olduğu açıktır. Bunun neticesi olarak jüri Kilimciyan'ı suçun failli olarak değil, suç ortağı olarak kabul etmiş ve bunun istilzam ettirdiği cezaya hükmedilmesi gerekmiştir.

Sonuç jüri üzerindeki baskıyı aksettirmekte olup, suçla orantılı değildir. Bununla beraber sonuç ne olursa olsun Ermeni terörü gerçeğinin dünya kamuoyuna bir kez daha açıklanması bakımından davanın uyarıcı olması gerekir. Kin ve nefreti tahrik eden Ermeni propagandasının tiksinti verici niteliğinin gittikçe dünya kamuoyu tarafından anlaşılacağına eminiz.

Önümüzde yine yakından izlediğimiz bir başka dava bulunmaktadır. Bilindiği gibi, Eylül 1981'de Paris Başkonsolosluğumuzu basarak koruma görevlisi Cemal Özen'i şehit eden, Maiyette Başkonsolos Kaya İnal'ı ağır yaralayan dört Ermeni terörist tutuklanmıştır. Davaya ilişkin soruşturma dosyası tamamlandığında mahkemeye sevk edilecektir.

Hiç bir suçun cezasız kalmayacağını Ermeni terör örgütleri ergeç anlayacaklardır. (Alkışlar)

Sayın Başkan, sayın üyeler;

Konuşmamı burada bitiriyorum, hepinize saygılarımı sunarım. (Alkışlar)

Sayın Başkan, müsaade buyurduğunuz takdirde şimdi benden önce konuşan üyelerin bazı yorumlarına cevap vermek istiyorum. Daha sonra da müsaade ederseniz yerimden suallere cevap vereceğim.

BAŞKAN — Hay hay efendim, buyurunuz,

DIŞİŞLERİ BAKANI İLTER TÜRKMEN — Bütün ileri sürülen noktalara cevap vermeme tabiatiyle imkân yok. Ancak bazı not ettiğim ve önemli gördüğüm noktalara değineceğim.

Sayın Karal konuşmasında önemli bir noktaya değindi ve «Yunanistan'a NATO ile ilgili sorunlarını çözmekte yardımcı olmaktayız, burada bir çelişki görüyorum.» dedi.

Zannediyorum ki, bu çelişkiden kastettiği Yunanistan'ın NATO askeri entegre bünyesine tekrar dönmesi sorunudur. Biz bu konuda Yunanistan'a sorunlarını çözmekte yardımcı olmak niyetiyle hareket etmedik. Gayet kritik bir uluslararası dönemde NATO dayanışmasını sağlamak için bu tedbiri aldık.

Burada bir çelişki olduğu da tamamiyle söylenemez. Çünkü, bu Yunanistan'ın askeri entegre bünyeye dönüşünün hangi koşullar altında yapıldığını hatırlamakta yarar vardır. Yunanistan iddialarının bir tarafa bırakarak NATO'nun askeri bünyesine geri dönmüştür. Bunun anlamı, Yunanistan'ın NATO'yu terk ettiği zaman mevcut olan komuta sorumluluklarının artık bundan sonra mevcut olmadığı ve bütün bunların yeniden tanzim edilmesi gerektiğiydi. «Rogers Planı» diye anılan Planın öngördüğü husus, şimdilik komuta kontrol ve sorumluluk sahaları bakımından bazı geçici tedbirler alınması ve daha sonra uzun süreli bazı tedbirlere karşılıklı anlaşma ile varılmasıydı.

Dolayısıyla bizim bunu Yunanistan'a karşı bir iyilik olarak yaptığımız gibi bir görüşe pek katılamamaktayım.

«Bugünkü durumda ne olmuştur?» suali akla geliyor. Bugünkü durumda Yunanistan Başbakanı Pa-

pandreou Rogers Planını askıya alındığını ileri sürmüştür, Yunanistan'ın bu kendi çelişkisidir. Yunanistan bu suale kendisi cevap vermek mecburiyetindedir ve NATO askeri makamları konuya tabiatıyla eğileceklerdir.

Sayın Karal aynı zamanda çok boyutlu diplomasi atılımlarımızın önlenmekte olduğunu söyledi.

Evet, çok boyutlu diplomasi atılımlarını önlemek için bazı çabalar var; fakat bu çabaların büyük bir tesir icra ettiğini zannetmiyorum. Çok boyutlu diplomaside çektiğimiz bir sıkıntı; bazen kendi kamuoyumuzda bazı münakaşaların olması, «NATO'ya mı aitiz? Amerika ile ilişkilerimiz yoğunlaşmaktadır. Amerika ile ilişkilerimiz gelişirken Avrupa'dan kopuyor muyuz, yoksa hem NATO'dan hem Amerika'dan kopuyoruz, Ortadoğuya mı yöneliyoruz?» gibi zaman zaman bazı sorular sorulmaktadır. Bunların hiçbirisi bizim görüşlerimize uymaz. Biz bütün bu unsurların birbirini tamamladığı kanaatindeyiz ve bu çok boyutlu diplomasiyi sürdürmek azmini taşıyoruz.

Sayın Aydın Tuğ, «Dış politikamızın bir etki - tepki şeklinde görüldüğünü, uzun süreli planlamanın mevcut olmadığını» söyledi. Dış politikada uzun süreli planlamanın faydasına ben de inanıyorum. Vaktiyle Dışişleri Bakanlığında ilk Planlama Dairesini kuran da ben olmuştum; fakat oradaki tecrübelerimin de gösterdiği gibi, her şeyi uzun süreli plana bağlamak imkânı yoktur. Buna bir misal verebilirim :

Mesela, İran'daki durumu ele alalım. İran'da Şah rejiminin düşeceğini tahmin etmek çok zor değildi, bunu tahmin etmek kolaydı; fakat İran'ın bugünkü duruma düşeceğini kimsenin tahmin etmediği bir vakıadır. Herhalde bu konuda tahminde bulunmayan tek dışişleri bakanlığı da Türk Dışişleri Bakanlığı olmamıştır. Dış politika kendi tabiatı icabı bir etki - tepki şeklinde tecelli etmektedir ve sadece Türkiye'nin değil, diğer devletlerin dış politikaları da maalesef böyledir. Çünkü, tek bir devletin hatta bir süper devletin bile bütün uluslararası ilişkilere, uluslararası gelişmelere tek başına yön vermesi imkânı yok.

Sayın Tuğ, «Balkanlarda barış kuşağı kurulması geretkiğini, Balkanları büyük devletlerin etkisinden uzak tutmanın lüzumlu olduğunu» vurguladılar ve «Bu girişimi Yunanistan'a kaptırdık» dediler. Hiçbir girişimi Yunanistan'a kaptırmış değiliz bu konuda. Zannediyorum ki, Balkanlardaki durumu daha gerçekçi bir şekilde değerlendirmek lazım. Bugün Balkanlar dediğimiz bölgede bir grup devlet NATO'ya mensuptur, bir grup devlet Varşova Paktına mensuptur, bir de bağlantısız bir ülke olan Yugoslavya vardır. Bütün bu ülkeler arasında tam bir ahenkli dış politika yürütmek söz konusu olamaz. Yunanistan'ın girişimi, diye Sayın Tuğ'un atıfta bulunduğu girişim herhalde Balkanlarda nükleer silahlardan arınmış bölge fikrini Yunanistan'ın son zamanlarda daha fazla işlemesi olmuştur zannediyorum.

Biz aynı kanaatte değiliz. Biz Balkanlar bölgesinin daha geniş Avrupa bölgesinden soyutlanabileceğini zannetmiyoruz. Bugün sadece Balkanlarda bir nükleer silahlardan arınmış bölge kurmak, Türkiye'nin güvenliğini artırmaz, bilakis Türkiye'nin güvenliğini çok ciddi surette sarsar.

Sayın Tuğ, «Helsinki Belgesi karşılıklı kuşkuları kaldırmıştır, dolayısıyla doğu devletleri ile başka boyutlu ilişkiler kurabileceğimize» işaret ettiler. Zannediyorum ki, dış politikada retorik ile gerçekleri ayırmak önemlidir. Helsinki Belgesindeki kuşkular son zamanlarda azalmamış, bilakis artmıştır. Polonya ve Afganistan olayları bunun en güzel örneğidir.

Sayın Tuğ haklı olarak, «Ortadoğuda tek bir grup devlet ile temas etmek, onlarla ilişkileri geliştirmek yetmez» dediler. Bütün Ortadoğu ülkeleri ile ilişkileri geliştirmemiz gereğini vurguladılar. Bu doğrudur, biz de böyle yapıyoruz. Herhangi bir grubu, bir Arap grubunu bir başka Arap grubuna tercih ettiğimizi şimdiye kadar gördülerse bizi irşat etsinler.

Kavgalara karışmamak gerektiğini vurguladılar. Bunda tamamen haklıdırlar. Zannediyorum ki, hiçbir Araplararası veya İslam ülkeleri arasındaki kavgaya karışmıyoruz. Irak - İran savaşında da azami tarafsızlığı gösterdiğimizi hem Irak ve hem de İran kabul etmektedir.

Afrika'ya açılmamız gereğini vurguladılar. Bunda da tamamen mutabıkız. Nijerya'nın pilot bölge olarak ele alınması gereğini söylediler, tamamen mutabıkız ve bu maksatla zaten girişimlere başlamış bulunuyoruz.

Sayın Tuğ, «AET ile bütünleşmiş bir Türkiye ikinci sınıf bir üye olacaktır» dediler. Bu AET konusuna başka sayın üyeler de temas etti. O zaman bu konuya da değineceğim.

Evet, Sayın Tuğ, Trakya'daki azınlığımıza karşı tazyiklere haklı olarak temas ettiler. Trakya'daki azınlığımıza karşı tazyikler değindiği gibi uzun yıllardan beri devam etmektedir. Bu tazyiklere mukavemet için tabii Türkiye elinden geleni yapmıştır. Bu yaptıkları sadece diplomatik girişimlerden ibaret kal-

mamıştır. Karşı tedbirler de almıştır; fakat azınlıklar arasındaki dengesizlik bu tedbirlerin etkinliğini bir ölçüde azaltmıştır.

Vakıf malları meselesine gelince : Son çıkan kanunun vakıf mallarının parçalanmasına yol açacağı doğrudur. Biz bu kanunun yürürlüğe girmemesi için çaba sarfetmekteyiz. Eğer, Yunanistan bunu yürürlüğe koyarsa, o zaman gayet tabii mukabil tedbirler alınacaktır ve bundan Yunanistan'ın daha az zararlı çıkacağını düşünmemek gerekir.

Sayın Tuğ, Dışişleri Bakanlığı Teşkilatından bahsederken her dairenin bir ülkeye ait tüm işlerle uğraşması gereğini vurguladılar. Bu görüşe tamamen katılıyorum. Esasen «Deks Sistemi» dediğimiz bu sisteme Bakanlığımız geçmek üzeredir. Tabii intikal kolay olmamaktadır, bazı sıkıntılarla karşılaşıyoruz; fakat birkaç ay içinde bu sisteme tamamen geçmiş olacağız ve bir ülkeye bakan arkadaş bütün o ülke ile ilgili; ticari olsun, ekonomik olsun, siyasi olsun, kültürel olsun bütün işleri bizzat yürütecektir.

Sayın Cebeci, «Büyükelçilik sayısı azaltılabilir mi?» diye bir soru sordular. Biz şimdilik bir büyükelçilik ve üç başkonsolosluk kapattık. Başka büyükelçiliklerin sayısında azaltma yapıp yapamayacağımızı araştırıyoruz; fakat başkonsolosluklara gelince maalesef burada tersine doğru bir temayül var. Almanya'daki işçilerimiz yüzünden bu konsoloslukları artırmak zannediyorum ki faydalı bir yoldur. Buna itiraz edileceğini tahmin etmiyorum.

Elçilik ve delegasyonlar arasındaki personelin dengelenmesi lüzumuna da Sayın Cebeci işaret ettiler. Bu doğrudur. Bir ara batılı ülkelerde personelin daha fazla toplandığı, buna mukabil Ortadoğu ve mahrumiyet bölgesi dediğimiz başka bölgelerde memur sayısının az olduğu zamanlar olmuştur. Bütün bu noksanlıkları telafi etmek peşindeyiz. Herhalde, son zamanda dikkat ettinizse, en değerli diplomatlarımızı Ortadoğuya göndermek için özel bir çaba sarfediyoruz.

Sayın Cebeci, «Meslek memurları sınavlarına katılanlar azalıyor» dediler. Bu doğrudur ve maalesef iş sadece meslek memurları sınavlarına girenlerin sayısında bir azalma vuku bulmakla kalmamaktadır. Aynı zamanda Bakanlığımızdan ayrılmalar olmaktadır. Çünkü, özel teşebbüs kendilerine çok daha avantajlı koşullar sağlamaktadır. Bu konuda şimdiki sürede pek büyük bir problemle karşı karşıya değiliz; fakat önümüzdeki senelerde işlerin gittikçe güçleşeceğini kabul ediyoruz.

Deniz Hukuku Konferansına değindi Sayın Cebeci ve «Deniz Hukuku Konferansında Türk delegasyonlarında daha fazla etkinlik görmek istiyoruz» dediler. Deniz Hukuku Konferanslarına eskiden beri gayet etkin bir şekilde katıldığımız kanaatindeyim. Danışma Meclisinin bir sayın üyesi de zaten Deniz Hukuku Konferansındaki heyetimizin Başkanıdır. Her zaman bu konferanslarda aktif bir rol oynadık. Yalnız şunu belirtmek lazım gelir ki, bu konferans artık son aşamasına gelmiştir. Newyork'da bundan bir süre sonra bir toplantı yapılacaktır ve metin az çok bugünkü şekliyle muhtemelen kabul edilecektir. Bu noktayı da gözönünde bulundurmakta fayda vardır.

Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası ile temaslara değindi Sayın Cebeci. Şunu belirtmekte yarar görüyorum ki, Dışişleri Bakanlığı olarak bizim Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası ile temaslarda en ufak bir payımız yoktur. Bu işi doğrudan doğruya Maliye Bakanlığı yürütmektedir.

Sayın İsmail Şengün, büyükelçilerin ekonomik işlerle uğraşmalarının gerektiğini vurguladı. Burada tamamen mutabıkız. Zaten konuşmamda da belirttim; büyükelçilerimizin bugün çok aktif bir şekilde ekonomik işlerle uğraştığı bir gerçektir ve konuşmamda da belirttiğim gibi, bu büyükelçilerimizin performansından iş muhitlerimiz de son derece memnundur. Ortadoğudaki birçok ülkeleri ziyaret ettim, her yerde büyükelçilerimizin, özellikle o bölgede çok aktif bir şekilde ekonomimize faydalar sağlamak için çaba harcadıklarını bizzat gördüm.

Sayın Şengün, «Sınav şekli değişmelidir. Lisan kıstası yerine zeka ve kabiliyet kıstası getirilmelidir.» dedi. Zannetmiyorum ki, birbirinin alternatifi olarak söylemediniz herhalde bunu yani lisan bilenlerde zeka ve kabiliyet yok anlamında söylemediniz, tahmin etmiyorum?..

Bizim bildiğimiz kadarıyla yapılan imtihanlarda her üçüne birden dikkat edilmektedir ve aldığımız memurlardan da genellikle çok memnunuz. Tabii, daha fazla talep olmasını temenni ediyoruz.

Büyükelçilerin, bakan ve mebus karşılamaları için tayin edilmemeleri gerektiğini söylediler. Tamamen mutabıkım. Emin olun büyükelçiler beni karşılamıyorlar; ama diğer bakanları karşılamaktan katiyen geri kalmıyorlar.

Türk Dışişlerinde çekingenlik olduğunu, sanat muhitleriyle, gazetecilerle, politikacılarla ve iş adamlarıyla temaslar yapılmadığını müşahade ettiklerini söylediler Sayın Şengün.

Sayın Şengün Newyork'da iken Büyükelçi idim. her halde beni kastediyorlar; fakat diğer büyükelçiler için bu konuda hakikaten çok faal bir şekilde çalıştıklarını, çok geniş muhitleri olduğunu; sanat muhitleriyle, gazetecilerle, politikacılarıyla, işadamlarıyla temas ettiklerini yakinen biliyoruz. Bugün Washington'a gidebilirsiniz, Londra'ya gidebilirsiniz, Paris'e gidebilirsiniz, Cidde'ye gidebilirsiniz, Şam'a gidebilirsiniz, bunu göreceksiniz; fakat bazı ülkelerde, özellikle sosyalist ülkelerde diplomatların faaliyetleri kısıtlıdır. Orada tabii, diplomatlarımızın bütün muhitlerle temas etmeleri mümkün değildir.

İSMAİL ŞENGÜN — Sayın Bakan, büyükelçilerimizi kastetmiyorum, Dışişleri Bakanlığının tüm mensuplarını kastediyorum.

BAŞKAN — Sayın Şengün, lütfen efendim.

DIŞİŞLERİ BAKANI İLTER TÜRKMEN — Eski dostluğumuza sığınarak ufak bir şaka yaptım.

Efendim, Sayın Tan, «AET ile ilişkilerimize karşı çıkanlardan Sayın Bakan bahsetti, Yunanistan dışında kimdir?..» sorusunu sordular, yanlış anlamadımsa.

AET ile ilişkilerimize karşı çıkan değil de, bu devrede AET ile ilişkilerimizin durdurulması, dondurulması gerektiği kanaatinde olan bazı başka devletler de var. Maalesef en yakın örneği de bunun Danimarka'dır.

NATO'ya gelince; NATO ile ilişkilerimize uygun şekilde hareket etmeyen Yunanistan'dan başka devletler de vardır. Bunun da en son örneği Norveç'tir. Bildiğiniz gibi, bundan kısa bir süre önce Norveç'e görüşlerimizi aksettiren bir nota sunmuş bulunuyoruz.

Sayın Tan, «AET ile ilgili tartışmalar siyasi olmuştur, asıl tartışma yapılmamıştır.» dediler. AET ile ilgili asıl tartışma belki yapılmamıştır, doğrudur; fakat bu tartışmayı yapmak için vakit vardır. Biz bugün AET'ye tam üyelik için müracaat etmiş bile değiliz. Müracaat etmemiz için Türkiye'de parlamenter demokrasinin kurulması gereklidir. Bunun bilinci içindeyiz. Müracaat ettikten sonra müzakere süreci en aşağı 6-7 sene sürecektir. Gayet tabii Türkiye'nin çıkarlarına uygun bir anlaşmaya varılıp varılamayacağına bakılacaktır; fakat tartışmayı bitirmek imkânı yoktur. Yunanistan bugün AET'nin tam üyesi olmuştur; ama Yunanistan'da bunun doğru olup olmadığı hâlâ tartışılmaktadır. Onu belirtmek istiyorum.

Sayın Tan, vize uygulamasının üzücü olduğunu söylediler. Vize uygulaması üzücü olduğu gibi, bize karşı vize uygulayan devletlerin uluslararası taahhütlerine de tamamen aykırıdır. Avrupa Konseyindeki sözleşmeler ve AET ile ortaklık ilişkilerimiz, böyle bir tedbirin alınmasını aslında menetmektedir; fakat buna rağmen bu devletler bu tedbirleri almışlardır. Bizim, sürekli olarak, bu tedbirlerin kaldırılmasını istediğimizi, zannediyorum ki, biliyorsunuz.

Konsolosluk hizmetlerinin daha iyi düzenlenmesi lüzumuna temas etti Sayın Tan. Bu doğrudur. Konsolosluk hizmetleri biraz aksamaktadır; fakat bu aksamanın bir büyük nedeni bizim mevzuatımızın çok karmaşık olmasıdır. 34 çeşit harç alınmaktadır pasaportlardan. Bizim konsolosluklarımızın hazırladığı vekâletnamelerin, noterlerce kabul edilmesi imkânı hemen hemen yok gibidir. Çünkü, bütün hazırlanan vekâletnameler geri gönderilmektedir. Tekrar hazırlanması lüzumu ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle biz, bu mevzuatı basitleştirmek için bazı girişimler içinde bulunuyoruz.

Sayın Gözübüyük'ün beni şahsen çok takdir ettiğini anlamaktayım. Tabii, bunlar karşılıklı olarak münakaşa edilecek konular değildir. Yalnız, bir noktaya temas etmek istiyorum, dediler ki, «8 Ocakta Danimarka Hükümetinin tutumu belli oldu, halbuki Dışişleri 22 ocakta ancak teşebbüs yaptı.» Bu doğru değildir. 8 Ocaktaki Danimarka'nın davranışı konusunda ben 11 Ocakta Brüksel'de Danimarka Dışişleri Bakanı ile konuştum. Ondan sonra, buraya geldikten sonra, başka bir sorun daha ortaya çıktı ve bu sorun için Danimarka maslahatgüzarı nezdinde tabii bir teşebbüs daha yaptık. Bir gecikme olduğunu zannetmiyorum.

Sayın Gözübüyük, «Dışişleri Bakanı sessiz» dediler. Buna çok memnun oldum. Çünkü son zamanlarda fazla konuştuğum söyleniyordu. Bu suretle benim hakkımdaki hüküm biraz dengelenmiş oldu.

Sayın Gözübüyük, bu arada Birleşmiş Milletler Yasasının prensiplerine atıfta bulundular; bunları bilmem gerektiğini söylediler. Bunları bilmiyorsam hakikaten durum hazindir. Çünkü, 3 sene daimi temsilcilik yaptım Birleşmiş Milletlerde; fakat emin olsunlar, Devletler Hukuku profesörü değilim; ama bazı kaidelerini, Birleşmiş Milletler Yasasının bazı hükümlerini biliyorum. Ama, Avrupa Konseyi bakımından durum değişiktir. Bunu da kabul etmemiz gerekir. Avrupa Konseyine karşı, Birleşmiş Milletlerdeki, içişlerine karışmama prensibini ileri sürme-

mize imkân yoktur. Avrupa Konseyi, bir parlamenter ülkeler grubudur. Biz bu grubun içindeyiz. Bu bir nevi kulüptür ve o kulübün içerisinde taahhütlerimiz vardır. Biz, Avrupa Konseyinin, Türkiye'de parlamenter demokrasinin kurulması yolundaki taleplerine itiraz etmiyoruz. Biz, ileri sürdükleri mesnetsiz iddialara itiraz ediyoruz. Yoksa, prensip bakımından aramızda bir fark yoktur. İnsan hakları bakımından, çoğulcu parlamenter demokrasinin Türkiye'de kurulması gerektiği konusunda tabii hem Avrupa Konseyi, hem AET kuruluşları ile aynı fikir içindeyiz. Bu fikrin içinde olmasak zaten, bütün bu kuruluşlardan şimdiden çekilmemiz gerekirdi. Bunu yapmadığımıza göre, ileriye ve istikbale ümitle baktığımız aşikârdır. Bunları söylemek istiyorum.

ABDULLAH PULAT GÖZÜBÜYÜK — Müsaade eder misiniz Sayın Başkan,..

BAŞKAN — Efendim, tekrar soru sorulmasına imkân yok Sayın Gözübüyük. Bilahara hususi olarak konuşmanız mümkün.

DIŞİŞLERİ BAKANI İLTER TÜRKMEN — Tabii, her zaman emirlerine amadeyim.

ABDULLAH PULAT GÖZÜBÜYÜK — Müsaitse bir iki kelimelik maruzatım var; müsaade buyurur musunuz efendim?..

BAŞKAN — Lütfen efendim, karşılıklı konuşma imkânı olmadığını takdir buyurursunuz. Lütfen efendim, lütfen...

DIŞİŞLERİ BAKANI İLTER TÜRKMEN — Sayın Başkan, ben yapılan konuşmalar hakkındaki mülahazalarımı şimdi bitirmiş bulunuyorum. (Alkışlar) Şimdi müsaade ederseniz suallere cevap vereyim.

BAŞKAN — Tabii efendim. Buyurun Sayın Bakan.

DIŞİŞLERİ BAKANI İLTER TÜRKMEN — Efendim, Sayın Tevfik Fikret Alpaslan'ın sorularına cevap vereyim.

Suriye Dışişleri Bakanı Haddam'ın Moskova'yı son ziyaretinden sonra Suriye Devlet Başkanı Hafız Esat'ın yakında Sovyetler Birliğine resmi bir ziyaret yapacağı ve bu ziyaret sırasında iki ülke arasında bir stratejik anlaşma yapılacağı haberleri yayılmıştır. Bu haberlerin doğruluğunu henüz bilmiyoruz. Kaldı ki, Suriye Devlet Başkanının bu ziyareti henüz vaki olmamıştır.

Suriye ile ilişkilerimiz olumlu bir şekilde gelişmektedir. Suriye'nin güvenlik ihtiyaçları için aldığı tedbirlerin, Arap - İsrail ihtilafında beliren olumsuz davranışları bertaraf etmeye matuf olacağını tahmin etmekteyiz.

Rogers Planıyla ilgili cevap, yine sayın Tevfik Fikret Alpaslan'ın sorusuna. Rogers Planı adıyla tanımlanan anlaşmayla Ege Denizinde 1974 yılı Ağustos ayından önce mevcut bulunan ve tarafımızdan itiraz edilen komuta ve kontrol düzenlemeleri tümüyle yürürlükten kaldırılmış ve bu husus 1980 yılı ekim ayında NATO askeri kanadına üye tüm müttefikler ve bizzat Yunanistan tarafından onaylanmak suretiyle tescil edilmiştir. Bu bakımdan planın aleyhimize bir gelişmeye yol açması söz konusu değildir.

Rogers Planının uygulanmasına ilişkin süreç Yunanistan Başbakanı Papandreou'nun ve Dışişleri Bakanı Haralambopulos'un Aralık 1981 NATO Bakanlar toplantılarında yaptığı bazı beyanlarla muğlak bir durum arz etmeye başlamıştır. Sayın Papandreou mezkûr NATO toplantılarındaki konuşmalarında Yunanistan'ı Rogers Planını tek taraflı olarak askıya almak istediği intibaını yaratmıştır. Yunanistan'ın Rogers Planıyla ilgili olarak takındığı bu muğlak tavrı İttifakın güneydoğu kanadının savunmasına ilişkin tertiplerde boşluk yaratabilecek bir mahiyet taşımaktadır.

Yine Tevfik Fikret Alpaslan'ın sorusuna cevap veriyorum; acil intikal kuvveti konusunda. Bir ABD birliği olan acil intikal kuvvetinin oluşturulmasında ülkemizin herhangi bir rol oynaması yolunda bir teklif vaki olmamıştır. Bu bir gerçektir. Buraya Birleşik Amerika Savunma Bakanı Weinberger de gelmişti ve bizden bu yolda bir talepte bulunmamıştır.

Öte yandan böyle bir kuvvetin Güneydoğu Asyada ve özellikle Körfez Bölgesinde kullanılması meyanında şu husus tebarüz ettirilmelidir ki, biz Körfez Bölgesinin savunmasının öncelikle yine bu bölge ülkelerine ait bir sorumluluk olduğunu kabul ediyoruz. Bununla beraber bölge ülkelerinin kendi savunmaları için başka devletlerle işbirliği yapabilecekleri de bir vakıadır.

Sayın Muhsin Zekai Bayer'in sorusu var; «Dış temsilciliklerimizdeki Türk diplomatları birer birer soysuzca şehit edilirken, Dışişlerimizce olayların ahla vahla geçiştirilmesi Türk kamuoyunda büyük üzüntü kaynağı olmaktadır. Diğer devletler gibi köklü tedbirlere başvuruyor muyuz?.» Zannediyorum

ki, ne gibi tedbirler aldığımızı belirttim, onun için ayrıca bu soruya cevap vermiyorum.

Sayın Hidayet Uğur'un sorusuna cevap veriyorum. Avrupada Türk işçilerinin yoğun olarak bulunduğu Federal Almanya, Belçika, Fransa, Hollanda, Danimarka, Avusturya, İsviçre ve İsveç'teki konsolosluklarımız dışında diğer temsilciliklerimizde bulunan meslek memuru sayısı 75 civarındadır. Bu ülkelerin her birinde birer büyükelçilik bulunmaktadır. Paris'te büyükelçiliğe ilave olarak OECD Daimi Temsilciliği UNESCO Daimi Temsilciliği, Brüksel'de Avrupa Ekonomik Topluluğu Temsilciliği ve NATO Daimi Temsilciliği, Strazburg'ta Avrupa Konseyi Daimi Temsilciliğimiz bulunmaktadır. Bilindiği gibi yurt dışında Ticaret, Maliye, Çalışma, Milli Eğitim, Kültür ve Turizm Bakanlıklarıyla Basın - Yayın Genel Müdürlüğüyle Diyanet İşleri Başkanlığı müşavir, müşavir yardımcısı, ataşe, yardımcısı unvanlarıyla bu bakanlıkların kendi kadrolarından 451 memur bulunmaktadır.

Diğer taraftan, yurt dışında teşkilatları bulunmayan bakanlık bakanlık ve kuruluşların bazı memurları gerek görüldüğü takdirde 1173 sayılı Yasa uyarınca Dışişleri Bakanlığı kadrolarından gönderilebilmektedir. Bunların sayısı bugün bütün temsilciliklerimiz gözönüne alındığında 20 civarındadır. 12 Eylül 1980 öncesi yurt dışında bulunan kadrolar geçen yılbaşlarında Sayın Başbakanımızın Başkanlığında ilgili bakanların da katılmasıyla yapılan bir toplantıda gözden geçirilmiş ve gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Tabiatıyla hizmetine gerek görülmeyen yurt dışında görevli personel geri çağrılmaktadır. Zannediyorum ki, bütün bakanlıkların dış kadrolarında önemli bir azaltılma gerçekleştirilmiştir.

Sayın Ali Dikmen'in sorusu; «Bu gün Kıbrıs Türk Federe Devletindeki hükümet buhranının sebepleri nedir?.» Kıbrıs'taki hükümet buhranı, 1981 yılında yapılan genel seçimler sonucunda hiç bir partinin Mecliste çoğunluk elde etmemiş olmasından kaynaklanmaktadır. Halen Federe Mecliste en fazla sandalyeye sahip iki parti arasında bir koalisyon kurulması için görüşmeler yapılmaktadır. Bu görüşmelerin olumlu bir sonuç vermesini ve kurulacak yeni hükümetin Kıbrıs'ta istikrarlı bir idare getirmesini temenni ediyoruz.

1982 Mali Yılı içinde Kıbrıs'ta sağlanması planlanan bütçe içi ve kredi yardım miktarları 6 milyar Türk Lirasını aşmaktadır. Bu yardımlarda yatırımların payının bu miktarın yarısına ulaşacağı tahmin edilmektedir. KTFD Bütçesi henüz Federe Mecliste görüşülüp kesinlik kazanmadığından yatırımlar hakkında şimdiden ayrıntılı bir bilgi vermek imkânı yoktur.

Sayın Hamitoğulları'nın sorusuna cevap veriyorum. Türkiye'nin gerek komşuları, gerek Arap ülkeleriyle gelişen ilişkilerinde uluslararası hukukun içişlerine karışmama ilkesi önemli bir rol oynamaktadır. Bu ilke ışığında ülkemiz dost ve kardeş İran'ın düzen ve istikrar içinde gelişmesini temenni etmekte ve ikili ilişkilerimizin en iyi düzeyde yürütülmesi için çaba sarf edilmektedir. Hükümetimizin müteaddit kereler belirttiği gibi, İran'ın bağımsızlığının ve toprak bütünlüğünün muhafazası bölgede barış ve istikrarın idamesi yönünden büyük bir önem taşımaktadır. Bu durumda Türkiye'nin kendi güvenliği için derühte etmekte olduğu uzun vadeli altyapı yatırımlarının İran'a yönelik olduğu şeklinde yayılmak istenen iddialar tamamen kasıtlı bir şekilde ortaya atılmıştır.

Doğudaki havaalanlarının modernizasyonu diye bir kavram mevcut değildir ve konu yanlış değerlendirilmeye tabi tutulmaktadır. Esas olan Türkiye'deki bazı askeri havaalanlarının NATO'nun taraf olduğu uluslararası gerginlik veya savaş durumlarında NATO'ya tahsisli uçak filoları ve Türk Hava Kuvvetleri uçaklarınca, onaylanmış NATO planları uyarınca müştereken kullanılmaları için gerekli modernizasyona tabi tutulmalarıdır. Bu modernizasyon ABD acil intikal kuvvetleriyle ilintili değildir.

Kardeş Arap ülkeleri ve bu meyanda körfez ülkeleriyle ilişkilerimizde geçerli ilkeler ortadadır. Ekonomik kaynakları ve stratejik önemi dolayısıyla özel bir yeri olan kardeş körfez ülkelerinin güvenlikleri için alacakları önlemler tamamen kendi yetki alanları dahilindedir ve her ülke için olduğu gibi bu devletlerin de bu alandaki kararlarını saygıyla karşılamak gerekir.

ABD dışındaki müttefiklerimizin ve bu arada Japonya'nın körfez bölgesinde herhangi bir savunma tertibi aldıklarına dair bilgi mevcut değildir. Yalnız İngiltere, körfez ülkeleriyle geleneksel ilişkileri muvacehesinde bölgede bazen bir miktar deniz kuvveti bulundurmakta ve körfez ülkelerinin birçoğuyla yoğun askeri eğitim işbirliği ilişkisini sürdürmektedir.

Şimdi Türk - Mısır Emlak Anlaşması hakkındaki cevabı veriyorum. Yine Sayın Hamitoğulları'nın suali. Bilindiği gibi 1952 Nasır İhtilalinden sonra Mısır'da çıkarılan kanunlarla vatandaşlarımızı haleldar olan hak mal ve menfaatleri konusundaki ihtilaf 30

yıldan beri yapılan çeşitli temas ve müzakereler sonucu nihayet 4 Haziran 1981 tarihinde Kahire'de imzalanan anlaşmayla sonuçlandırılmıştır. Diğer emlak anlaşmalarımızda olduğu gibi bu anlaşmanın da özelliği tek yönlü olmasıdır. Başka bir deyişle sadece Mısır'da çıkarılan kanunlarla hakları haleldar edilmiş vatandaşlarımıza Mısır Hükümetince anlaşma ve eklerinde öngörülen esas ve usuller çerçevesinde tazminat ödenmesi amacına yönelik olup Mısır uyruklularının ülkemizdeki hak ve menfaatlarıyla ilgili bulunmamaktadır. Tazminat hakları haleldar olmuş bulunan Türk gerçek ve tüzelkişileri için Mısır mevzuatına göre hesaplanıp tahakkuk ettirilecektir. Bunun % 35'i indirildikten sonra, (ki, Mısır'ın yaptığı bütün bu tip anlaşmalarda ilke olarak benimsenmiştir) geri kalan % 65'i Mısır Merkez Bankasında açılacak hesaba yatırılacaktır. Buna mukabil, ödenecek tazminat her türlü resim, vergi, harç ve transfer kesintilerinden muaf tutulmuştur. Anlaşma ile Türk hak sahiplerine, anlaşmanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yeniden 1 yıllık başvurma süresi tanınmıştır. Vatandaşlarımızın müracaatlarını zamanında yapabilmeleri için, keyfiyet, bilindiği üzere basın ve TRT aracılığıyla kamuoyumuza duyurulmuştur. Vatandaşlarımız haklarını kanıtlayıcı gerekli belgelerle beyannamelerini Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğümüzden alarak doldurmaya başlamışlardır. Bu müracaatların bitiminde yapılacak değerlendirme sonucu Mısır'dan alınacak tazminat miktarı hesaplanabilecektir.

Mısır'ın onaylamış bulunduğu, Türkiye Cumhuriyeti ile Mısır Arap Cumhuriyeti Arasında Türk Mal, Hak ve Menfaatlerinin Tazminine İlişkin Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı, Danışma Meclisi Mali İşler ve Milli Savunma, İçişleri, Dışişleri komisyonlarınca kabul edilmiş olup, yakında Danışma Meclisi Genel Kurulunda görüşülecektir. O zaman, anlaşma ve ekleriyle ilgili geniş açıklama Yüce Meclisinize yapılacaktır.

Suriye ve Mısır emlaki konularında vatandaşlarımıza yardımcı olmak üzere, Bakanlığımızda bir Arapça Tercüme Bürosu kurulmaktadır. Bu büro elemanları, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü ile yapılacak işbirliğinde de görevlendirilecektir.

Sayın Bekir Tünay'ın sorusuna cevap veriyorum. Birinci soru Polonya ile ilgili. Zannediyorum ki, açıklamamda gereken şekilde bunu yanıtladım.

Yunanistan'ın teminat talebi hakkındaki görüşümüzü de belirttim.

Suriye ile emlak sorunları. Sayın Bekir Tünay ve Sayın Hamitoğulları'nın müşterek bir sualidir bu. Şimdi, Suriye ile emlak sorunları hakkındaki bilgileri veriyorum.

Suriye Hükümetinin 1958 yılında kabul ettiği ve tüm Suriye'de seyyanen uyguladığı Toprak - Tarım Reformu çerçevesinde vatandaşlarımız da bazı topraklarını kaybetmişlerdir. Bu kayıptan zarar görmemeleri için yapılan girişimler sonucunda, Suriye ile 1972 yılında bir Emlak Sözleşmesi imzalanmıştır. Ancak, bu sözleşme bazı tıkanıklıklar ve bilhassa toprakları elinden alınan vatandaşlarımıza Suriye tarafından ödenmesi öngörülen tazminatın yetersizliği dolayısıyla yürürlüğe sokulmamıştır. Bu kere, 13 Aralık 1981 tarihinde Şam'da imzalanan bir protokol ile uzun zamandır devam etmekte olan bu ihtilafı sona erdirmek yönünden son aşamaya gelinmiştir. Bu protokol ile Suriye, Kamulaştırdığı Türk emlakine karşılık toplu bir tazminat ödemeyi kabul etmiştir. Bu tazminat miktarı tarafımızdan kısa bir zaman içinde Suriye'ye önerilecek ve miktar üzerinde mutabakat sağlanınca hem 1966 yılında Türkiye'de ve Suriye'de Türkiye ve Suriye vatandaşlarına ait gayrımenkuller üzerine konmuş bulunan tedbirler kalkacak hem de Türkiye - Suriye Emlak Sözleşmesi yürürlüğe girecektir.

Bugüne kadar toplanmış bulunan Türkiye - Suriye Emlak Komisyonları, Suriye'deki 1 024 261 dönümlük arazinin vatandaşlarımıza ait olduğuna karar vermiştir. Bu arazinin 467 927 dönümü kamulaştırılmıştır. 556 334 dönümün ise mülkiyeti vatandaşlarımıza ait olup halen kullanılmaları yönünden üzerinde tedbir vardır.

Radyolarda açıklanmış bulunan son beyanname isteği ise, yine Toprak - Tarım Reformu Kanununa 1980 yılında ek olarak getirilen bir kanun ile 150 dönümden fazla tarım arazisine sahip bulunanlara beyanname verme mecburiyetini Suriye Hükümetinin koymuş olması karşısında, bu beyanname mecburiyetinden haberdar olmamış vatandaşlarımızın haklarının kaybolmaması için Suriyelilerden bir mehil talep etmemiz ve Suriyelilerin bu mehili kabul etmeleri neticesinde oluşmuştur. Bu erteleme kararı alınınca, Keyfiyet en geniş şekilde vatandaşlarımıza duyurulmuştur.

Sayın Yıldırım Avcı'nın sualleri :

«Memleketimizi her yerde ve her görevde layıkıyla temsil edebilecek yetişmiş, yıllarını mesleklerine hasretmiş, pek kıymetli Bakanlığımız mensupları durur-

ken, Amerika'daki bir göreve Bakanlığınızla ilgisi olmayan bir şahsın Büyükelçi olarak tayini gerek kamuoyunda, gerek basında tasvip görmemiştir. Yıllardır Türkiye'den uzak kalarak, içinde yaşadığımız şartları bilmesine imkân olmayan Sayın Büyükelçi, bu şerefli görevi fahri olarak mı yapmaktadır?»

Efendim, atıfta bulunulan bu Büyükelçi dışarıda müstakil bir görevde değildir. Birleşmiş Milletler Daimi Temsilciliğimiz nezdinde Daimi Temsilci Yardımcısı olarak görev görmektedir. Birleşmiş Milletler'de birçok delegasyonlarda daimi temsilcinin maiyetinde büyükelçiler bulunmaktadır. Büyükelçi şahsi unvanını taşıyan daimi temsilci yardımcıları vardır. Söz konusu arkadaşımız da bunlardan birisidir. Kendisini bu göreve özellikle tayin etmek gerektiği kanaatinde olduğumuz için yaptık. Bizim kanaatimizce son derece değerli bir insandır. Amerika üniversitelerinde Türk edebiyatı hakkında profesörlük kürsüsünü işgal etmiştir. Gayet kültürlüdür. Benim gördüklerim arasında, İngilizceye en hâkim bir insandır. En iyi konferansçılarımızdan biridir. Televizyon programlarında özellikle çok etkili olmaktadır. Geniş bir kültür bilgisi vardır; Türk tarihini, Türk edebiyatını, Türk kültürünü gayet etkin bir şekilde Amerika kamuoyuna izah edebilmektedir. 1981 yılında Atatürk'ün Doğumunun 100 ncü Yıldönümü kutlamalarını gayet etkin bir şekilde organize etmiştir. Çalışmalarını bugün de sürdürmektedir. Eğer bu arkadaşın kabiliyetleri hakkında bir tereddüt varsa, lütfen Yıldırım Avcı benimle temas etsinler, bugün artık kabiliyeti ve ehliyeti gizlemek imkânı yoktur, çünkü, her şey açıktır, video kasetler vardır, kasetlerimiz vardır, kendilerine bunları dinletebilirim.

Sayın Mustafa Alpdündar'a cevap veriyorum.

Bilindiği gibi, 1980 yılı rakamlarına göre, Federal Almanya'da 4,5 milyon yabancı yaşamaktadır. Bu yabancı nüfusun takriben üçte birini de Türkler oluşturmaktadır. 1973 Kasım ayında ekonomik krizden ötürü Federal Almanya, AET dışından işçi almayı resmen durdurmuş olmakla beraber, yabancı nüfusun miktarı aile birleşmeleri ve doğumlar suretiyle süratle artmaktadır. Eylül 1976'dan Eylül 1979'a kadar % 4 oranında olan bu artış, Eylül 1979 ve Eylül 1980 arasında % 7 oranına yükselmiştir. Özellikle 16 yaşından küçük çocukların sayısı son bir yıl içinde % 10'luk bir artış göstererek, bir milyonu geçmiştir. Bugün Almanya'nın nüfusunun 14'te 1'ine ulaşmış olan yabancıların sayısının artış temposu bu şekilde devam ettiği takdirde, 2000 yıllarında, genel nüfusun takriben 7'de 1'ine varacağı düşünülmektedir. Federal Almanya Hükümeti kendi kısıtlamalarını bize karşı muhik gösterirken bu iddiaları ileri sürmektedir.

Bilindiği üzere bugün aile birleşmelerinde eşlerin ve çocukların ana-babalarının yanına gelmeleri halinde vatandaşlarımıza her ülke kendi iç mevzuatına göre vize vermektedir. Bu konuda Federal Almanya ve diğer Batı Avrupa ülkeleri halen özellikle aşağıdaki hususu göz önünde tutmaktadır :

Eşini ve çocuklarını davet edenin, bunları geçindirecek kadar mali imkâna sahip olması ve bunları oturtacağı evin büyüklüğünün yeterli olması. Bugüne kadar bu iki kısıtlama dışında diğer bir uygulama yapılmamaktadır. Bununla beraber, son zamanlarda Federal Almanya'da bazı kısıtlamaların getirilmekte olduğu Bakanlığımca bilinmektedir. Federal Hükümetin bazı eyaletlerin tek tek aldıkları ve kısmen aşırılığa kaçan kısıtlamaları yumuşatma ve ülke çapına teşmil etme gayesiyle çalışmalar yaptığı öğrenilmiştir. Federal Hükümetin bu alandaki çalışmaları tarafımızdan tatminden uzak bulunduğu cihetle, Bakanlığımızca söz konusu kısıtlamaların daha da yumuşatılması için Ankara'daki Büyükelçilik ve Bonn'da da Federal Hükümet nezdinde gerekli girişimlerde bulunulmuştur.

Yine Sayın Mustafa Alpdündar'ın sorularına cevap veriyorum : Bazı vatandaşlarımızın vizesiz olarak gittikleri ülkeler makamlarınca havaalanlarından geri çevrildikleri bilinmektedir. Ayrıca, çalışma ve oturma izni olmayan, turist statüsünde kaçak olarak çalışan bazı vatandaşlarımız hakkında kovuşturma yapıldığı da bilinmektedir. Bunun haricinde yurttaşlarımıza haksız muamele edildiği ve tutuklandığı hakkında Bakanlığımıza intikal etmiş bilgi mevcut bulunmamaktadır.

Yabancı bir ülkede herhangi bir suçtan dolayı tutuklanan vatandaşımızın durumu usulen mahalli makamlarca o bölgedeki konsolosluğa bildirilmektedir. Konsolosluklarımızın hukuk müşavirlikleri bulunmadığı cihetle, halihazır durumda o kentte vatandaşın işlediği suçla ilgili en iyi avukat bulunup, dava kendisine verilmekte ve vatandaşla avukat arasında tercüme yapılarak kendisine yardımcı olunmaktadır. Vatandaşın avukat tutmaya yeterli parası olmadığı takdirde Baroya başvurularak meccanen avukat tahsisi sağlanmaktadır.

Bununla beraber bazı ülkeler, tutuklama halinin konsolosluğa bildirilmesini, tutuklanan kimsenin talebine bağlı bulunduğunu ileri sürmektedirler. Bu yüzden bazı konsolosluklarımız vatandaşlarımızın duru-

munu haber almakta gecikmektedir. Diğer taraftan, fakrü zaruret içinde bulunan vatandaşlarımıza yardım ve ödünç verme bölümünden gerekli maddi yardım da yapılmaktadır.

Alman makamları ülkelerinde tutuklu bulunan Türk vatandaşlarının sayısı hakkında yeterli ve kesin bilgi vermemektedirler. Bonn Büyükelçiliğimizin işçi derneklerinden temin ettiği bilgiye göre, halen bu ülkede 5 bin civarında tutuklu vatandaşımızın bulunduğu anlaşılmaktadır. Bonn Büyükelçiliğimiz Almanya'daki bütün başkonsolosluklarımıza verdiği bir talimat ile hapishanelerdeki tutuklu vatandaşlarımızın Almanca bilir bir memurumuz tarafından ziyaret edilmelerini istemiştir.

Öte yandan, hüküm giymiş bulunan vatandaşlarımızın, cezalarının geri kalan kısımlarını Türk hapishanelerinde tamamlamaları için çalışmalar sürdürülmektedir. Bu vesileyle hemen şunu ilave edeyim ki, Batı Avrupa'da yapılan istatistiklere göre vatandaşlarımız arasında suç işleme oranı diğer yabancı ülke işçilerine nazaran daha düşüktür.

Sayın Ayhan Fırat'a cevap :

714 sayılı Notam 12 Eylül'den önceki Hükümet döneminde, 22 Şubat 1980 tarihinde alınan bir kararla yürürlükten kaldırılmıştır. Türkiye 714 sayılı Notam'la Kıbrıs Harekatının koşulları içinde kıyılarına yaklaşan uçaklar için bir rapor verme hattı kurmuştu. Ancak, aradan geçen süre içinde Türkiye'nin böyle bir hatta duyduğu ihtiyaç ortadan kalkmıştır. Ayrıca, bu hattın fiilen uygulanmasını sağlamak bakımından da güçlüklerle karşılaşılmıştır. Bu nedenle Türkiye tek taraflı iradesi ile kurduğu bu hattı, gene tek taraflı iradesi ile kaldırmakta bir sakınca görmemiştir. Bu karar Türkiye'ye herhangi bir şey kaybettirmemiştir.

Efendim, Sayın Halil Gelendost'un sorusu yine Mısır'daki gayrimenkullerle ilgili, bu sorunun cevabını vermiştim.

Teşekkür ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Bakan, bu değerli bilgi ve açıklamalarınız için size teşekkür ediyorum.

İçtüzüğümüz gereğince son söz Sayın Hamza Eroğlu'nun, buyurun efendim.

BAHTİYAR UZUNOĞLU — Sayın Başkanım, müsaade ederseniz bir sözlü soru sormak istiyorum Sayın Bakandan.

BAŞKAN — Son sözü verdim ve arkadaşımızı çağırdım efendim.

BAHTİYAR UZUNOĞLU — Bendeniz daha evvelce işaret buyurmuştum efendim.

BAŞKAN — Sayın Eroğlu, bir şifahi sorusu varmış, müsaade edermisiniz efendim?

HAMZA EROĞLU — Tabii efendim.

BAŞKAN — Buyurun efendim.

BAHTİYAR UZUNOĞLU — Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Sayın Başkan, Ortada Ermeni meselesi diye bir meselenin olmadığı ve olamayacağı hepimizce bilinmektedir. Hal böyle olmasına rağmen, Ermeniler sözüm ona böyle bir sorunu her vesileyle istismar konusu yapmakta ve bunu aleyhimize kullanmaktadır. Sayın Bakan konuşmalarında, eğer yanlış tespit etmemiş isem, «Dünya Ermeni meselesini ve terörünü er geç anlayacaktır» şeklinde bir temenni izhar buyurdular.

Oysa bunun yerine, bizim Ermeni meselesinin içyüzünün ne olduğunu açıklıkla ve her türlü imkândan yararlanarak kendimizin dünya kamuoyuna açıklamamız, aydınlatmamız daha doğru olur diye düşünmekteyim. Acaba bu konuda herhangi bir hazırlık veya çalışma var mıdır. Yoksa ne düşünülmektedir?

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim.

Sayın Bakan, teker teker mi cevaplamak istersiniz?.

DIŞİŞLERİ BAKANI İLTER TÜRKMEN — Benim için teker teker daha kolay olur; ama nasıl emrederseniz.

BAŞKAN — Buyurun efendim.

DIŞİŞLERİ BAKANI İLTER TÜRKMEN — Gayet tabii bu bir tarihi münakaşadır daha doğrusu, Ermeni sorunu diye bir sorun yoktur, tarihi bir münakaşa vardır. Bu münakaşada ileri sürülen iddiaların mesnetsiz olduğunu ispatlamak külfeti tabiatıyla bize aittir. Bu konuda çok ciddi çabalarımız ve gayretlerimiz vardır. Bir kere ilk aşamada bazı broşürler bastık ve bunları Avrupa'da ve Amerika'da dağıttık. Bunun yanında, asıl tarihi belgeleri tespit ediyoruz ve bütün arşivler araştırılmaktadır, Amerika'daki arşivler taranmıştır, İngiltere'deki arşivler taranmaktadır, Fransa'daki arşivler taranmıştır ve bütün bunların sonunda bir «Beyaz Kitap» yayınlanacaktır. Bu konudaki çalışmalarımız çok yüklüdür. Bunları yürütmek üzere özel bir teşkilât da kurduk. Bakanlığımızın Genel Sekreteri bu işle bizzat şahsen uğraşmaktadır. Onun için bu konuya çok önem verdiğimizden emin olmalarını rica ederm.

BAŞKAN — Teşekkür ederim.

Buyurunuz Sayın Ender.

MUZAFFER ENDER — Sayın Bakanımız biraz önce bir Büyükelçimizin, edebiyatla yakından ilgisi olan, büyük edebiyatçı olan Büyükelçimizin varlığından bahsettiler ve bize bayağı methettiler. Yalnız, bizim bu Büyükelçimiz hakkında gazetelerden okuduklarımız arasında, Nazım Hikmet ile ilgili kitaplarının basıldığı ve satıldığını dergilerden, kitaplardan okumuştuk, böyle biliyoruz. Eğer böyle bir şey varsa, biz 12 Eylül'ü hangi kadrolarla, kime ve nasıl anlatacağız? Sayın Bakandan bunun cevaplandırmasını istirham edeceğim.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Bakan.

DIŞİŞLERİ BAKANI İLTER TÜRKMEN — Bu konuda 12 Eylül'den sonra en fazla hassasiyetin bizim Hükümetimiz tarafından gösterildiğinden her halde emin olabilirler.

MUZAFFER ENDER — Efendim, var mıdır böyle bir eser?

BAŞKAN — Lütfen efendim, karşılıklı konuşmaya mahal olmadığını takdir buyuracaksınız.

Sayın Öztürk, buyurun.

KÂZIM ÖZTÜRK — Sayın Başkan, geç olmakla beraber yazılı bir soru göndermiştim, acaba elinize ulaşmadı mı?

BAŞKAN — Sayın Öztürk, bu ulaştı; fakat bizim Meclisimizin takdirine bağlı bir keyfiyet olduğu için, müsaade ederseniz onu sonradan görüşmekte fayda mülahaza ediyorum; Dışişleri Bakanlığının takdiri cümlesinde değil, o bakımdan beraberce görüşmekte fayda var.

KÂZIM ÖZTÜRK — Gerekli tedbirleri almak üzereydi Sayın Başkanım.

BAŞKAN — Teşekkür ederim.

Buyurun Sayın Hamza Eroğlu.

HAMZA EROĞLU — Sayın Başkanım, Sayın Danışma Meclisinin üyeleri;

Hazırlık içerisinde huzurunuza çıkmak istedim; ancak vakit geç. Yapacağım konuşma mümkün olduğu ölçüde kısaltılmış olarak sizlere takdim edilmiş olacaktır.

Konuşmama önce dış ilişkilerimizi ilgilendiren temel ilkelerin ele alınması şeklinde bir değerlendirmeyle başlayacaktır, bundan vazgeçiyorum.

İkinci planda, Avrupa Konseyi ile ilgili bazı açıklamalarım olacaktı, onu yapacağım.

Üçüncü konu da, Türk-Yunan ilişkileriydi. Türk - Yunan ilişkileri içerisinde de sadece bir iki konuya değineceğim. Fırsatım olsaydı Türk - Yunan ilişkilerine çok kapsamlı, ayrıntılı bir şekilde temas etmek isterdim.

Çok muhterem arkadaşlarım;

Avrupa Konseyi nedir?.. Avrupa Konseyi ne bir dostluk, ne bir ittifak, ne de bir yardım antlaşması karakterini taşır. Ahlaki prensiplere ve manevi değerlere kıymet vererek, Avrupalılık zihniyeti içinde müşterek bir hareket tayinini sağlar. Müşterek bir miras olan Avrupa kültürünü, Avrupa medeniyetini, Avrupanın ananevi demokratik müesseselerini ve halklarının hak ve hürriyetini korumak amacıyla kurulmuş bir siyasi birliktir. Amaç Batı birliğini sağlamaktır, amaç Avrupayı birleştirmektir. Otorite ve düzen rejimi içinde cebirle ve zorla değil, hak ve hürriyetlere yer vererek birleştirmek Avrupa Konseyinin amacı olmuştur.

Avrupa Konseyinin bizim açımızdan değerlendirmesini, büyük bir devlet adamı olan rahmetli İnönü'nün şu sözleriyle dile getireceğim: «İkinci Cihan Harbi biter bitmez, memleketin siyasi idealleri-ni «Demokrasi» dediğimiz yeni hayat tarzında bütün şartları ve icaplarıyla aramak kararımız, bizi müdafaa cephesinde beraber bulunduğumuz memleketlerle aynı siyasi idare anlayışında birleştirmiştir. Bu meşru müdafaa yolunda beraber bulunanlar» Altını çizerek ifade ediyorum; «Bu meşru müdafaa yolunda beraber bulunanlar, millet idaresinde ve siyasi idealleri birbirine benzer, birbirini anlar ve teşvik eder durumda olmuşlardır. Unutmamalıyız ki, bizim demokrasi içinde yaşayan Avrupa Devletleri Topluluğunda yer almamız, Avrupa Konseyinde üyeliğimizle kesin şeklini bulmuştur. Avrupa Konseyi, gerçek demokrasilerin dayandığı ahlaki prensiplere ve manevi değerlere kıymet veren bir teşekküldür. Avrupa Konseyinin üyesi bir devlet olarak, demokratik müesseselerin ve insan haklarının korunmasına ön planda kıymet veren Avrupalı devlet davranışını içeride ve dışarıda takip etmenin lüzumuna kanim.»

Sayın Başkanım ve üye arkadaşlarım;

Avrupa Konseyi hakkında bizim temel görüşümüz, Türkiye'nin temel görüşü buna dayanmaktadır. Şimdi bir sorunla karşı karşıyayız: 12 Eylül'den sonra Türkiye'nin insan haklarına, anahak ve hürriyetlere ve demokratik rejime uymamış olması nedeniyle Avrupa Konseyinden çıkarılması, üyeliğinin askıya alınması meselesi.

Konuyu mevzuat açısından, Avrupa Konseyi statüsü açısından ele alarak değerlendirmemiz lazım.

Avrupa Konseyi statüsünün 7 nci maddesi şu hükümleri taşımaktadır: «Avrupa Konseyinin her üyesi, bu baptaki kararını umumi katibe bildirmek suretiyle Konseyden çıkabilir. Bu ihbar, içinde bulunan mali senenin ilk dokuz ayı zarfında yapılmış ise, aynı senenin nahiyetinde; eğer son üç ayı zarfında yapılmış ise, takip eden mali senenin nihayetinde hüküm ifade eder.»

Bu madde, üye devletin kendi isteğiyle Konseyden çıkışını öngörmektedir; fakat bu çıkış otomatik olmamaktadır, mali birtakım yükümlülüklerin belirli süreler içerisinde yerine getirilmesini öngörmektedir.

Şimdi 8 nci maddeyi okuyacağım:

«Madde 8. — Avrupa Konseyinin 3 ncü madde hükümlerini ciddi surette ihlâl eden her üyesi temsil hakkından bir müddet için mahrum edilebilir ve Bakanlar Komitesi tarafından 17 nci maddedeki şartlar dahilinde Konseyden çekilmeye davet edilebilir. Bu davet nazarı itibara alınmadığı takdirde Komite, bizzat Komitenin tayin edeceği tarihten itibaren bahis mevzuu üyenin artık Konseye mensup olmadığına dair karar verebilir.»

Burada asıl dikkatimizi çeken 3 ncü maddenin hükmüdür, 3 ncü maddenin hükmünün ciddi surette ihlalidir.

3 ncü maddenin hükmü ise şöyledir: «Avrupa Konseyinin her üyesi, hukukun üstünlüğü prensibini ve hükmü altında bulunan her şahsın insan haklarından ve anahürriyetlerinden faydalanma prensibini kabul eder. Birinci fasılda yazılı gayenin güdülmesine samimi ve fiili bir surette iştirak etmeyi taahhüt eder.»

Şimdi, acaba Türkiye 3 ncü maddede öngörülen bu ihlali mi yapmıştır ki Avrupa Konseyinden ayrılması veyahut üyelik hakkının askıya alınması söz konusu olmaktadır?.. Sorunu buraya getirdikten sonra, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin hükümleriyle Avrupa İnsan Haklarını ve Anahürriyetlerini Korumaya dair Sözleşmenin bazı hükümlerini dile getirdikten sonra soruna cevap vermeye çalışacağım.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 3 ncü maddesi, «Yaşamak, hürriyet ve kişi emniyeti her ferdin hakkıdır.» der.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi her ne kadar Birleşmiş Milletler Teşkilatı tarafından 10 Aralık 1948'de kabul edilmiş ise de ve bu Beyannamenin, isminden de anlaşıldığı üzere, hukuki değeri münakaşa konusu ise, bu Beyannamenin manevi, ahlaki ve tarihi bir değeri vardır. Birçok hukukçular, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin bugün, hukukun genel prensipleri olma niteliğinde kuralları taşıdığını da ifade etmektedirler.

Şimdi, bu Beyannamenin şu hükmünün ışığı altında yaşamak insanın en tabii bir hakkıdır. «Bu haktan mahrum olan bir ülkede insan haklarından bahsedilemez. Yaşama hakkı insan haklarının temelinde yer alır.»

Yine Birleşmiş Milletler Teşkilatı tarafından kabul edilen bu Evrensel Beyannamenin önsözünde de şu şekilde bir hükme rastlanılmaktadır : «İnsanın istibdat ve baskıya karşı son çare olarak ayaklanmaya mecbur kalmaması için, insan haklarının bir hukuk rejimiyle korunması esaslı bir zaruret olmasına...»

Bu hüküm, insan haklarının ihlal edildiği bizde, yaşama hakkından mahrum olan bir toplum düzeni içerisinde, 12 Eylül'cülerin Türk insanını yaşatmak için, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin başlangıç kısmında yer alan hükme dayanarak, Türk Milletini bütün olarak yaşatmaya yönelmesidir. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Eroğlu, bir hususu oylatmak zorundayım.

Değerli üyeler, bilindiği veçhile saat 19.00'a kadar çalışmaktayız. Dışişleri Bakanlığı Bütçesinin bitmesine kısa bir süre kalmıştır. Bu Bütçenin bitimine kadar çalışmayı oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Buyurun Sayın Eroğlu, devam ediniz.

HAMZA EROĞLU — Efendim, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 1 nci maddesi «Yüksek âkit taraflar, işbu Sözleşmenin birinci bölümünde tarif edilen hak ve hürriyetleri kendi kaza haklarına tabi her ferde tanırlar.» demektedir.

Öyle ise, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde yer alan yaşama hakkı da (şimdi söz konusu edeceğim) yalnız Türk insanına değil, Türk egemenliğinin cari olduğu, kaza hakkının uygulandığı her ferde uygulanmaktadır.

Bu Sözleşmenin 2 nci maddesi, «Her ferdin yaşama hakkı kanunun himayesi altındadır» demektedir; yani devletler insan haklarını ve ana hürriyetlerini koruma sözleşmesine dahil olan âkit taraflar bu hakları yerine getirmek yükümlülüğü altındadırlar. Bu hakların korunmasının sorumluluğunu taşımaktadırlar. Öyleyse insanı yaşama hakkından mahrum eden bir düzenin sorumluluğu o devlete ait bu-

lunmaktadır. Bizde bu dönem 12 Eylülden önceki dönemdir.

İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetlerini Korumaya Dair Sözleşme'ye ek bir protokol imzalanmıştır. Bu Protokolun 3'ncü maddesi ise şöyledir; «Yüksek akit taraflar teşrii organın intihabı hususunda, halkın kanaatının serbest olarak izharını sağlayan şerait dahilinde uygun sürelerle gizli oyla serbest seçimler yapmayı taahhüt eder.»

Arkadaşlar mesele açıktır; «Halkın kanaatının serbest olarak izharını sağlayan şerait dahilinde uygun sürelerle»... Biz işte yeni hazırlamış olduğumuz düzen içerisinde, 12 Eylülden sonraki yapılan düzen çalışmaları içerisinde bu sözleşmenin ek protokolunun 3 ncü maddesinde ifadesini bulan, halkın kanaatinin serbest olarak izharını sağlayan bir rejimin, izharını sağlayan şartların, koşulların yerine getirilmesinin çabası içindeyiz.

Bu bakımdan böyle bir durumda bulunan ve insan haklarına saygılı olmayı, yalnız verdiği sözlerle değil, mevzuat hükümleriyle de gerçekleştirmeye çalışan bir düzen karşısında Avrupa Konseyinin tutumu kesin olarak tasvip edilemez.

Ayrıca, şunu da ifade edeyim, ortaya bir mesele daha çıkmaktadır. O da oylama meselesidir. Avrupa Konseyi, istişari Asambleyle Bakanlardan oluşan komiteden meydana gelmektedir, İştişari Asamble, istişari mahiyetteki tekliflerini komiteye getirmektedir. Komite, karar vermektedir. Komitenin karar vereceği mesele önemli bir meseledir ve Konsey statüsünün 20'nci maddesinde öngörülmektedir. 20'nci maddeyi okuyorum; «Komitenin aşağıdaki önemli meselelere müteallik kararları izhar olunan reylerin ittifakıyla...» denilmektedir. Arkadaşlar, hukuken belki 20'nci maddeye göre Türkiye'nin (Biraz önce hükümlerini okumuş olduğum Avrupa Konseyi statüsünün 8'nci maddesi gereğine göre) Konseyden çıkarılması mümkün olabilse bile, bu fiilen mümkün değildir. Ayrıca hukuken de mümkün değildir. Çünkü, Türkiye insan haklarını ihlal etmemiştir; çünkü, Türkiye demokratik rejimin kurulmasının büyük gayreti ve çabası içindedir. Meseleyi karşılıklı polemik görüşmelerine bırakmadan bir hukukçu olarak vazifemi yerine getirerek, konuyu huzurunuzda dile getirmeye çalıştım.

Bizde vatandaş soruyor, sokaktaki sağduyulu, sade vatandaş soruyor; Avrupa Konseyi Danışma Meclisi üyelerinin Türkiye'ye gelip, araştırmalar yapması karşısında (Birazları aksiyonunu ifade ederek soruyor) : «Bu beyler neredeydi 12 Eylülden önce? Neden Ülkemize 11 Eylülde gelmediler? Neden daha önce gelmediler de, Türkiye'de yeni demokratik rejimin hazırlık çalışmaları yapılmış olduğu bir dönemde bizi rahatsız edici şekilde soru yağmuruna tutuyorlar ve içerideki jurnalcılarla işbirliği yaparak, Türkiye'ye adeta bir baskı uygulamaya yöneliyorlar?.. Şunu ifade etmek lazım; önce 12 Eylülde iş başına geçen ve şeref sözü veren insanların, vermiş olduğu bu sözün tarihi büyük önemi ve değeri vardır. Türkiye'de insan hakları ve demokrasi Atatürkçülüğün ayrılmaz bir parçası olarak yerleşecek ve devam edecektir. Bu sözün bir şeref sözü olduğunu, daima dikkatlerden kaçırmamak lazımdır.

İkinci bir konu : Bugün Türkiye Millet olarak demokratik rejime angaje olmuştur. Tarihi ve sosyal gelişmeler bunu icap ettirmektedir. Demokratik rejimin dışında başka bir rejim Türk Milleti için, olgun bir Millet olan Türk Milleti için düşünülemez.

Bunun dışında başka bir konuya daha temas edecektim; Yunanlılarla ilgili bir meseleye. Vakit geç olduğu için hepinizi saygılarımla selamlarım. (Alkışlar)

Dışişleri Bakanlığı Bütçesinin hayırlı ve uğurlu olmasını diler, Dışişleri Bakanımızın, Meclisimizin almış olduğu bu kararın ve çalışmaların ve Meclisimizin katkılarıyla birlikte (Biraz Önce ifade ettikleri gibi) uygulamaya yöneleceğinden inançlı olarak kendilerini de saygıyla selamlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Eroğlu.

Sayın üyeler, iki önerge vardır, okutuyorum.

Danışma Meclisi Başkanlığına

Uluslararası terörizm olayları, bunları işleyenlerin ileri sürdükleri iddialar ne olursa olsun kesin bir şekilde Danışma Meclisimizin kınama kararında olduğumuzun Genel Kurul kararına bağlanmasına müsaadelerinizle arz ederim.

Muhsin Zekai BAYER

BAŞKAN — Değerli üyeler; müsaade ederseniz bunu zapta geçmekle iktifa edelim. Bu konuda bir muhatap olmadığını takdir buyurursunuz.

II. — BAŞKANLIK DİVANININ GENEL KURULA SUNUŞLARI (Devam)

3. — Yurt dışında görevleri başında şehit olan Türk diplomatlarının ölmez hatıraları için saygı duruşu.

BAŞKAN — İkinci önergeyi okutuyorum.

Danışma Meclisi Başkanlığına

Yurt dışındaki mukaddes görevlerini sürdürürken şehit edilen diplomatlarımızın hatıraları için saygı duruşunda bulunulmasını arz ve teklif ederiz.

Saygılarımızla.

Hilmi Sabuncu Muzaffer Sağışman

BAŞKAN — Değerli üyeler;

Bütün üyelerin duygularına tercüman olduğunu kabul ettiğim bu önerge dolayısıyla görevleri başında şehit olan Türk diplomatlarının ölmez hatıraları için bütün hazır bulunanları bir dakika saygı duruşuna davet ediyorum.

(Saygı duruşunda bulunuldu)

BAŞKAN — Ruhları şad olsun.

III. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER (Devam)

1. — 1982 Mali Yılı Bütçe Kanunu Tasarısı ve Bütçe - Plan Komisyonu Raporu. (1/74) (S. Sayısı : 4) (1)

B) DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI BÜTÇESİ :

BAŞKAN — Sayın üyeler; Dışişleri Bakanlığı 1982 Yılı Bütçesinin bölümlerine geçilmesini oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Bölümleri okutuyorum efendim.

DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI BÜTÇESİ

Bölüm		Lira
101	Genel Yönetim ve Destek Hizmetleri	1 538 084 000
	BAŞKAN — Bölümü oylarınıza sunuyorum .Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
111	Dış Politikanın Yürütülmesi	973 325 000
	BAŞKAN — Bölümü oylarınıza sunuyorum .Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
112	Dış Temsil Görevlerinin Yürütülmesi	6 837 991 000
	BAŞKAN — Bölümü oylarınıza sunuyorum .Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
900	Hizmet Programlarına Dağıtılamayan Transferler	2 590 755 000
	BAŞKAN — Bölümü oylarınıza sunuyorum .Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.	

Böylece 1982 Mali Yılı Dışişleri Bakanlığı Bütçesi Danışma Meclisimizce kabul edilmiştir. Hayırlı ve uğurlu olsun. (Alkışlar)

Sayın Bakan, tekrar teşekkür ediyoruz.

26 Ocak 1982 Salı günü saat 10.00'da toplanmak üzere Birleşimi kapatıyorum.

Kapanma Saati : 19.10

(1) 4 S. Sayılı basmayazı 14.1.1982 tarihli 33 ncü Birleşim tutanağına eklidir.

Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü 1982 Mali Yılı Bütçe Kanunu Tasarısına (S. S. : 32) Verilen Oyların Sonucu :

(Kabul edilmiştir)

Üye sayısı	:	160
Oy verenler	:	108
Kabul edenler	:	100
Reddedenler	:	5
Çekimserler	:	3
Oya katılmayanlar	:	52
Açık üyelikler	:	—

(Kabul Edenler)

A

Hamdi Açan
Halil Akaydın
Mehmet Akdemir
Eşref Akıncı
Mahmut Akkılıç
Alâeddin Aksoy
Ertuğrul Alatlı
Aydemir Aşkın
E. Yıldırım Avcı
Ethem Ayan
Nurettin Âyanoğlu
Mustafa A. Aysan

B

Remzi Banaz
İbrahim Barangil
Şükrü Başbuğ
Recai Baturalp
Muhsin Zekai Bayer
Erdoğan Bayık
Necip Bilge

Ç

A. Güngör Çakmakçı
Zeki Çakmakçı
Cemil Çakmaklı

D

Vehbi Muhlis Dabakoğlu
Bekir Sami Daçe
Kemal Dal
İsmail Hakkı Demirel
Recai Dinçer
Ahmet Senvar Doğu

E

A. Nedim Eray
Sadi Erdem
Abdülkadir Erener
Feridun Ergin
Hamza Eroğlu
Adnan Ersöz
Azmi Eryılmaz
Halil Evliya

F

Feyzi Feyzioğlu
Ayhan Fırat

G

Necdet Geboloğlu
Halil Gelendost
Abdurrahman Ali Girmen
Abbas Gökçe
İhsan Göksel
Abdullah Pulat Gözübüyük
Halil Erdoğan Gürel
Turhan Güven
Vahap Güvenç

H

Beşir Hamitoğulları
Ali Mazhar Haznedar

I

Sadi Irmak

İ

Rafet İbrahimoğlu
Salih İnal

K

Mehmet Kanat
Rahmi Karahasanoğlu
Halil İbrahim Karal
Cevdet Karslı
M. Mümin Kavalalı
Süleyman Sırrı Kırcalı
Mehmet Velid Köran
Turgut Kunter
Serda Kurtoğlu

M

Avni Müftüoğlu

N

Necmettin Narlıoğlu

O

R. Adli Onmuş
Turgut Oral
Adnan Orel

Ö

Nazmi Önder
Tülay Öney
Teoman Özalp
Zeki Özkaya
M. Yılmaz Özman
Fahri Öztürk

P

Mehmet Pamak
Evliya Parlak
Atalay Peköz

S

Muzaffer Sağışman
Ahmet Samsunlu
Paşa Sarıoğlu
Ahmet Sarp
Dündar Soyer
A. Lâmi Süngü

Ş

A. Avni Şahin
İbrahim Şenocak

T

Turgut Tan
Ragıp Tartan
M. Ali Öztürk Tekeli
Cavidan Tercan
Tandoğan Tokgöz
Lütfullah Tosyalı
Cahit Tutum
Bekir Tünay

U

M. Fevzi Uyguner
Bahtiyar Uzunoğlu

V

İsa Vardal

Y

Şerafettin Yarkın
Osman Yavuz
Muammer Yazar
Namık Kemal Yolga
Mustafa Yücel

Z

Halit Zarbun

(Reddedenler)

A
Tevfik Fikret Alpaslan

D
Fikri Devrimsel

G
S. Feridun Güray

M
Enis Muratoğlu

Ö
Nuri Özgöker

(Çekimserler)

G
Kamer Genç

Ö
Salih Necdet Özdoğan

U
Hidayet Uğur

(Oya Katılmayanlar)

A
Şener Akyol (İz.)
Orhan Aldıkaçtı
Ali Nejat Alpat
Mustafa Alpdündar
Yavuz Altop
Hikmet Altuğ
İsmail Arar (Raporlu)
Mehmet Aydar (İz.)
İmren Aykut
Fuat Azgur

B
Rifat Bayazıt (İz.)
Orhan Baysal
M. Nedim Bilgiç

C
Mahir Canova
Abdülbaki Cebeci
Ender Ciner (İz.)
Orhan Civelek

D
Ali Dikmen

E
Muzaffer Ender
Akif Erginay
Siyami Ersek (Rapor)
Halil Ertem

G
İbrahim Göktepe
Feyyaz Gölcüklü (İz.)
İ. Doğan Gürbüz
Özer Gürbüz
Hayati Gürtan

H
Mehmet Hazer

İ
A. Asım İğneciler
Fenni İslimyeli (Bşk. V.)

K
Selçuk Kantarcıoğlu
M. Vefik Kitapçıgil (Bşk. V.)
M. Utkan Kocatürk
Nihat Kubilay
A. Fehmi Kuzuoğlu

M
Recep Meriç

Ö
Feridun Şakir Öğünç
Ertuğrul Zekai Ökte
Hamdi Özer
Nermin Öztuş
Kâzım Öztürk (İ. A.)

S
Hilmi Sabuncu
M. Talât Saraçoğlu
Hayrullah Seçkin

Ş
İsmail Şengün

T
Aydın Tuğ
Türe Tunçbay
Şadan Tuzcu

Y
Turgut Yeğenağa
Zeki Yıldırım
Abdurrahman Yılmaz
Fuat Yılmaz

Danışma Meclisi
GÜNDEMİ

44'NCÜ BİRLEŞİM

25 Ocak 1982 Pazartesi

Saat : 10.00

1. — BAŞKANLIĞIN GENEL KURULA SUNUŞLARI

2. — SEÇİM

3. — OYLAMASI YAPILACAK İŞLER

4. — KANUN TASARI VE TEKLİFLERİ İLE KOMİSYONLARDAN GELEN İŞLER

1. — 1982 Mali Yılı Bütçe Kanunu Tasarısı ve Bütçe - Plan Komisyonu Raporu. (1/74) (S. Sayısı:4) (Dağıtma tarihi : 11.1.1982)